

Rijksdienst voor Ondernemend
Nederland

Demonstratie Energie- en Klimaatinnovatie 2024 (DEI+)

Industrie, flexibilisering, waterstof, aardgasloos, vergassing, hernieuwbare energie en energiebesparing

In opdracht van de ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, met budget van deze ministeries en het Nationaal Groeifonds (GroenvermogenNL).

>> Duurzaam, Agrarisch, Innovatief
en Internationaal ondernemen

Inhoud

1. Waar krijgt u subsidie voor?	3
De scope van de regeling	3
1.1 Soorten projecten	4
1.2 Wijzigingen bij de openstelling in november 2023	5
1.3 Wijzigingen bij de publicatie in december 2023	6
2. DEI+ thema's	7
2.1 Aardgasloze gebouwde omgeving	8
2.2 Circulaire economie	10
2.3 CC(U)S (Carbon Capture, Utilisation and Storage)	12
2.4 Energie-efficiëntie anders dan in gebouwen	13
2.5 Bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen	14
2.6 Flexibilisering van het energiesysteem	16
2.7 Lokale infrastructuur	17
2.8 Overige CO ₂ -reducerende maatregelen in de industrie, elektriciteitssector of gebouwde omgeving	18
2.9 Waterstof en groene chemie (GroenvermogenNL)	20
2.10 Vergassing van reststromen	22
3. Kom ik in aanmerking?	24
3.1 Voorwaarden	24
3.2 Beoordeling	25
3.3 Afwijzingsgronden	25
4. Subsidie en projectkosten	27
4.1 Subsidiebudget en maximale subsidie	27
4.2 Subsidiepercentages	27
4.3 Projectkosten	29
4.3.1 Pilotprojecten (uitgebreider beschreven in hoofdstuk 1.1)	29
4.3.2 Demonstratieprojecten (uitgebreider beschreven in hoofdstuk 1.1)	30
4.3.3 Test- en experimenteerinfrastructuurprojecten	31
4.4 Overige aandachtspunten	31
4.4.1 Eigen bijdrage (financiering eigen aandeel in de projectkosten)	31
4.4.2 Wat als een provincie, gemeente of andere overheid een bijdrage levert?	31
4.4.3 Samenwerkingsovereenkomst	32
4.4.4 Ben ik een onderzoeksorganisatie?	33
4.4.5 Benodigde vergunningen	33
5. De aanvraagprocedure in vijf stappen	35
6. Onderdelen van de subsidieaanvraag	36
7. Als uw project subsidie krijgt toegekend	38
Bijlage 1: Factoren CO ₂ -equivalentie	40
Bijlage 2: Toelichting afwijzingsgronden	41
Bijlage 3: Samenloop van DEI+ subsidie met andere publieke bijdragen	46
Bijlage 4: Is mijn project een DEI+ pilotproject of een demonstratieproject?	52
Bijlage 5: Uitleg bij de verschillende artikelen uit de AGVV	53
Bijlage 6: Subsidiabele kosten en te hanteren referentiesituatie voor artikel 36, 38 en 47 AGVV	65
Bijlage 7: Inhoudelijke voorwaarden productie van waterstof via elektrolyse	69
Bijlage 8: Informatieverplichtingen productie van waterstof via elektrolyse	70
Bijlage 9: Subsidie- en informatieverplichtingen thema 'Vergassing van reststromen'	72
Bijlage 10: Is een aanvrager een onderneming in moeilijkheden?	73
Bijlage 11: Verklarende woordenlijst	76

1. Waar krijgt u subsidie voor?

U kunt subsidie krijgen om een innovatieve techniek te testen in een pilotproject of te demonstreren in een demonstratieproject, of om test- en experimenteerinfrastructuur voor waterstof te realiseren.

Het belangrijkste is dat uw project direct of indirect helpt de CO₂-uitstoot in Nederland binnen tien jaar na de start van het project te verminderen en dat het effect in verhouding staat tot de kosten. Dit is de doelstelling van de DEI+. U introduceert bijvoorbeeld een voor Nederland nieuwe toepassing van een apparaat, systeem of techniek die CO₂-uitstoot vermindert.

Het gaat niet om CO₂-reductie in het algemeen, maar om CO₂-reductie in bepaalde sectoren. Meer specifiek moet het gaan om een bijdrage aan:

- missie A (hernieuwbare elektriciteit), B (gebouwde omgeving) of C (industrie) van het Klimaatakkoord¹;
- missie Circulaire Economie²;
- het Waterstofprogramma³;
- het Nationaal Groeifondsprogramma 'Groenvermogen van de Nederlandse economie'⁴;
- de Routekaart Groen Gas⁵;
- het programma Versnelling Verduurzaming Gebouwde Omgeving⁶.

De scope van de regeling

Onder de DEI+ valt ook het bereiken van negatieve emissies. Het gaat daarbij om het afvangen van atmosferische of biogene CO₂ die daarna wordt vastgelegd.

Als het gaat om fabrieken: De DEI+ richt zich niet alleen op bestaande fabrieken, maar ook op nieuwe fabrieken met nieuwe activiteiten in Nederland. Het doel is om toekomstige CO₂-uitstoot in Nederland te verminderen door duurzame investeringen in plaats van investeringen in minder milieuvriendelijke alternatieven. Bij de beoordeling van deze nieuwe investeringen moet u rekening houden met de minimale milieustandaarden in Nederland.

Het is ook mogelijk om CO₂-uitstoot te verminderen op één of meer eilanden in Caribisch Nederland (Bonaire, Sint Eustatius of Saba). CO₂-uitstootvermindering op Aruba, Curaçao of Sint Maarten valt echter buiten de scope van de DEI+.

In [hoofdstuk 2](#) van deze handleiding beschrijven we de subsidiethema's verder.

¹ Missie A 'Een volledig CO₂-vrij elektriciteitssysteem in 2050' met de MMIP's 1 en 2; Missie B 'Een CO₂-vrije gebouwde omgeving in 2050' met de MMIP's 3, 4 en 5; Missie C 'Een klimaatneutrale industrie met hergebruik van grondstoffen en producten in 2050' met de MMIP's 6, 7 en 8, en het missiedoorsnijdende MMIP 13 (zie <https://www.topsectorenergie.nl/missies-voor-energietransitie-en-duurzaamheid/mmip>).

² <https://www.topsectoren.nl/publicaties/publicaties/publicaties-2023/mei/26/missiedocument-circulaire-economie>

³ [https://www.topsectorenergie.nl/sites/default/files/uploads/TKI%20Gas/publicaties/Waterstof%20voor%20de%20energietransitie%20-%20innovatieroadmap%20\(jan%202020\).pdf](https://www.topsectorenergie.nl/sites/default/files/uploads/TKI%20Gas/publicaties/Waterstof%20voor%20de%20energietransitie%20-%20innovatieroadmap%20(jan%202020).pdf)

⁴ <https://groenvermogen.nl>

⁵ Kamerstukken II 2019/20, 32813, nr. 487.

⁶ Beleidsprogramma versnelling verduurzaming gebouwde omgeving | Rapport | Rijksoverheid.nl. Dit is een verbreding van missie B en richt zich onder andere ook op circulariteit, klimaatadaptief, natuurinclusief en stikstofarm (ver)bouwen.

1.1 Soorten projecten

De DEI+ ondersteunt pilotprojecten, demonstratieprojecten en test- en experimenteerinfrastructuurprojecten. Een project valt in één van deze drie categorieën, niet in meerdere. Zie [bijlage 4](#) voor een schematisch overzicht van het verschil tussen een pilotproject en een demonstratieproject.

Pilotprojecten

Een pilotproject is een proefproject waarin innovatieve CO₂-reducerende maatregelen worden getest in omgevingen die representatief zijn voor het functioneren onder reële omstandigheden. Het hoofddoel is verdere technische verbeteringen aan te brengen aan producten, processen of diensten die niet grotendeels vaststaan. Het kan gaan om het ontwikkelen van nieuwe producten, processen, of diensten, of om het aanmerkelijk verbeteren van bestaande producten, processen of diensten. De internationale stand van onderzoek en techniek is de maatstaf bij het bepalen van de innovativiteit. Voor apparatuur subsidiëren wij alleen de afschrijvingskosten gedurende het project, tenzij de apparatuur na afloop geen restwaarde meer heeft. In dat geval komen alle kosten in aanmerking voor subsidie.

Het pilotproject moet ook voldoen aan de andere basiscriteria voor onderzoek en ontwikkeling⁷:

- *creatief*: het te ontwikkelen product, proces of de dienst kan met bestaande kennis en methoden niet ontwikkeld worden (er zijn knelpunten die opgelost moeten worden en de oplossing ligt niet voor de hand);
- *onzeker*: er is sprake van risico's en onzekerheden of het resultaat behaald kan worden en er is onzekerheid over de kosten of tijd die nodig zijn om de verwachte resultaten te bereiken;
- *systematisch*: het project wordt uitgevoerd met een plan; denk aan onderzoeksvragen en hypothesen, te toetsen parameters, een vooraf opgezet testprogramma, het bijhouden van gegevens over het gevolgde proces en resultaten;
- *overdraagbaar en reproduceerbaar*: de opgedane kennis en resultaten worden gedeeld met anderen voor zover het niet bedrijfsgevoelige informatie betreft. De kennis die in het project is opgedaan, het gevolgde proces en de resultaten worden vastgelegd.

Demonstratieprojecten

Bij een demonstratieproject gaat het om subsidie voor praktijktoepassingen door een eindgebruiker/exploitant. Het betreft investeringen in materiële en eventueel immateriële activa. Leaseconstructies zijn mogelijk. Bij een demonstratieproject blijft de installatie ook na het project in gebruik. Is dat niet het geval, omdat de installatie gedemonteerd wordt of stil komt te staan, dan is er mogelijk sprake van een pilotproject.

Het is de bedoeling dat de werking van de installatie binnen de projectperiode wordt gedemonstreerd. Houd hier rekening mee bij het opstellen van de planning en de fasering.

Als een ontwikkelaar een nieuwe innovatieve techniek of product, of combinatie van technieken of producten wil demonstreren in een demonstratieproject, dan moet deze ontwikkelaar een zogenoemde eerste toepasser in de markt zoeken. Die toepasser moet investeren in en eigenaar worden van deze techniek of dit product. De toepasser kan subsidie aanvragen voor een demonstratieproject. De ontwikkelaar kan samen met de investeerder subsidie aanvragen als deze binnen het project nog experimentele ontwikkeling uitvoert.

Binnen het thema 'Aardgasloze gebouwde omgeving' kunnen demonstratieprojecten gecombineerd worden met demonstratie van randvoorwaardelijke innovaties door kleine en middelgrote ondernemingen die passen binnen de-minimisverordening. Zie [hoofdstuk 2.1](#) voor meer informatie.

⁷ OECD (2015). Frascati Manual 2015 Guidelines for collecting and reporting data on research and experimental development en Kaderregeling betreffende staatssteun voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie (2014/C 198/01), punt 75. Het concept van experimentele ontwikkeling moet niet worden verward met "productontwikkeling", dat is het algemene proces - van het formuleren van ideeën en concepten tot commercialisering - gericht op het op de markt brengen van een nieuw product (goed of dienst). Experimentele ontwikkeling is slechts één mogelijke fase in het productontwikkelingsproces: die fase waarin generieke kennis daadwerkelijk wordt getest voor de specifieke toepassingen die nodig zijn om een dergelijk proces tot een goed einde te brengen. Tijdens de experimentele ontwikkelingsfase wordt nieuwe kennis gegenereerd en aan die fase komt een einde wanneer de R&D-criteria (nieuw, onzeker, creatief, systematisch en overdraagbaar) niet langer van toepassing zijn.

Voor demonstratieprojecten binnen het thema ‘Aardgasloze woningen, wijken en utiliteitsgebouwen’ is meer ruimte voor randvoorwaardelijke innovaties die passen binnen de-minimisverordening. Zie hoofdstuk 2.1 voor meer informatie.

Test- en experimenteerinfrastructuurprojecten

Dit geldt alleen voor projecten binnen de DEI+ Waterstof en groene chemie (GroenvermogenNL).

Bij dit type projecten gaat het om de bouw en het upgraden van test- en experimenteerinfrastructuur.

Beoogde gebruikers van de test- en experimenteerinfrastructuur zijn met name ondernemingen.

Deze projecten moeten aan een aantal voorwaarden voldoen:

1. het gaat om infrastructuur waarop of waarmee getest en geëxperimenteerd kan worden met het oog op de ontwikkeling van nieuwe of verbeterde producten, processen en diensten en het testen en opschalen van technologieën, om vooruitgang te boeken door industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling;
2. toegang tot de test- en experimenteerinfrastructuur staat open voor meerdere gebruikers en moet op transparante en niet-discriminerende wijze worden toegekend. Ondernemingen die ten minste 10% van de investeringskosten van de infrastructuur hebben gefinancierd kunnen tegen gunstiger voorwaarden met voorrang toegang krijgen. Om overcompensatie te voorkomen, is deze toegang evenredig aan de bijdrage van de onderneming aan de investeringskosten en worden deze voorwaarden openbaar gemaakt;
3. voor exploitatie of gebruik van de infrastructuur wordt een marktprijs in rekening gebracht, of de kosten inclusief een redelijke marge bij afwezigheid van een marktprijs.

Welke pilot- en demonstratieprojecten passen niet?

Projecten primair gericht op verduurzaming van transport of mobiliteit, of op verduurzaming van de glastuinbouw passen niet binnen deze subsidiemodule. Deze projecten vallen onder missies D en E van het klimaatakkoord en deze missies vallen niet onder de DEI+ doelstelling. Projecten gericht op de ontwikkeling van biobrandstoffen zijn wel toegestaan.

Voor meer informatie of uw project in aanmerking komt voor subsidie, zie de themabeschrijvingen in [hoofdstuk 2](#) en de beoordelingscriteria in [hoofdstuk 3](#).

1.2 Wijzigingen bij de openstelling in november 2023

De belangrijkste wijzigingen bij de openstelling van de DEI+ in november 2023 zijn:

- De doelstelling van de DEI+ is aangepast. Die was om projecten te ondersteunen die bijdragen aan het kosteneffectief reduceren van CO₂-emissies in Nederland in 2030. Dat is nu geworden dat projecten moeten bijdragen aan het kosteneffectief reduceren van CO₂-emissies in Nederland binnen 10 jaar na de start van het project.
- De regeling is aangepast aan de voorwaarden en mogelijkheden die de gewijzigde staatssteunregels uit de AGVV (de algemene groepsvrijstellingsverordening) sinds 1 juli 2023 bieden:
  - De subsidiepercentages zijn aangepast (zie [hoofdstuk 4](#)).
  - Het maximale subsidiebedrag per project is verhoogd naar € 30 miljoen voor DEI+ demonstratieprojecten en € 25 miljoen voor DEI+ pilots en DEI+ test- en experimenteerinfrastructuurprojecten.
  - Er gelden voor demonstratieprojecten andere referentiesituaties (nulscenario's) bij de berekening van de subsidiabele kosten. Er is meer onderscheid in mogelijke referentiesituaties (energie-efficiëntie, circulaire economie en overige CO₂-reducerende maatregelen) of er is geen referentie-investering meer nodig (hernieuwbare energie). Zie [bijlage 6](#) voor meer toelichting.
  - De themabeschrijvingen zijn aangepast (zie [hoofdstuk 2](#)).
- Highlights uit de aangepaste themabeschrijvingen:
  - Het thema ‘Energie-efficiëntie’, is aangepast naar ‘Energie-efficiëntie anders dan voor gebouwen’ in lijn met de AGVV. Investerings in de installatie van energie-uitrusting op fossiele brandstoffen, met inbegrip van aardgas, mag niet meer gesteund worden.
  - Het thema ‘Hernieuwbare energieproductie inclusief ruimtelijke inpassing’ is hernoemd naar ‘Bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen’ in lijn met de AGVV, omdat dit beter de lading

- dekt van de subsidiabele activiteiten productie, opslag en ruimtelijke inpassing binnen dit thema. Demonstratieprojecten op het gebied van biobrandstoffen kunnen nu ook gesteund worden, maar demonstratieprojecten op het gebied van biomassavergassing vallen buiten de reikwijdte van dit thema (pilotprojecten mogen wel). Ook is er onder voorwaarden meer ruimte voor demonstratieprojecten die de opslag van hernieuwbare energie betreffen.
- Onder het thema 'CC(U)S – Carbon Capture, Utilisation and Storage' zijn nu ook demonstratieprojecten mogelijk.
  - Het thema 'Circulaire economie' is verbreed. Dit thema gaat niet meer alleen over de recycling en hergebruik van afval van derden, maar bijvoorbeeld ook over afval van de subsidieontvanger zelf en de vervanging van primaire grondstoffen door secundaire (hergebruikte of teruggewonnen of gerecyclede) grondstoffen.
  - Het bereik van het thema 'Overige maatregelen' is beperkter geworden, doordat projecten zijn uitgesloten die zijn gericht op investeringen in uitrusting, machines en industriële productiefaciliteiten die van fossiele brandstoffen gebruikmaken, met inbegrip van aardgas. Het verbeteren van bestaande uitrusting, machines en industriële productie-installaties is nog wel toegestaan, als dat niet leidt tot een uitbreiding van de productiecapaciteit of tot een hoger verbruik van fossiele brandstoffen.
  - De uitsluiting van projecten die in de subsidieregeling Hernieuwbare energietransitie (HER+) zouden kunnen passen, is vervallen.
  - Als u € 2 miljoen of meer subsidie vraagt voor een project, is een mijlpalenbegroting verplicht.
  - DEI+ subsidie kan nu samengaan met OWE-subsidie (opschaling waterstof via elektrolyse) voor zover de steunkaders dat toestaan (zie [bijlage 3](#)).
  - De wijzigingen van de doelstelling, de maximale subsidiebedragen en de mijlpalenbegroting zijn ook van toepassing op het thema 'Waterstof en groene chemie (GroenvermogenNL) dat al was geopend.

1.3 Wijzigingen bij de publicatie in december 2023

- Voor demonstratieprojecten op het gebied van vergassing van reststromen is een aparte openstelling met een eigen budget gepubliceerd. De voorwaarden in de regeling zijn hiervoor aangepast. Pilotprojecten gericht op de vergassing van reststromen passen nog steeds binnen de reguliere openstelling onder het thema 'Bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen'.
- Er is een bijlage aan de handleiding toegevoegd over ondernemingen in moeilijkheden (zie [bijlage 10](#)).

2. DEI+ thema's

Voor alle projecten geldt dat ze betrekking moeten hebben op één van de volgende thema's:

- Aardgasloze gebouwde omgeving
- Circulaire economie
- CC(U)S (Carbon Capture, Utilisation and Storage)
- Energie-efficiëntie anders dan in gebouwen
- Bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen
- Flexibilisering van het energiesysteem
- Lokale infrastructuur
- Overige CO₂-reducerende maatregelen in de industrie, de gebouwde omgeving of elektriciteitssector
- Waterstof en groene chemie (GroenvermogenNL)*
- Vergassing van reststromen*

* Deze thema's hebben een eigen budget en een eigen ingang in het eLoket (het portaal waarin u subsidie aanvraagt).

	Pilots	Demonstratie	Test- en experimenteerinfrastructuur	Uitzonderingen	Artikelen AGV
Aardgasloze woningen, wijken en woon- en utiliteitsgebouwen	X	X			25, 38 bis, 41, 46 en 56
Circulaire economie	X	X		Geen demo's biobased grondstoffen ter vervanging van fossiel. Alleen indien subsidie ≥ 3 miljoen euro	25 en 47
CC(U)S (Carbon Capture, Utilisation and Storage)	X	X			25, 36 en 47
Energie-efficiëntie anders dan in gebouwen	X	X			25 en 38
Bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen	X	X		Geen demo's biomassavergassing en geen waterstofprojecten	25 en 41
Flexibilisering van het energiesysteem	X			Geen waterstofprojecten	25
Lokale infrastructuur		X		Geen waterstofprojecten	46 en 56
Overige CO ₂ -reducerende maatregelen	X	X			25 en 36
Waterstof en groene chemie (GroenvermogenNL)	X	X	X		25, 26bis, 36, 38, 41
Vergassing van reststromen		X		Geen projecten primair gericht op productie van waterstof, biochar of recycled carbon fuels en niet op warmte of elektriciteit	41 en 47

In de volgende paragrafen staat per DEI+ thema een overzicht van de reikwijdte en belangrijkste kenmerken. [Bijlage 5](#) geeft meer uitleg over de AGVV-artikelen die van toepassing zijn. Daarin staan ook de voorwaarden die per AGVV-artikel gelden.

2.1 Aardgasloze gebouwde omgeving

Het Klimaatakkoord geeft aan dat in 2050, 7 miljoen woningen en 1 miljoen gebouwen van het aardgas af moeten zijn. Om dit te bereiken moet er flink wat gebeuren. Voor 2030 is een ritme van 200.000 woningen per jaar aardgasloos of aardgasloos-ready nodig, en moet 15% van de utiliteitsbouw aardgasvrij zijn. Deze moeten aardgasloos gemaakt worden of in ieder geval zodanig worden ingericht en/of energie-efficiënt worden gemaakt dat ze op korte termijn aardgasloos gemaakt kunnen worden.

Themabeschrijving	<p>Dit thema betreft DEI+-pilots en DEI+-demonstratieprojecten die bijdragen aan de verduurzaming van de bestaande bouw door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de transitie naar aardgasloze dan wel aardgasloos-ready woningen, woongebouwen, utiliteitsbouw of wijken tegen zo laag mogelijke kosten voor de eindgebruiker en zo laag mogelijke maatschappelijke kosten; • het handhaven en waar mogelijk verbeteren van de technische, fysische, functionele en esthetische kwaliteiten in de woning, het woongebouw, het utiliteitsgebouw of de wijk; en verhogen van het tempo of de aantallen om bestaande woningen, woongebouwen, utiliteitsgebouwen of wijken op grote schaal en met draagvlak aardgasloos of aardgasloos-ready te kunnen maken. <p>DEI+-demonstratieprojecten binnen dit thema kunnen betrekking hebben op energie-efficiëntie maatregelen in gebouwen, de bevordering van productie, opslag en inpassing van energie uit hernieuwbare bronnen of hernieuwbare waterstof en energie-efficiënte stadsverwarming of -koeling en lokale infrastructuur.</p>
Definities	<p><i>Aardgasloos</i> Woningen en gebouwen zijn qua bouwkundige en installatietechnische voorzieningen voor verwarming, warm tapwater en koken niet langer afhankelijk van aardgas.</p> <p><i>Aardgasloos-ready</i> Woningen en gebouwen zijn qua bouwkundige en installatietechnische voorzieningen voor verwarming, warm tapwater en koken gereed voor het zonder grote inspanningen en overlast afkoppelen van het aardgasnet, omschakelen naar een duurzame variant van aardgas, en/of het aansluiten op een alternatieve energie-efficiënte energiestructuur.</p>
Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling

Demonstratieprojecten	<p>Toegestaan;</p> <ul style="list-style-type: none"> artikel 38 bis AGVV energie-efficiëntie en artikel 41 hernieuwbare energie-opwekking. Bij beide geldt dat de aanvrager zelf in zijn onderneming/organisatie het milieuvoordeel realiseert (d.w.z. minder energie gaat gebruiken of hernieuwbare energie gaat opwekken). artikel 46 energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling en artikel 56 lokale infrastructuur. <p>Binnen het thema 'Aardgasloze gebouwde omgeving' kunnen demonstratieprojecten gecombineerd worden met demonstratie van randvoorwaardelijke innovaties door kleine en middelgrote ondernemingen. Die innovaties zijn randvoorwaardelijk, omdat ze indirect kunnen leiden tot CO₂-reductie (bijvoorbeeld verderop in de keten). De steun voor randvoorwaardelijke innovaties wordt geregeld middels de-minimissteun, hiervoor is een de-minimisverklaring nodig. Voor het deel van het demonstratieproject wat randvoorwaardelijke innovatie betreft hoeft het milieuvoordeel niet te liggen bij de aanvrager van de de-minimissteun. Het gaat om demonstratie van randvoorwaardelijke innovaties:</p> <ol style="list-style-type: none"> die betrekking hebben op sociale, psychologische en organisatorische componenten, of digitalisering; die resulteren in: <ol style="list-style-type: none"> lager en/of efficiënter energiegebruik in gebouwen; <p>Hierbij kan gedacht worden aan digitale tools en technieken die het ontsluiten, beschikbaar stellen en toepassen van (meerdere) databronnen mogelijk maken en daarmee kunnen resulteren in onder andere datagedreven beheer en onderhoud, optimalisatie van installaties en advisering/ondersteuning van besluitvorming. Hieronder valt bijvoorbeeld het ontwikkelen en demonstreren van tools en technieken waarmee zogenoemde "digital twins" van gebouwen en gebieden gemaakt kunnen worden. Ook kan gedacht worden aan projecten die energiebesparing met behulp van participatiemethoden of gedragssturing in de praktijk uittesten of demonstreren.</p> minder en/of duurzamer materiaalgebruik in de (renovatie)bouw. <p>Hierbij kan worden gedacht aan digitale tools en technieken die het digitaliseren en uitwisselen van reeds bestaande gebouw-, product en materiaalgegevens mogelijk maken. Ook kan gedacht worden aan projecten die ketensamenwerking bevorderen of projecten die ontwerp-, productie- en logistieke processen versnellen en verduurzamen.</p> in een omgeving die representatief is voor het functioneren onder reële omstandigheden, zoals in een gebouw, bij een specifieke doelgroep of in de energie-infrastructuur van een wijk. <p>Het is mogelijk om met betrekking tot randvoorwaardelijke innovaties samen te werken met onderzoeksorganisaties door deze organisatie in te huren. Willen onderzoeksorganisaties voor eigen rekening en risico deelnemen dan kan dat als zij ook een de-minimisverklaring overleggen.</p>
Rijkwijdte	<p>Buiten de reikwijdte van dit thema valt:</p> <ul style="list-style-type: none"> DEI+-pilots en DEI+-demonstratieprojecten die de installatie betreffen van met fossiele brandstoffen gestookte energie-uitrusting, met inbegrip van aardgas.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.
Voorwaarden	De ontwikkelde producten, processen en diensten moeten uiterlijk aan het eind van de looptijd van dit project als prototype zijn geplaatst of worden gedemonstreerd in omgevingen die representatief zijn voor het functioneren onder reële omstandigheden, meestal in een gebouw of in de energie-infrastructuur van de wijk.
Aandachtspunten bij "Bijdrage aan verduurzaming"	Naast het bijdragen aan de doelstelling van de subsidie, wordt ook gevraagd om de bijdrage aan verduurzaming in uiterlijk 2030 te onderbouwen, blijkend uit de bijdrage aan CO ₂ -reductie (doelstelling van het klimaatakkoord). Voor projecten die zelf geen directe bijdrage aan CO ₂ -reductie leveren, moet u aangeven wat de indirecte rol van de innovatie is in het reduceren van de CO ₂ -reductie, waar mogelijk kwantitatief onderbouwd. Adresseer ook de maatschappelijke (sociaal / psychologisch) component.
Aandachtspunten bij projectkwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> Een goede onderbouwing van de claims die in het projectplan gedaan worden, inzicht geven in de kennis die er nu is uit relevante vooronderzoeken en de knelpunten die er nog zijn, en de toegevoegde waarde van dit project duidelijk maken. U moet ook een beschrijving aanleveren van de wijze waarop bij de ontwikkeling van de beoogde producten, processen of diensten rekening wordt gehouden met de beschikbaarheid van grondstoffen en de effecten van grootschalige toepassing van die producten, processen of diensten op het milieu en de natuur.
Subsidiabele kosten en subsidie-percentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Highlights	Let op dat artikel 38 bis van de AGVV voor demonstratieprojecten met energie-efficiëntiemaatregelen voor gebouwen nu ook minimale energie-efficiëntievereisten stelt. Zie bijlage 5 voor meer info.
Sluiting aanvragen	Nog niet opengesteld.

2.2 Circulaire economie

Binnenkort ook open voor kleinere projecten (subsidie < € 3 mln)!!

(onder voorbehoud van publicatie in de Staatscourant)

De circulaire economie heeft tot doel duurzamer met grondstoffen om te gaan door deze langer en hoogwaardiger te blijven gebruiken. Onder het thema Circulaire Economie vallen recycling en hergebruik van afval en het gebruik van biobased grondstoffen als vervanger van fossiele grondstoffen, waarbij sprake is van CO₂-reductie in Nederland.

Themabeschrijving	<p>Binnen dit thema vallen projecten gericht op een circulaire economie die passen binnen één of meer van de volgende onderwerpen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. de verbetering van de hulpbronnenefficiëntie door middel van een of beide van de volgende manieren:<ol style="list-style-type: none"> a. een netto reductie van verbruikte hulpbronnen in vergelijking met een reeds bestaand productieproces, waarbij de hoeveelheid geproduceerde output gelijk blijft; b. de vervanging van primaire grondstoffen door secundaire (hergebruikte of teruggewonnen of gerecyclede) grondstoffen; 3. de preventie en beperking van afvalproductie, de voorbereiding voor hergebruik, decontaminatie en recycling en hergebruik van afval; 4. het inzamelen, sorteren, decontamineren, voorbehandelen en behandelen van andere door de begunstigde of door derden geproduceerde producten, materialen of stoffen die anders niet of op een minder hulpbronnenefficiënte manier zouden worden gebruikt; 5. de gescheiden inzameling en sortering van afval met het oog op de voorbereiding ervan voor hergebruik of recycling. <p>Ook vallen onder dit thema DEI+-pilots op het gebied van biobased grondstoffen. Bij <i>biobased grondstoffen</i> gaat het om het vervangen van grondstoffen van fossiele of minerale oorsprong door grondstoffen van biotische oorsprong (biobased). DEI+-demonstratieprojecten op het gebied van biobased grondstoffen vallen alleen binnen dit thema als het gaat om recycling en hergebruik van biomassa-afval, passend onder punt 2 in de opsomming hierboven.</p> <p>Buiten de reikwijdte van dit thema vallen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pilots en demonstratieprojecten gericht op de vervanging van primaire brandstoffen door secundaire (hergebruikte of teruggewonnen of gerecyclede) brandstoffen; • demonstratieprojecten gericht op de vergassing van biomassa-afval. Zie daarvoor thema 2.10 'Vergassing van reststromen'.
Definities	<p><i>Hergebruik</i> Elke handeling waarbij producten of componenten die geen afvalstoffen zijn, opnieuw worden gebruikt voor hetzelfde doel als dat waarvoor zij waren bedoeld.</p> <p><i>Vorbereiding voor hergebruik</i> Elke nuttige toepassing bestaande uit controleren, schoonmaken of repareren, waarbij producten of componenten van producten, die afvalstoffen zijn geworden, worden klaargemaakt zodat ze zullen worden hergebruikt zonder dat verdere voorbehandeling nodig is.</p> <p><i>Recycling van afval</i> Elke nuttige toepassing waardoor afvalstoffen opnieuw worden verwerkt tot producten, materialen of stoffen, voor het oorspronkelijke doel of voor een ander doel. Dit omvat het opnieuw bewerken van organisch afval, maar het omvat niet energieteerugwinning, noch het opwerken tot materialen die bestemd zijn om te worden gebruikt als brandstof of als opulmateriaal, noch toepassingen voor (dier)voeding.</p> <p><i>Andere producten, materialen of stoffen</i> Andere materialen, producten en stoffen dan afvalstoffen, met inbegrip van bijproducten als bedoeld in artikel 5 van Richtlijn 2008/98/EG, land- en bosbouwresiduen, afvalwater, regenwater en afstromend water, mineralen, nutriënten, restgassen van productieprocessen, en overtollige producten, onderdelen en materialen.</p> <p><i>Overtollige producten, onderdelen en materialen</i> Producten, onderdelen of materialen die niet noodzakelijk of nuttig meer zijn voor de houder ervan, maar die wel geschikt zijn voor hergebruik.</p> <p><i>Biobased grondstoffen</i> Hierbij gaat het om het vervangen van grondstoffen van fossiele en/of minerale oorsprong door grondstoffen van biotische oorsprong (biobased). Het uiteindelijk product moet voldoen aan de voorschriften van de 'Single Use Plastics'-richtlijn (Richtlijn (EU) 2019/904. Hiermee wordt het ontwikkelen van meervoudig bruikbare ('multi use'), niet afbreekbare producten gestimuleerd.</p>

Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling: Biobased grondstoffen, voor zover geen recycling en hergebruik van afval, alleen pilotprojecten.
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 47 AGVV Niet toegestaan voor biobased grondstoffen tenzij het gaat om biomassa-afval. Als er <u>binnen de poorten van de onderneming</u> ook sprake is van energie-efficiëntie of CO ₂ -reductie, kunt u onder de thema's Energie-efficiëntie en Overige CO ₂ -reducerende maatregelen naar de mogelijkheden kijken.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.
Voorwaarden	Projecten binnen dit thema worden alleen ondersteund als de te verlenen subsidie meer dan 3 miljoen euro bedraagt. Demonstratieprojecten (artikel 47 AGVV): <ul style="list-style-type: none"> • Het mag bij recycling gaan om eigen afval of afval van derden. • Geen steun voor activiteiten inzake afvalverwijdering en nuttige toepassing van afval om energie te produceren. We kunnen bijvoorbeeld geen subsidie geven voor de productie van brandstoffen uit kunststofafval (<i>recycled carbon fuels</i>). • De steun mag niet aanzetten tot de productie van afval of tot een intensiever gebruik van hulpbronnen.
Subsidiabele kosten en subsidie-percentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

2.3 CC(U)S (Carbon Capture, Utilisation and Storage)

Om te komen tot een tijdige en kosteneffectieve verduurzaming van de energie-intensieve industrie is CO₂-afvang en opslag (CCS) een noodzakelijke brugtechnologie. Ook kan de CO₂ worden gebruikt voor nieuwe producten of toepassingen (CCU), mits dit leidt tot netto CO₂-reductie. Daarnaast biedt CCUS op termijn de mogelijkheid tot het realiseren van negatieve emissies door CO₂ uit de atmosfeer of biomassa permanent op te slaan.

Themabeschrijving	<p>Dit thema betreft projecten gericht op CO₂-afvang, transport, toepassing of opslag ten behoeve van de reductie van industriële CO₂-emissies, het voorzien in de toekomstige koolstofbehoefte of het realiseren van negatieve emissies. Projecten kunnen gericht zijn op één of meer van de volgende onderdelen van de koolstofketen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>CO₂-afvang</i>: het isoleren van CO₂ uit een stroom met een variërende samenstelling. Het afvangen van CO₂ is het startpunt van de koolstofketen, waarna transport, opslag of het gebruik van CO₂ als grondstof volgt. CO₂-afvang kan gaan over fossiele of biogene puntbronafvang, maar kan ook betrekking hebben op afvang uit de atmosfeer. Het kan ook al een integratie betreffen met een vervolgtoeppassing; 2. <i>CO₂-transport</i>: gasvormig of vloeibaar transport van CO₂; 3. <i>CO₂-opslag</i>: het permanent vastleggen van CO₂. Dit kan gaan om het vastleggen van CO₂ in de diepe ondergrond, bijvoorbeeld in uitgeproduceerde gasvelden, of om het chemisch binden van de CO₂ waarbij een stabiele vaste stof (carbonaat) ontstaat. Het resulterende carbonaat kan vervolgens worden ingezet in de grond-, weg- en waterbouw of bouwsector; 4. <i>CO₂-toepassing</i>: het inzetten van CO₂ als grondstof voor materialen, chemicaliën en brandstoffen. Daarmee kunnen alternatieven worden ontwikkeld voor materialen en brandstoffen die nu op basis van fossiele grondstoffen worden geproduceerd. <p>Buiten de reikwijdte van dit thema vallen projecten gericht op:</p> <ul style="list-style-type: none"> • geologische opslag van CO₂ op land; • de afvang van CO₂ bij elektriciteitsproductie-installaties, met uitzondering van afvalverbrandingsinstallaties.
Definities	<p><i>CO₂-afvang en -opslag (CCS)</i> Een set van technologieën die het mogelijk maken om door industriële installaties en tijdens processen uitgestoten kooldioxide (CO₂) af te vangen, of rechtstreeks uit de omgevingslucht af te vangen, naar een opslaglocatie te transporteren en in geschikte ondergrondse geologische formaties te injecteren met het oog op permanente opslag.</p> <p><i>CO₂-afvang en -gebruik (CCU)</i> Een set van technologieën die het mogelijk maken om door industriële installaties en tijdens processen uitgestoten CO₂ af te vangen, of rechtstreeks uit de omgevingslucht af te vangen, en naar een locatie te transporteren waar CO₂ wordt verbruikt of gebruikt met het oog op het volledige gebruik ervan.</p>
Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 36 AGVV. Demonstratieprojecten gericht op het realiseren van negatieve emissies met behulp van CO ₂ -afvang uit de lucht zijn alleen subsidiabel als het gaat om de rechtstreekse afvang van CO ₂ uit de lucht.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.
Voorwaarden	<p>Demonstratieprojecten die specifiek CO₂-afvang en -vervoer betreffen, moeten voldoen aan elk van de volgende voorwaarden:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. de afvang en/of het vervoer van CO₂, met inbegrip van individuele onderdelen van de CCS- of CCU-keten, zijn geïntegreerd in een volledige CCS- en/of CCU-keten; b. de netto contante waarde ("NPV") van het investeringsproject over de levensduur ervan is negatief. Om de NPV van het project te berekenen worden de vermeden kosten van CO₂-emissies in aanmerking genomen; c. de in aanmerking komende kosten zijn uitsluitend de extra investeringskosten die voortvloeien uit het afvangen van CO₂ uit een CO₂ uitstotende installatie (industriële installatie of energiecentrale) of rechtstreeks uit de omgevingslucht, alsook uit de bufferopslag en het vervoer van afgevangen CO₂-emissies.
Subsidiabele kosten en subsidiepercentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Highlights	Ook demonstratieprojecten met specifieke infrastructuur voor CO ₂ zijn mogelijk, maar opslagvoorzieningen (anders dan bufferopslag) zijn niet subsidiabel.
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

2.4 Energie-efficiëntie anders dan in gebouwen

Voor de Nederlandse verduurzaming is het niet alleen van belang om duurzame energie op te wekken en in de elektriciteitsnetten in te voeren, maar ook om onze energievraag te reduceren. Bij projecten op het gebied van energie-efficiëntie moet de onderneming die subsidie aanvraagt door de investering minder energie gaan verbruiken binnen (het productieproces van) zijn onderneming.

Themabeschrijving	<p>Dit thema betreft energie-efficiëntiemaatregelen die ervoor zorgen dat de onderneming die subsidie aanvraagt, minder energie gaat verbruiken binnen het productieproces van zijn onderneming dan voorafgaand aan de beoogde investering. Dit thema betreft dus geen maatregelen voor gebouwen.</p> <p>Bij maatregelen in een bestaand productieproces moet het DEI+-project leiden tot een lager energieverbruik van het bedrijf. Bij uitbreiding van de productiecapaciteit moet het energieverbruik lager zijn dan een vergelijkbaar bestaand productieproces dat volgens de laatste stand van techniek gebouwd is. Bij een nieuw productieproces wordt het energieverbruik eveneens vergeleken met een bestaand productieproces dat volgens de laatste stand van techniek gebouwd is. Bij de vergelijking gaat het om het energieverbruik per eenheid geproduceerde goederen.</p>
Definities	<p><i>Energie-efficiëntie</i> De verhouding tussen de verkregen prestatie, dienst, goederen of energie, en de hiertoe gebruikte input van energie. Het gaat erom dat de subsidieaanvrager zelf binnen de poorten van zijn onderneming minder energie gaat verbruiken.</p>
Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 38 AGVV energie-efficiëntie. Hierbij geldt dat de aanvrager zelf in zijn onderneming/organisatie het milieuvoordeel realiseert (d.w.z. minder energie gaat gebruiken).
Reikwijdte	<p>Onder het thema Energie-efficiëntie vallen niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • projecten gericht op het aardgasloos maken van woningen, wijken of gebouwen; deze kunnen alleen subsidie aanvragen onder het DEI+ thema "Aardgasloze gebouwde omgeving". • projecten gericht op warmtekrachtkoppeling of energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling; • investeringen in de installatie van energieapparatuur die werkt op fossiele brandstoffen, waaronder aardgas; • projecten die primair gericht zijn op verduurzaming van transport of mobiliteit, of op verduurzaming van de glastuinbouw; deze projecten vallen onder missies D en E van het Klimaatakkoord en de DEI+ doelstelling richt zich daar niet op.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.
Voorwaarden	<p>Voor demonstratieprojecten geldt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De subsidieontvanger moet direct een energie-efficiëntievoordeel realiseren op het niveau van zijn onderneming. Als de energie-efficiëntie elders in de (productie)keten gerealiseerd wordt, kan het demonstratieproject niet gesubsidieerd worden. • Er zijn situaties waarin waar de ontwikkelaar van een innovatie en een toepasser gezamenlijk een nieuwe onderneming opzetten. Ze hebben beide aandelen in de nieuwe onderneming terwijl de energie-efficiëntie enkel bij de toepasser wordt gerealiseerd (zgn. off balance investeringen). Bij dergelijke constructies kunt u contact opnemen met RVO om te overleggen of het project binnen de DEI+ past. • Niet toegestaan zijn projecten die het ontwerp en de vervaardiging van energie-efficiëntere producten, machines of vervoermiddelen betreffen; het gaat om de gebruiker van energie-efficiënte producten; • Niet toegestaan zijn projecten waarin de investeringen worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat ondernemingen voldoen aan reeds vastgestelde en nog niet in werking getreden Unienormen.
Subsidiabele kosten en subsidiepercentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

2.5 Bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen

Hernieuwbare energieopwekking is een van de belangrijke pijlers onder het Klimaatakkoord. De uitdagingen en innovatieopgaven die daarmee gepaard gaan, komen onder dit thema aan bod.

Themabeschrijving	<p>Dit thema betreft DEI+-pilots en DEI+-demonstratieprojecten gericht op de productie, opslag en inpassing van energie uit hernieuwbare bronnen.</p> <p>Onder DEI+-projecten gericht op inpassing vallen projecten die een positieve en vernieuwende bijdrage leveren aan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • de (landschappelijke) inpassing van grootschalig opgewekte elektriciteit uit zon of wind, waarbij op een vernieuwende wijze rekening gehouden wordt met esthetische aspecten en cultuurhistorische landschapselementen; • ecologische inpassing van productie-installaties voor hernieuwbare energie, rekening houdend met milieuaspecten als ecologie, biodiversiteit, geluid, waterkwaliteit en bodemkwaliteit; of • meervoudig gebruik van ruimte, waarbij een aantoonbare meerwaarde behaald kan worden door de combinatie van functies in de ruimte of door het optimaal gebruik van de beschikbare ruimte. <p>Buiten de reikwijdte van dit thema vallen de volgende projecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pilots en demonstratieprojecten gericht op het aardgasloos maken van woningen, woongebouwen, utiliteitsbouw of wijken (thema 2.1); • pilots en demonstratieprojecten gericht op hernieuwbare waterstof of elektriciteit uit hernieuwbare waterstof (thema 2.9); • pilots en demonstratieprojecten gericht op energie uit hoogrenderende warmtekrachtkoppeling; • demonstratieprojecten gericht op vergassing van biomassa (thema 2.10).
Definities	<p><i>Hernieuwbare energiebronnen:</i> windenergie, zonne-energie (thermische zonne-energie en fotovoltaïsche energie) en geothermische energie, omgevingsenergie (energie uit de omgevingslucht en uit oppervlakte- of rioolwater), getijdenenergie, golfslagenergie en andere energie uit de oceanen, waterkracht, en energie uit biomassa, stortgas, gas van rioolzuiveringsinstallaties, en biogas.</p>
Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling.
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 41 AGVV hernieuwbare energie-opwekking.
Reikwijdte	<p>Onder het thema Hernieuwbare energie vallen niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • projecten die primair gericht zijn op verduurzaming van transport of mobiliteit, of op verduurzaming van de glastuinbouw; deze projecten vallen onder missies D en E van het klimaatakkoord en de DEI+ doelstelling richt zich daar niet op; projecten gericht op de ontwikkeling van biobrandstoffen zijn wel toegestaan.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.

Voorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> Niet toegestaan onder dit thema zijn projecten die het ontwerp en de vervaardiging van milieuvriendelijke producten, machines of vervoermiddelen betreffen, zoals een fabriek voor de productie van zonnepanelen. <p>Voor demonstratieprojecten geldt:</p> <ul style="list-style-type: none"> Demonstratieprojecten voor elektriciteitsopslag komen alleen in aanmerking voor subsidie als het gaat om gecombineerde projecten voor hernieuwbare energie en opslag (achter de meter), waarbij beide elementen deel uitmaken van één investering of waarbij de opslag gekoppeld wordt aan een bestaande installatie voor de opwekking van hernieuwbare energie. De opslagcomponent haalt op jaarbasis ten minste 75 % van zijn energie uit rechtstreeks aangesloten installaties voor de opwekking van hernieuwbare energie. Om te bepalen of de totale steun voor het project onder de toegestane maxima blijft, worden alle investeringscomponenten (opwekking en opslag) als één geïntegreerd project beschouwd. Dezelfde regels zijn van toepassing op thermische opslag die rechtstreeks is aangesloten op een installatie voor de productie van hernieuwbare energie. Demonstratieprojecten voor de productie en opslag van biobrandstof, vloeibare biomassa, biogas (met inbegrip van biomethaan) en biomassa-brandstof komen alleen in aanmerking voor subsidie voor zover de gesteunde brandstoffen voldoen aan de criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie van Richtlijn (EU) 2018/2001 en de uitvoeringshandelingen of gedelegeerde handelingen ervan, en die worden geproduceerd uit de in bijlage IX bij die richtlijn genoemde grondstoffen. De opslagcomponent haalt op jaarbasis ten minste 75 % van zijn brandstofinhoud uit rechtstreeks aangesloten installaties voor de productie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa, biogas (met inbegrip van biomethaan) en biomassa-brandstoffen. Om te bepalen of de totale steun voor het project onder de toegestane maxima blijft, worden alle investeringscomponenten (productie en opslag) als één geïntegreerd project beschouwd. Het mag uitsluitend gaan om nieuw geïnstalleerd of gerenoveerd vermogen. Het steunbedrag staat los van de output.
Subsidiabele kosten en subsidie-percentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Highlights	<p><i>Aanvullend voor ruimtelijke inpassing kan worden gedacht aan:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> projecten die een onderdeel vormen van een groter project, zoals het OER programma van de overheid (Opwek Energie op Rijksgronden). In geval van het OER-programma moet het project geen onderdeel zijn van een aanbestedingsbod dat bij honorering sowieso uitgevoerd moet gaan worden, omdat de subsidie dan geen stimulerend effect meer heeft.
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

2.6 Flexibilisering van het energiesysteem

Vanwege de verwachte groei van fluctuerende energiebronnen en toenemende fluctuaties in de vraag naar energie wordt een goede balans tussen vraag- en aanbodzijde in het energiesysteem steeds belangrijker. Innovaties zijn nodig om het energiesysteem stabiel te houden en de leveringszekerheid in 2030 en verder te verzekeren. Ook kan flexibiliteit in de vraag naar en/of het aanbod van energie helpen bij het voorkomen van congesties in energienetten. Daarom is er meer flexibiliteit in het energiesysteem nodig. Projecten binnen dit thema dragen zo indirect bij aan de doelstelling van reductie van CO₂-emissies in 2030.

Themabeschrijving	<p>Dit thema betreft DEI+-pilots gericht op mogelijkheden om de flexibiliteit in het energiesysteem te vergroten.</p> <p>DEI+-pilots zijn alleen subsidiabel als daarmee wordt ingespeeld op één of beide van de volgende mogelijkheden voor meer flexibiliteit:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. stimulering van energieopslag en conversie van hernieuwbaar opgewekte energie: dit betreft projecten die inzetten op energieopslag of conversie naar andere energiedragers en producten. Daarnaast kan het gaan om off-grid projecten waarbij op grote schaal energie direct wordt geconverteerd naar een moleculaire energiedrager, indien het energiesysteem daarmee wordt ontlast; 2. stimulering van flexibele vraag (demand side response): flexibiliteit in de vraag houdt in dat gebruikers van energie de behoefte aan energie binnen bepaalde grenzen kunnen aanpassen in de hoeveelheid of het tijdstip van het gebruik, oftewel vraagsturing. De aanpassing als gevolg daarvan in het aan deze gebruikers te leveren vermogen kan zowel proactief worden gebruikt om verwachte onbalans of congestie te voorkomen als reactief of real-time om opgetreden onbalans of congestie te verminderen of op te lossen; 3. flexibiliteit van het energiesysteem: door het energiesysteem te innoveren op basis van slimme combinaties van het bestaande energiesysteem met energieopslag, conversie tussen energiedragers (elektriciteit, warmte, gas) of flexibele vraag is de flexibiliteit van het gehele energiesysteem in potentie te vergroten. De uitnutting van de bestaande energie-infrastructureur kan hiermee dan ook worden geoptimaliseerd. <p>Buiten de reikwijdte van dit thema vallen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pilots die primair gericht zijn op de productie of opslag van of conversie naar waterstof (thema 2.9); • pilots die gericht zijn op de stimulering van CO₂-vrij regelbaar vermogen voor de opwekking van elektriciteit.
Definities	<p><i>Flexibilisering van het energiesysteem ofwel het inbrengen van flexibiliteit in het energiesysteem:</i> Het realiseren van mogelijkheden voor de partijen in het energiesysteem om met behulp van installaties en voertuigen het aanbod van of de vraag naar energie zodanig te vergroten, dan wel te verkleinen of te verplaatsen in tijd of ruimte, dat onbalans en congesties in het energiesysteem worden voorkomen.</p>
Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling
Demonstratieprojecten	Niet toegestaan. Voor projecten die opslag van energie betreffen, zie ook thema 2.5.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.
Aandachtspunten bij "Slaagkans in de Nederlandse markt en maatschappij"	<ul style="list-style-type: none"> • De businesscase mag niet afhankelijk zijn van veranderingen in wet- en regelgeving die nog moeten plaatsvinden. • ICT-architectuur en diensten moeten compatibel zijn met andere ICT-architectuur en diensten. Dat betekent dat er sprake moet zijn van interoperabiliteit, waarmee organisaties, die een belang hebben bij de flexibiliteit en betrokken marktplaatsen met elkaar kunnen worden verbonden. • De projectresultaten moeten voldoen aan de (te verwachten) eisen om de bedrijfsvoering van netbeheerders en van partijen op de energiemarkt te beschermen tegen "cyber attacks" en de goede werking van de energie-infrastructureur en van de energiemarkten te beveiligen ("cyber security").
Subsidiabele kosten en subsidiepercentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Tips	<ul style="list-style-type: none"> • Bij een pilotproject moet duidelijk zijn waar de pilot uitgevoerd gaat worden. • Voor projecten die waterstof betreffen: zie de DEI+ thema's 'Aardgasloze gebouwde omgeving' (in geval van de gebouwde omgeving) en 'Waterstof en groene chemie'.
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

2.7 Lokale infrastructuur

De (meervoudige) benutting van de infrastructuur en onderlinge verweving van energieproducerende en energieconsumerende partijen via de lokale infrastructuur is essentieel voor de kosteneffectieve omslag naar een CO₂-arm en duurzaam energiesysteem. Daarom komt lokale infrastructuur, zoals een stoomnetwerk of een warmte/koude netwerk, in aanmerking voor subsidie als er sprake is van lokale infrastructuur.

Themabeschrijving	<p>Dit thema betreft DEI+-demonstratieprojecten gericht op lokale infrastructuur en op infrastructuur ten behoeve van energie-efficiënte stadsverwarming of -koeling. Het kan onder andere gaan om distributienetwerken, stoomnetwerken, industriële infrastructuur of innovatieve warmtenetten. Het moet gaan om een open infrastructuur, wat wil zeggen dat ook andere ondernemingen en organisaties op de infrastructuur kunnen worden aangesloten.</p> <p>Buiten de reikwijdte van dit thema valt de volgende infrastructuur:</p> <ul style="list-style-type: none"> • energie-infrastructuur, zoals bedoeld in artikel 2, onderdeel 130, van de algemene groepsvrijstellingsverordening. Onder energie-infrastructuur valt energie-infrastructuur voor elektriciteit, gas (aardgas en biogas), CO₂ en waterstof; dit valt onder artikel 48 van de AGVV, dat niet in de DEI+ opgenomen is; voor energie-infrastructuur voor waterstof: zie thema 2.9. • infrastructuur met als doel om woningen, woongebouwen, utiliteitsgebouwen en wijken aardgasloos te maken (thema 2.1); • luchthaveninfrastructuur en haveninfrastructuur
Definities	<p><i>Energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling</i> Een systeem voor stadsverwarming of -koeling dat ten minste 50 % hernieuwbare energie, 50 % afvalwarmte, 75 % warmte uit warmtekrachtkoppeling of 50 % uit een combinatie van dergelijke energie en warmte gebruikt.</p> <p><i>Lokale infrastructuur</i> Infrastructuur die op lokaal niveau bijdraagt tot het verbeteren van het ondernemings- en consumentenklimaat en het moderniseren en ontwikkelen van de industriële basis. Het kan gaan bijvoorbeeld gaan om; Innovatieve warmte/koude netten, stoom- of waterstofnetwerken.</p>
Pilotprojecten	Niet toegestaan
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 46 en 56 AGVV infrastructuurvoorzieningen
Reikwijdte	Onder artikel 46 AGVV (energie-efficiënte stadsverwarming of -koeling) vallen ook industriële warmtenetten. Onder warmtenetten vallen ook stoomnetwerken.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.
Voorwaarden	<p>Voor energie-efficiënte stadsverwarming of -koeling (artikel 46 AGVV) geldt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • steun wordt alleen toegekend voor de bouw, uitbreiding of upgrade van stadsverwarmings- en/of stadskoelingsystemen die energie-efficiënt zijn of het zullen worden. Indien het systeem als gevolg van de gesteunde werkzaamheden nog niet energie-efficiënt wordt, beginnen de verdere upgrades die nodig zijn om alsnog te voldoen aan de voorwaarden drie jaar na aanvang van de gesteunde werkzaamheden aan het distributienet. <p>Voor lokale infrastructuur (artikel 56 AGVV) geldt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dit artikel is alleen te gebruiken als de infrastructuur niet onder een ander artikel in de AGVV valt. • De infrastructuurvoorzieningen worden aan belangstellende partijen op open, transparante en niet-discriminerende basis beschikbaar gesteld. De prijs die voor het gebruik of de verkoop van de infrastructuur wordt berekend, stemt overeen met een marktprijs. • Iedere concessie of iedere andere vorm van toewijzing aan een derde om de infrastructuur te exploiteren, vindt op open, transparante en niet-discriminerende basis plaats, rekening houdende met de geldende aanbestedingsregels. • Specifieke infrastructuur is niet toegestaan, dat wil zeggen infrastructuur die is aangelegd voor vooraf identificeerbare ondernemingen en op hun behoeften is toegesneden.
Subsidiabele kosten en subsidiepercentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Aandachtspunten	Voor lokale infrastructuur (artikel 56 AGVV): Het steunbedrag is niet hoger dan het verschil tussen de in aanmerking komende kosten en de exploitatiewinst van de investering. De exploitatiewinst wordt in mindering gebracht op de in aanmerking komende kosten
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

2.8 Overige CO₂-reducerende maatregelen in de industrie, elektriciteitssector of gebouwde omgeving

De urgentie van de benodigde verduurzamingslag maakt dat we alle kansen die er zijn om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren willen stimuleren. Onder dit thema passen daarom de overige technieken met een aanzienlijke potentie voor de (kostenefficiënte) reductie van broeikasgassen. Hieronder vallen andere CO₂-reducerende maatregelen die genomen worden in de industrie, de gebouwde omgeving of de elektriciteitssector. De sectoren mobiliteit en landbouw vallen buiten de reikwijdte van de overige CO₂-reducerende maatregelen. Bij dit thema valt met name te denken aan de reductie van overige broeikasgassen zoals methaan en lachgas.

Themabeschrijving	<p>Dit thema betreft andere CO₂-reducerende maatregelen die genomen worden in de industrie, de gebouwde omgeving of de elektriciteitssector, dan maatregelen die vallen binnen een ander thema.</p> <p>Buiten de reikwijdte van dit thema vallen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • pilots of demonstratieprojecten gericht op maatregelen die van de andere thema's expliciet zijn uitgesloten; • demonstratieprojecten waarvoor in andere thema's is aan gegeven dat alleen pilotprojecten zijn toegestaan; • pilots of demonstratieprojecten gericht op investeringen in uitrusting, machines en industriële productiefaciliteiten die van fossiele brandstoffen gebruikmaken, met inbegrip van die welke van aardgas gebruikmaken. <p>DEI+-pilots en DEI+-demonstratieprojecten voor de installatie van uitbreidingen die het niveau van milieubescherming van bestaande uitrusting, machines en industriële productie-installaties verbeteren, vallen wel binnen dit thema, als die niet leiden tot een uitbreiding van de productiecapaciteit of tot een hoger verbruik van fossiele brandstoffen.</p>
Definities	<p>Overige CO₂-reducerende maatregelen: CO₂-reducerende maatregelen die niet vallen onder de reikwijdte van een van de andere DEI+ thema's.</p>
Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 36 AGVV Verhoging niveau van milieubescherming. Hierbij geldt dat de aanvrager zelf in zijn onderneming/organisatie het milieuvoordeel realiseert.
Reikwijdte	<p>Projecten kunnen alleen onder dit thema worden ingediend als ze niet passen binnen één van de andere thema's. Projecten moeten binnen de onderneming van de aanvrager leiden tot vermindering van de uitstoot van CO₂ of andere broeikasgassen zoals methaan of lachgas. Onder de overige CO₂-reducerende maatregelen vallen niet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Projecten gericht op CO₂-reductie in de sectoren mobiliteit en landbouw. • projecten die bij de andere DEI+ thema's uitgesloten zijn. Als ze elders uitgesloten zijn, zijn ze dat hier ook. • projecten die primair gericht zijn op verduurzaming van transport of mobiliteit, of op verduurzaming van de glastuinbouw; deze projecten vallen onder missies D en E van het klimaatakkoord en de DEI+ doelstelling richt zich daar niet op.
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.

Voorwaarden	<p>Voor demonstratieprojecten geldt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niet toegestaan zijn investeringen waarvoor specifieke regels zijn opgenomen in de artikelen 36a (oplaad- of tankinfrastructuur), 36b (schone of emissievrije voertuigen), 38 tot en met 48 (onder andere energie-efficiëntie, bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen en hernieuwbare waterstof) van de AGVV. • De investering moet leiden tot een reductie van de CO₂-uitstoot binnen (het productieproces van) de onderneming die subsidie aanvraagt. Als het gaat om demonstratieprojecten die verband houden met of betrekking hebben op specifieke infrastructuur voor afvalwarmte of CO₂, of die een verbinding met energie-infrastructuur voor afvalwarmte of CO₂ omvatten, kan de toename van het niveau van milieubescherming ook het gevolg zijn van de activiteiten van een andere entiteit in de infrastructuurketen. • Wanneer de steun gericht is op het verminderen of vermijden van directe (broeikasgas) emissies, mag hij niet louter dienen om deze emissies van de ene sector naar de andere te verschuiven, maar moet hij deze emissies in hun geheel verminderen. • Geen steun voor projecten die het vervangen van fossiele grondstoffen door biobased grondstoffen betreffen. • Geen steun om te voldoen aan van kracht zijnde Unienormen. In geval van Unienormen die zijn vastgesteld maar nog niet van kracht zijn, kan steun worden verleend mits de investering waarvoor de steun wordt toegekend, ten minste 18 maanden vóór de datum van inwerkingtreding van de betrokken norm is uitgevoerd en voltooid.
Subsidiabele kosten en subsidie-percentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

2.9 Waterstof en groene chemie (GroenvermogenNL)

Voor een duurzaam energiesysteem dat betrouwbaar, schoon, betaalbaar, veilig en ruimtelijk inpasbaar is, vormt waterstof als energiedrager en grondstof een onmisbare schakel. Dit thema wordt gefinancierd met budget uit het Nationaal Groeifonds.

Doelstelling van de subsidie	In aanvulling op het algemene doel van de DEI+ om bij te dragen aan het kosteneffectief reduceren van CO ₂ -emissies in Nederland binnen 10 jaar na de start van het project, heeft dit thema als doel om pilot- en demonstratieprojecten en testfaciliteiten te ondersteunen die bijdragen aan de versnelde en veilige toepassing van waterelektrolysetechnologie, elektrochemie, en transport ⁸ , opslag en eindtoepassingen van groene waterstof.
Definities	<i>Hernieuwbare waterstof:</i> waterstof geproduceerd uit hernieuwbare energie overeenkomstig de methoden die zijn uiteengezet voor hernieuwbare vloeibare en gasvormige transportbrandstoffen van niet-biologische oorsprong in Richtlijn 2018/2001/EU.
Pilotprojecten	Toegestaan; artikel 25 AGVV experimentele ontwikkeling
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 36, 38 en 41 AGVV. Verhoging niveau van milieubescherming en hernieuwbare energieproductie. Hierbij geldt dat de aanvrager zelf in zijn onderneming/organisatie het milieuvoordeel realiseert. Let hierop bij subthema's 2 en 3 en zie bijlage 5 .
Test- en experimenteerinfrastructuurprojecten	Toegestaan; artikel 26bis AGVV.
Reikwijdte	Dit thema kent de volgende subthema's: <ul style="list-style-type: none"> 1. Transport en opslag van waterstof(dragers) inclusief conversiestap (art. 25, 36, 38 en 41 AGVV) 2. Toepassen van waterstof(dragers) en groene elektronen <ul style="list-style-type: none"> a. direct gebruik van hernieuwbare waterstof(dragers) als brandstof (energetisch gebruik) (art. 25, 36, 38 en 41 AGVV); b. hernieuwbare waterstof als grondstof voor de chemische industrie (art. 25 en 36 AGVV); c. directe toepassing van groene elektronen in elektrochemische reacties en plasmatechnologie (alleen pilotprojecten, art. 25 AGVV). 3. Bouwen en upgraden van test- en experimenteerinfrastructuur (art. 26bis AGVV) 4. Productie van waterstof <ul style="list-style-type: none"> a. Uitsluitend met een directe lijn aangesloten elektrolyzers (art. 25 en 41 AGVV) b. Uitsluitend op het net aangesloten elektrolyzers (voor 1-1-2028 in gebruik); <ul style="list-style-type: none"> 1. De elektrolyser produceert enkel hernieuwbare waterstof (art. 25 en 41 AGVV), of 2. De elektrolyser produceert zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof of enkel niet-hernieuwbare waterstof (art. 25 en 36 AGVV) c. Zowel met een directe lijn als op het net aangesloten elektrolyzers; <ul style="list-style-type: none"> 1. De elektrolyser produceert enkel hernieuwbare waterstof (art. 25 en 41 AGVV), of 2. De elektrolyser produceert zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof of enkel niet-hernieuwbare waterstof (art. 25 en 36 AGVV)
Looptijd projecten	Maximaal 4 jaar.
Voorwaarden	Lees de themabeschrijving op de website van RVO goed door! Met name voor het subthema 'Productie van waterstof' gelden aanvullende voorwaarden voor demonstratieprojecten en voor pilotprojecten die naar verwachting na afloop in gebruik blijven (zie bijlage 7 en 8). Dit om te waarborgen dat projecten ook daadwerkelijk bijdragen aan CO ₂ -reductie.
Subsidiabele kosten en subsidiepercentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25

⁸ Infrastructuur zoals transmissieleidingen en distributienetten.

Referentiesituatie en referentiekosten	<p>Voor het thema 'Productie van waterstof':</p> <p>In geval van een demonstratieproject waarbij de elektrolyser ook niet-hernieuwbare waterstof produceert (artikel 36 AGVV), is de referentie-investering een stoommethaanreforminginstallatie (SMR). Op basis van de 'Total plant cost' in het IEA rapport "Techno-economic evaluation of SMR based standalone (merchant) hydrogen plant with CCS" (februari 2017) en met een gelijke waterstofproductie in de situatie van de investering en de referentie-investering als uitgangspunt, zijn de te hanteren referentiekosten:</p> <p>(aantal jaarlijkse vollasturen elektrolyse / 8000) * 327,5 k€ per MW_e elektrolyser.</p> <p>Als u geen referentie-investering opvoert, moet u dit zeer goed onderbouwen. Dit zal, zeker voor de wat grotere projecten, niet snel geaccepteerd worden.</p> <p>In geval van een demonstratieproject waarbij de elektrolyser enkel hernieuwbare waterstof produceert (artikel 41 AGVV) hoeft u geen referentie-investering op te voeren.</p>
Highlights	<ul style="list-style-type: none"> • Waterstoftankstations komen niet in aanmerking voor subsidie. • Bijlage 8: Voor het subthema 'Productie van waterstof' gelden specifieke informatieverplichtingen bij subsidievaststelling en tot 5 jaar daarna voor demonstratieprojecten en voor pilotprojecten die in gebruik blijven. Dit om te waarborgen dat projecten ook daadwerkelijk bijdragen aan CO₂-reductie.
Sluiting aanvragen	25 juni 2024 17:00 uur

2.10 Vergassing van reststromen

Vergassing is een belangrijke technologie voor een klimaatneutraal energiesysteem om groen gas, (geavanceerde) biobrandstoffen en biobased en circulaire grondstoffen voor de industrie te produceren.

Dit thema draagt bij aan de maatregel om vergassingstechnologie op te schalen uit het aanvullende klimaatpakket uit het voorjaar van 2023. Dit maatregelenpakket geeft onder andere invulling aan het perceel vroege fase opschaling van het Klimaatfonds.

Themabeschrijving		Dit thema betreft DEI+-demonstratieprojecten gericht op de vergassing van reststromen waarvan in elk geval een deel van biogene oorsprong is. Reststromen waarvan een deel van biogene oorsprong is, worden in dit thema gemengde reststromen genoemd.																			
		De projecten binnen dit thema betreffen:																			
		<ul style="list-style-type: none"> • vergassing van biogene reststromen voor de productie van hernieuwbare energiebronnen (aldus de AGVV, bedoeld is: energiedragers) in de vorm van groen gas of biobrandstoffen; • vergassing van biogene of gemengde reststromen voor het maken van producten die gebruikt worden als grondstof in het kader van een circulaire economie. • vergassing van biogene of gemengde reststromen voor zowel energiedoeleinden als voor het maken van grondstoffen in het kader van een circulaire economie. 																			
		Projecten binnen dit thema moeten passen in één van de zes categorieën uit onderstaande tabel, afhankelijk van de te verwerken grondstoffen (input) en het doel waarvoor deze stoffen worden verwerkt (output) in de productie-installatie.																			
		<table border="1"> <thead> <tr> <th colspan="2" rowspan="2"></th> <th colspan="3">Output</th> </tr> <tr> <th>Productie voor energiedoeleinden (artikel 41 AGVV)</th> <th>Productie voor gebruik als grondstof (artikel 47 AGVV)</th> <th>Productie voor energiedoeleinden en gebruik als grondstof (artikelen 41 en 47 AGVV)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <th rowspan="2">Input</th> <th>Biogene reststromen</th> <td>Categorie 1</td> <td>Categorie 2</td> <td>Categorie 3</td> </tr> <tr> <th>Gemengde reststromen</th> <td>Categorie 4</td> <td>Categorie 5</td> <td>Categorie 6</td> </tr> </tbody> </table>					Output			Productie voor energiedoeleinden (artikel 41 AGVV)	Productie voor gebruik als grondstof (artikel 47 AGVV)	Productie voor energiedoeleinden en gebruik als grondstof (artikelen 41 en 47 AGVV)	Input	Biogene reststromen	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3	Gemengde reststromen	Categorie 4	Categorie 5	Categorie 6
		Output																			
		Productie voor energiedoeleinden (artikel 41 AGVV)	Productie voor gebruik als grondstof (artikel 47 AGVV)	Productie voor energiedoeleinden en gebruik als grondstof (artikelen 41 en 47 AGVV)																	
Input	Biogene reststromen	Categorie 1	Categorie 2	Categorie 3																	
	Gemengde reststromen	Categorie 4	Categorie 5	Categorie 6																	
Definities	<p><i>Vergassing</i> Het thermochemisch proces, waarbij grondstoffen op hoge druk of temperatuur met een ondermaat aan zuurstof worden gekraakt tot een mengsel van gassen.</p> <p><i>Andere producten, materialen of stoffen</i> Andere materialen, producten en stoffen dan afvalstoffen, met inbegrip van bijproducten als bedoeld in artikel 5 van Richtlijn 2008/98/EG, land- en bosbouwresiduen, afvalwater, regenwater en afstromend water, mineralen, nutriënten, restgassen van productieprocessen, en overtollige producten, onderdelen en materialen.</p> <p><i>Overtollige producten, onderdelen en materialen</i> Producten, onderdelen of materialen die niet noodzakelijk of nuttig meer zijn voor de houder ervan, maar die wel geschikt zijn voor hergebruik.</p>																				
Pilotprojecten	Niet toegestaan onder dit thema. Zie daarvoor thema 2.5.																				
Demonstratieprojecten	Toegestaan; artikel 41 en 47 AGVV																				
Reikwijdte	<p>Onder dit thema vallen niet DEI+-demonstratieprojecten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • waarin syngas direct wordt ingezet voor de productie van warmte of elektriciteit; • die primair de productie van waterstof betreffen; • die primair de productie van <i>recycled carbon fuels</i> of de productie van <i>biochar</i> betreffen. 																				
Looptijd projecten	4 jaar																				

Voorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Het nominaal thermisch ingangsvermogen is minimaal 5 MW. • Alle in de installatie te verwerken grondstoffen kwalificeren als afval dat niet hoogwaardiger kan worden verwerkt, of als andere producten, materialen of stoffen die niet hoogwaardiger kunnen worden verwerkt. • De te verwerken biogene grondstoffen voldoen aan bijlage IX van de Richtlijn hernieuwbare energie en aan de criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie van deze richtlijn. • Ten minste 40% van de energetische waarde van de jaarlijks in de productie-installatie te verwerken grondstoffen zal afkomstig zijn uit biogene grondstoffen. • U moet de benodigde vergunningen om de installatie te realiseren (bouw en ingebruikname) al hebben en meesturen bij de aanvraag, anders is de aanvraag niet compleet. Zie ook paragraaf 4.4.5.
Subsidiabele kosten en subsidie-percentages	Zie pagina 27
Afwijzingsgronden	Zie pagina 25
Highlights	<ul style="list-style-type: none"> • Projecten kunnen betrekking hebben op de hele keten van vergassing, inclusief voorbehandeling, torrefactie, vergassing, reiniging en opwaardering. • Bijlage 9: Er gelden specifieke verplichtingen en informatieverplichtingen bij subsidievaststelling en tot 5 jaar daarna om de duurzaamheid van projecten te waarborgen.
Sluiting aanvragen	29 augustus 2024 17:00 uur

3. Kom ik in aanmerking?

3.1 Voorwaarden

De belangrijkste voorwaarden uit de regeling hebben we voor u op een rij gezet.

Wie kunnen subsidie aanvragen?

- Een individuele onderneming die voor eigen rekening en risico een project uitvoert, of
- een deelnemer in een samenwerkingsverband dat minimaal 1 onderneming bevat.
- Provincies en gemeentes mogen meedoen in projecten, maar kunnen zelf geen subsidie ontvangen (zie ook [hoofdstuk 4.4](#)).

Waarvoor kunt u subsidie aanvragen?

- Voor pilot- en demonstratieprojecten die CO₂-reductie in Nederland opleveren.
- Onder Nederland wordt ook verstaan Caribisch Nederland, dat wil zeggen Bonaire, St. Eustasius en Saba.
- Onder CO₂ wordt verstaan: CO₂ of CO₂-equivalent;
- CO₂-equivalent: de hoeveelheid CH₄, N₂O, HFK's, PFK's en SF₆, die overeenkomstig de factoren in bijlage 1 eenzelfde broeikas-effect oplevert als een massa-eenheid CO₂.

Wanneer beginnen en hoe lang mag een project duren?

- Projecten mogen niet gestart zijn voordat de subsidieaanvraag is ingediend. Starten betekent de aanvang van de bouwwerkzaamheden met betrekking tot de te subsidiëren investering, of de eerste, juridisch bindende toezegging om uitrusting te bestellen, of een andere toezegging die de investering onomkeerbaar maakt. Het voorafgaand aan het indienen van de subsidieaanvraag aankopen van gronden (waarvoor u geen subsidie aanvraagt) en voorbereidende werkzaamheden zoals het verkrijgen van vergunningen en de uitvoering van voorbereidende haalbaarheidsstudies worden niet als het starten van het project beschouwd. Leidend is het moment waarop u een verplichting bent aangegaan, dat wil zeggen: een opdracht heeft verleend. Of er al dan niet een betaling heeft plaatsgevonden is niet relevant.
- De looptijd van projecten is maximaal 4 jaar.
- Projecten moeten uiterlijk 6 maanden na de beschikking beginnen met de activiteiten uit het projectplan.
- Als een deelnemer in het samenwerkingsverband een onderzoeksorganisatie is, moet er voordat de projectactiviteiten starten een getekende samenwerkingsovereenkomst zijn. Deze samenwerkingsovereenkomst bevat in ieder geval afspraken over de wijze waarop wordt omgegaan met de bijdrage in de kosten, het delen in de risico's en uitkomsten, de verspreiding van de resultaten en de toegang tot en de regels voor de toewijzing van intellectuele eigendomsrechten. Is deze overeenkomst nog niet klaar op het moment dat de subsidieaanvraag ingediend wordt, dan moet u daar bij het kiezen van de startdatum rekening mee houden. Het project mag pas starten nadat de overeenkomst is getekend. Eerder verleent RVO ook geen voorschotten.

Wat is nog meer belangrijk?

- U dient aannemelijk te maken dat uw eigen aandeel in de projectkosten (het deel dat niet gesubsidieerd wordt) kan worden gefinancierd. Daartoe dient u bij aanvraag bewijsstukken te overleggen zoals een jaarrekening, bankafschrift of intentieverklaringen van financiers. Een financier mag een verklaring afgeven onder voorbehoud van het verkrijgen van de subsidie.
- U dient de claims over de werking van een product, proces of dienst en claims over de slagingskans in de Nederlandse markt en maatschappij goed te onderbouwen. Beschrijf daartoe goed de opzet en resultaten van eerder onderzoek dat u heeft gedaan naar technologie en markt.

3.2 Beoordeling

De beoordeling van de aanvragen vindt plaats op volgorde van binnenkomst van de aanvragen. Daarbij telt de datum dat uw aanvraag compleet is. Zie hoofdstuk 6 voor de stukken die u moet meesturen. Nadat uw aanvraag compleet is, is de beoordelingstermijn acht weken. Deze termijn kan verlengd worden. Als uw project aan de voorwaarden voldoet en er geen afwijzingsgronden van toepassing zijn, kunt u subsidie krijgen zolang er budget beschikbaar is.

3.3 Afwijzingsgronden

In onderstaande gevallen wordt uw projectvoorstel in ieder geval afgewezen. Een toelichting op een aantal van deze afwijzingsgronden vindt u in bijlage 2.

- Het project is geen pilot- of demonstratieproject in de zin van de regeling; het past niet in de beschrijving van projecten die we zoeken (bijlage 4.2.9 bij de regeling; zie [hoofdstuk 1](#) en [bijlage 4](#)).
- Het is niet aannemelijk dat het project binnen de maximaal toegestane looptijd van 4 jaar wordt voltooid. (denk hierbij ook aan de benodigde *vergunningen en lange levertijden voor machines en apparatuur!*)
- De subsidie is bestemd voor een onderneming in moeilijkheden. Zie [bijlage 10](#) voor uitleg.
- Er is onvoldoende vertrouwen dat de betrokkenen het project kunnen financieren; de aanvrager heeft onvoldoende eigen vermogen en meegestuurde verklaringen van externe financiers zijn niet concreet genoeg.
- Er is onvoldoende vertrouwen dat de betrokkenen de capaciteiten hebben om het project uit te voeren.
- Er is onvoldoende vertrouwen in de technische of economische haalbaarheid van het project.
- De bijdrage aan de doelstelling van de DEI+ regeling is onvoldoende (een directe of indirecte bijdrage aan CO₂-reductie in Nederland binnen 10 jaar na de start van het project).
- De kwaliteit van het project is onvoldoende, blijkend uit de uitwerking van aanpak en methodiek, de omgang met risico's, de uitvoerbaarheid, de deelnemende partijen of de mate waarin de beschikbare middelen effectief en efficiënt worden ingezet.
- De slaagkans van de innovatie in de Nederlandse markt en maatschappij is onvoldoende;
- Er is onvoldoende sprake van vernieuwing ten opzichte van de huidige stand van de techniek. Bij pilotprojecten is de internationale stand der techniek de referentie, bij demonstratieprojecten de stand der techniek in Nederland.
- Er is eerder op grond vanuit het Beleidsexperiment CO₂-reductie industrie of de Topsector Energie een subsidie verstrekt voor drie of meer soortgelijke projecten.
- de samenwerking tussen een ondernemer en een onderzoeksorganisatie is onvoldoende evenwichtig, blijkend uit het feit dat de onderzoeksorganisatie het merendeel van de kosten maakt.
- Het is aannemelijk dat de activiteiten ook zonder subsidie zonder belangrijke vertraging zouden worden uitgevoerd. De subsidie moet een stimulerend effect hebben.
- Het plan voor de kennisverspreiding is van onvoldoende kwaliteit.
- Als u gebruik maakt van de vaste uur-tarief-systematiek (zie [hoofdstuk 4.3](#)) en daarbij het eigen aandeel in de projectkosten financiert uit de subsidie die u ontvangt voor projecturen (loonkosten/arbeid). U kunt dus bijvoorbeeld niet uw eigen aandeel in de aanschaf van apparatuur of uw eigen aandeel in de projecturen financieren met subsidie die u krijgt voor gemaakte uren.
- Specifiek voor hergebruik van CO₂: Het is voldoende aannemelijk dat een project dat hergebruik van CO₂ betreft ook zonder subsidie tot stand zou komen, blijkend uit een beschrijving van de globale kosten en baten van het project.
- De te verlenen subsidie voor een project binnen het [DEI+ thema Circulaire economie](#) is minder dan € 3 miljoen.
- Als u subsidie aanvraagt voor randvoorwaardelijke innovaties binnen het thema '[Aardgasloze gebouwde omgeving](#)' en een onderneming bent die actief is in:
  1. de sector visserij en aquacultuur;
  2. de primaire productie van landbouwproducten; of
  3. de sector verwerking en afzet van landbouwproducten in de gevallen, bedoeld in artikel 1, eerste lid, onder c, van de algemene de-minimisverordening.

- Als u subsidie aanvraagt binnen het thema 'Vergassing van reststromen' en:
  1. het nominaal thermisch ingangsvermogen van de productie-installatie minder dan 5 MW is;
  2. onvoldoende aannemelijk is dat alle in de productie-installatie te verwerken grondstoffen kwalificeren als afval dat niet hoogwaardiger kan worden verwerkt, of als andere producten, materialen of stoffen die niet hoogwaardiger kunnen worden verwerkt;
  3. onvoldoende aannemelijk is dat de in de productie-installatie te verwerken biogene grondstoffen voldoen aan bijlage IX van de Richtlijn hernieuwbare energie en aan de criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie, bedoeld in artikel 29 van de Richtlijn hernieuwbare energie en de uitvoeringshandelingen of gedelegeerde handelingen daarvan; of
  4. onvoldoende aannemelijk is dat ten minste 40% van de energetische waarde van de jaarlijks in de productie-installatie te verwerken grondstoffen afkomstig zal zijn uit biogene grondstoffen.

4. Subsidie en projectkosten

4.1 Subsidiebudget en maximale subsidie

De beschikbare subsidiebudgetten per thema, de maximale subsidie per project en de openstellingsperiodes zijn als volgt:

DEI-thema	Openstellingsperiode (sluitingstijd is 17:00 uur)	Beschikbaar budget	Max. subsidie per project
DEI+ 2024 thema's (exclusief de thema's 'Waterstof en groene chemie' en 'Aardgasloos')	14-11-2023 t/m 29-08-2024	€ 141.000.000	€ 30 mln voor demo's, € 25 mln voor pilots
Aardgasloze gebouwde omgeving	01-03-2024 t/m 29-08-2024	€ 6.000.000	€ 6 mln (vanwege beschikbare budget)
Waterstof en groene chemie	03-07-2023 t/m 25-06-2024	€ 40.000.000	€ 30 mln voor demo's, € 25 mln voor pilots en test- en experimenteerinfra
Vergassing van reststromen	15-02-2024 t/m 29-08-2024	€ 98.000.000	€ 30 mln

* Voor randvoorwaardelijke innovaties binnen dit thema geldt een maximum aan deminimissteun van € 200.000 per onderneming over drie belastingjaren (het lopende en de twee voorgaande).

4.2 Subsidiepercentages

De subsidiepercentages zijn afhankelijk van het soort project en zijn als volgt:

Soort project	Subsidie-percentage	Opmerking
Pilotproject / experimentele ontwikkeling (art. 25 AGVV)	25%	Voor ondernemingen.
	80%	Voor onderzoeksorganisaties (niet-ec. activiteiten).
Test- en experimenteerinfrastructuurprojecten (art. 26 bis AGVV)	25%	Geen 80% voor onderzoeksorganisaties omdat het om economische activiteiten gaat.
Demonstratieprojecten:		
Milieuproject, installaties die zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof produceren, overige CO ₂ -reducerende maatregelen (art. 36 AGVV)	40%	Subsidiabel zijn de extra investeringskosten t.o.v. een minder milieuvriendelijke investering die zonder de steun op geloofwaardige wijze zou zijn verricht (= de referentiesituatie of het nulscenario). Zie ook bijlage 6.
	30%	Als het gaat om CCS/CCU.
Energie-efficiëntie maatregelen anders dan voor gebouwen (art. 38 AGVV)	Halvering (20/15%)	Als de aanvrager ervoor kiest geen nulscenario vast te stellen.
	30%	Subsidiabel zijn de extra investeringskosten t.o.v. een minder milieuvriendelijke investering die zonder de steun op geloofwaardige wijze zou zijn verricht (= de referentiesituatie of het nulscenario). Zie ook bijlage 6.
Energie-efficiëntie maatregelen voor gebouwen (art. 38 bis AGVV)	15%	Als de aanvrager ervoor kiest geen nulscenario vast te stellen.
	25%	Subsidiabel zijn de totale investeringskosten.
Hernieuwbare energie en hernieuwbare waterstof (art. 41 AGVV)	45%	Voor investeringen in de productie van energie uit hernieuwbare bronnen en de productie van hernieuwbare waterstof. Subsidiabel zijn de totale investeringskosten.
	30%	Voor elke andere onder dit artikel vallende investering, zoals opslag van energie en specifieke infrastructuur voor waterstof. Subsidiabel zijn de totale investeringskosten.

Soort project	Subsidie- percentage	Opmerking
Circulaire economie (art. 47 AGVV)	40%	Subsidiabel zijn de extra investeringskosten t.o.v. van een minder milieuvriendelijk project of activiteit met dezelfde capaciteit. Zie ook bijlage 6.
Infrastructuurproject (art. 46 AGVV)	30%	Subsidiabel zijn de investeringskosten.
Infrastructuurproject (art. 56 AGVV)	50%	Subsidiabel zijn de investeringskosten. De exploitatiewinst wordt verrekend en de subsidie is $\leq$ (investeringskosten – exploitatiewinst).
Randvoorwaardelijke innovaties in het thema 'Aardgasloos' (de-minimis)	25%	Hiervoor is een de-minimisverklaring nodig. De maximale steun is € 200.000 per onderneming over het lopende boekjaar en de twee voorgaande.
Alle projecten (pilotprojecten, demoprojecten en test- en experimenteerinfrastructuurprojecten)	+10 procentpunten +20 procentpunten	Voor middelgrote ondernemingen. Voor kleine ondernemingen.
Demoprojecten onder art. 36 en 38 AGVV	+5 procentpunten +10 procentpunten	Voor middelgrote ondernemingen. Voor kleine ondernemingen. Als de aanvrager ervoor kiest geen nulscenario vast te stellen.

Voor het thema 'Vergassing van reststromen' gelden de volgende subsidiepercentages. De opslag voor middelgrote en kleine ondernemingen is daarnaast ook van toepassing.

		Output		
		Productie voor energiedoelinden (artikel 41 AGVV)	Productie voor gebruik als grondstof (artikel 47 AGVV)	Productie voor energiedoelinden en gebruik als grondstof (artikelen 41 en 47 AGVV)
Input	Biogene reststromen	Categorie 1 45% van de investeringskosten Indien minimaal 97% van de energetische waarde van de jaarlijks in de productie-installatie te verwerken grondstoffen afkomstig is uit biogene grondstoffen.	Categorie 2 40% van (investeringskosten-referentiekosten)	Categorie 3 40% van (investeringskosten-referentiekosten)*
	Gemengde reststromen	Categorie 4 45% van (investeringskosten * percentage hernieuwbare energie-inhoud in de totale jaarlijkse grondstoffenstroom)	Categorie 5 40% van (investeringskosten-referentiekosten)	Categorie 6 40% van (investeringskosten-referentiekosten)*

* In de verleningsbrief zullen we aangeven welk deel van het subsidiebedrag verantwoord wordt door artikel 41 AGVV en welk deel door artikel 47 AGVV. Bij vaststelling kan de verhouding wijzigen afhankelijk van de ingezette grondstoffen. De subsidie voor het energiedeel mag daarnaast niet meer zijn dan artikel 41 AGVV toestaat. Als voorbeeld: Stel de te verlenen subsidie is € 10 miljoen. € 3 mln daarvan wordt gerechtvaardigd door art. 41 AGVV en € 7 mln door artikel 47 AGVV. We subsidiëren bij combiprojecten (art 41+47 AGVV) minder dan artikel 41 AGVV toestaat als het om het percentage gaat. We gaan er vanuit dat we daarom altijd goed zitten. Maar omdat artikel 41 AGVV aangeeft dat het percentage hernieuwbare energie-inhoud verrekend moet worden om de subsidiabele investeringskosten te bepalen, zou het in theorie kunnen voorkomen dat 40% van (investeringskosten minus referentiekosten) hoger uitvalt dan 45% van (investeringskosten maal percentage hernieuwbare energie-inhoud). In dat geval zal RVO de subsidie zodanig corrigeren dat ook aan de vereisten van artikel 41 AGVV wordt voldaan.

Minder subsidie aanvragen mag. Dat kan positief doorwerken in het beoordelingscriterium "kwaliteit van het project".

4.3 Projectkosten

Als projectkosten komen de kosten in aanmerking die rechtstreeks zijn toe te rekenen aan een project. Subsidieerbare kosten worden, afhankelijk van het project, berekend in overeenstemming met de artikelen 25, 26bis, 36, 38 (bis), 41, 46, 47 en 56 van de algemene groepsvrijstellingsverordening. Dit wordt uitgebreid toegelicht in de modelbegroting; *lees de toelichtingen in dit model goed door!*

Moeder-, dochter- of zusterondernemingen samen in een project

U voert de (loon)kosten op bij de entiteit, die de kosten maakt en betaalt. Bij loonkosten gaat het om de entiteit waar de medewerker in loondienst is. Indien er sprake is van zuster- of dochterondernemingen voert u de (loon)kosten bij 'kosten derden' op als er onderlinge facturatie plaatsvindt. Indien van onderlinge facturatie geen sprake is, dient iedere entiteit apart als deelnemer te worden opgevoerd en worden per entiteit de (loon)kosten opgevoerd die de betreffende entiteit maakt.

Onvoorziene kosten

Onvoorziene kosten ('contingency') kunnen niet als aparte kostenpost worden opgenomen in de begroting. Alle kosten dienen te worden toegewezen aan een specifieke activiteit of installatie.

4.3.1 Pilotprojecten (uitgebreider beschreven in hoofdstuk 1.1)

Een pilotproject betreft een proefproject waarin innovatieve CO₂-reducerende maatregelen worden getest in omgevingen die representatief zijn voor het functioneren onder reële omstandigheden, met als hoofddoel verdere technische verbeteringen aan te brengen aan producten, processen of diensten die niet grotendeels al vast staan.

De subsidieerbare kosten van pilotprojecten worden berekend op één van de volgende manieren:

Loonkosten-plus-vaste-opslag-systematiek

Vaste-uurtarief-systematiek

Integrale kostensystematiek (IKS)

Zie ook www.rvo.nl/subsidiespelregels.

De loonkosten-plus-vaste-opslag-systematiek

In deze methodiek zijn de subsidieerbare kosten:

- De directe loonkosten van projectmedewerkers. Het uurtarief berekent u door de directe loonkosten te delen door het aantal productieve uren per jaar dat in uw organisatie gangbaar is.
- Een opslag van 50% over de directe loonkosten als vergoeding voor de indirecte of overheadkosten van uw organisatie, bijvoorbeeld indirecte loonkosten en kosten voor huisvesting, kantoorapparatuur en binnenlandse reizen.
- Kosten van apparatuur.
- Het betreft alleen afschrijfkosten met dezelfde afschrijfperiode (minimaal 5 jaar) die u ook in de eigen boekhouding hanteert. Indien de apparatuur na afloop van het project geen restwaarde meer heeft dient u dat in het projectplan en de begroting te motiveren.
- Kosten van verbruikte materialen en hulpmiddelen.
- Overige aan derden verschuldigde kosten (uitbesteding), denk bijvoorbeeld aan engineeringkosten of kosten voor externe laboratoriumanalyses.

U houdt in uw administratie het aantal gewerkte projecturen met de bijbehorende loonkosten van deze medewerkers bij. Daarnaast houdt u de kosten van apparatuur, materialen en derden (facturen) bij. Deze moeten direct verbonden zijn aan het project.

De vaste-uurtarief-systematiek

In deze systematiek zijn de subsidiabele kosten:

- Een vast uurtarief per gewerkt uur van € 60. Het vaste uurtarief is een vergoeding voor de loonkosten/ arbeidskosten en de indirecte-, of overheadkosten van uw organisatie, bijvoorbeeld huisvestingskosten, kosten van kantoorapparatuur en kosten van binnenlandse reizen.
- Kosten van apparatuur.
- Het betreft alleen afschrijfkosten met dezelfde afschrijfperiode die u ook in de eigen boekhouding hanteert, met een minimum van 5 jaar. Indien de apparatuur na afloop van het project geen restwaarde meer heeft dient u dat in het projectplan en de begroting te motiveren.
- Kosten van verbruikte materialen en hulpmiddelen.
- Overige aan derden verschuldigde kosten (uitbesteding), denk bijvoorbeeld aan engineeringkosten of kosten voor externe laboratoriumanalyses.

In uw administratie moeten het aantal gewerkte uren door uw projectmedewerkers en de kosten van apparatuur, materialen en derden (facturen) duidelijk terug te vinden zijn. Deze moeten direct verbonden zijn aan het project. Een verantwoording over de werkelijke loonkosten van de medewerkers die aan het project werken is niet nodig.

De integrale kostensystematiek (IKS)

IKS is een manier om directe en indirecte kosten toe te rekenen aan kostendragers, zoals arbeidsuren of machine-uren. Deze kosten houden verband met, en zijn noodzakelijk voor het uitvoeren van de activiteiten waarvoor u subsidie aanvraagt. U kunt dus niet alle kosten van de bedrijfsvoering via de IKS toerekenen aan kostendragers.

Een IKS is niet hetzelfde als het eenvoudigweg delen van alle kosten door de werkbare uren. De kosten moeten via controleerbare verdeelsleutels aan de kostendragers worden toegerekend.

Een voorwaarde is dat u uw IKS stelselmatig gebruikt in uw bedrijf of organisatie.

In deze systematiek zijn de subsidiabele kosten:

- De loonkosten van de projectmedewerkers berekend aan de hand van het IKS-tarief van de functiegroep.
- Aan derden betaalde kosten voor zover deze geen deel uitmaken van IKS-tarief. Deze kosten moeten in uw administratie duidelijk terug te vinden zijn (facturen) en moeten direct verbonden zijn aan het project.

Wilt u voor het eerst gebruikmaken van IKS bij een subsidieaanvraag? Stuur dan de Eigen verklaring naar iks@rvo.nl. Wij toetsen aan de hand van de door u ingevulde Eigen verklaring of uw IKS bruikbaar is bij subsidieprojecten. De toetsing is eenmalig, tenzij uw IKS verandert.

BTW

Bent u btw-plichtig, dan mag u de btw niet opnemen in deze subsidiebegroting. U verrekent de btw in uw aangifte omzetbelasting. Wanneer u niet btw-plichtig bent, is het mogelijk de btw over bepaalde kostenposten mee te nemen in de begroting

Niet subsidiabele kosten

Niet subsidiabel zijn onder andere de kosten voor een controleverklaring, binnenlandse reiskosten, financieringskosten, administratief projectmanagement en kennisverspreiding. Lees verder de tabbladen met toelichtingen in het begrotingsformat.

4.3.2 Demonstratieprojecten (uitgebreider beschreven in hoofdstuk 1.1)

Bij een demonstratieproject gaat het om investeringssteun voor praktijktoepassingen door een eindgebruiker/exploitant (de toepasser). Het betreft investeringen in materiële en eventueel immateriële activa. Bij een demonstratieproject blijft de installatie ook na het project in gebruik. Is dat niet het geval, omdat de installatie gedemonteerd wordt of stil komt te staan, dan is er mogelijk sprake van een pilotproject.

Het gaat hierbij dus nadrukkelijk om investeringsprojecten, waarbij de aanvrager investeringen doet (*in activa*) die CO₂ reduceren. Die investeringen moeten geactiveerd worden op de balans van de aanvrager. U kunt geen subsidie aanvragen voor een demonstratieproject als u met de investering geen aantoonbare directe duurzaamheidsbijdrage realiseert.

De berekening van de subsidiabele kosten die behoren bij een demonstratieproject wijkt af van de berekening bij experimentele ontwikkeling. Er zijn twee te onderscheiden berekeningsmethodes:

1. Demonstratieprojecten die geen infrastructuur behelzen (art. 36, 38, 38 bis, 41 en 47 van de AGVV)
2. Demonstratieprojecten die wel infrastructuur behelzen (art. 46 en 56 van de AGVV)

Demonstratieprojecten die geen infrastructuur behelzen

Bij dit type projecten krijgt u in beginsel subsidie over de (extra) investeringskosten als het project onder artikel 36, 38 of 47 van de AGVV valt. Dit betekent dat er altijd een referentie-investering bestaat, die opgevoerd moet worden. Dit zijn de kosten van een realistisch alternatief voor de in het project opgevoerde investering. De *modelbegroting* werkt dit voor u uit. Het niet opvoeren van een referentie-investering wordt over het algemeen niet geaccepteerd, omdat er functioneel altijd wel een product of proces bestaat dat in de plaats kan treden van de beoogde innovatie. Onder artikel 38 bis en 41 van de AGVV is geen referentie-investering (meer) nodig.

Demonstratieprojecten die wel infrastructuur betreffen

Bij dit type projecten zijn de investeringskosten subsidiabel. In geval van lokale infrastructuur (artikel 56 AGVV) is het steunbedrag is niet hoger dan het verschil tussen de in aanmerking komende kosten en de exploitatiewinst van de investering. De exploitatiewinst wordt in mindering gebracht op de in aanmerking komende kosten.

Demonstratieprojecten met experimentele ontwikkeling en randvoorwaardelijke innovaties

In een demonstratieproject mag u nog wat experimentele ontwikkeling doen, zolang dat geen pilotproject is. U mag immers niet een pilotproject en een demonstratieproject combineren in één aanvraag. Binnen het thema 'Aardgasloze gebouwde omgeving' kunnen demonstratieprojecten gecombineerd worden met demonstratie van randvoorwaardelijke innovaties door kleine en middelgrote ondernemingen. In beide gevallen kunt u de kosten hiervoor opvoeren in de tabbladen 'Pilot' in de begroting.

4.3.3 Test- en experimenteerinfrastructuurprojecten

Bij projecten waarin test- en experimenteerinfrastructuur gebouwd of verbeterd wordt, zijn de subsidiabele kosten de investeringskosten in materiele en immateriële activa. Exploitatiekosten zijn niet subsidiabel.

4.4 Overige aandachtspunten

4.4.1 Eigen bijdrage (financiering eigen aandeel in de projectkosten)

In de beoordeling kijken we bij alle projecten naar de bijdrage die u zelf moet betalen. Als u uw eigen financiële bijdrage niet op tijd kunt leveren, is de kans groot dat het project mislukt of pas veel later (meer dan een half jaar) van start kan gaan. Daarom wordt het project afgewezen als er onvoldoende vertrouwen is in de financiële haalbaarheid. In het projectplan moet u aangeven hoe u de eigen bijdrage gaat financieren. Dit kan bijvoorbeeld onderbouwd worden met een verklaring van uw bank of investeerder, een (recent) jaarverslag en/of een businessplan. In verklaringen van uw bank of investeerder mag als voorwaarde staan dat RVO subsidie verstrekt. Als u de vaste-uurtarief-systematiek gebruikt, mag u het eigen aandeel in de projectkosten niet financieren uit de subsidie voor projecturen (loonkosten/arbeid). Zie voor meer informatie en spelregels: www.rvo.nl/subsidies-regelingen/subsidiespelregels/aanvraag-indienen/financiering-subsidieproject.

4.4.2 Wat als een provincie, gemeente of andere overheid een bijdrage levert?

Als een provincie, gemeente of andere overheid ook subsidie verleent aan het project, is er sprake van cumulatie van subsidies.

In deze subsidieregeling wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de ruimte die het steunkader biedt.

Dat betekent dat subsidies vanuit de SDE++, Horizon 2020/Europe, provincies, gemeenten, waterschappen, gemeentes en openbare lichamen als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen (WGR), niet bij voorbaat afgetrokken worden van de subsidie die vanuit deze regeling mogelijk is. Andere subsidies vanuit het Rijk brengen we wel in mindering op de subsidie die we vanuit de DEI+ kunnen verstrekken (artikel 6 Kaderbesluit nationale EZK- en LNV-subsidies).

Ook kan de provincie, gemeente of andere overheid zelf deelnemen aan een project (in-kind; uren). Het bestuursorgaan moet zelf verklaren bij in-kind deelname of ze dat doen vanuit hun wettelijke of hun niet-wettelijke taken (op het aanvraagformulier in eLoket).

Wettelijke taken (niet-economische activiteiten)

- Als het gaat om de wettelijke taken van een provincie, gemeente of andere overheid (niet-economische activiteiten), levert de bijdrage van een bestuursorgaan een voordeel op voor de andere projectdeelnemers dat andere marktpartijen niet hebben en dat met publiek geld bekostigd wordt. Er is dan sprake van steun.
- Als het een in kind bijdrage betreft (uren) wordt dit voordeel naar rato van de projectkosten verdeeld over de andere projectdeelnemers.
- Als het een cash-bijdrage betreft, noemen we dat subsidie. De subsidie wordt opgeteld bij de subsidie die de cash ontvangende deelnemer aanvraagt.
- Per deelnemer wordt vervolgens beoordeeld of de totale steun binnen de maximaal toegestane steunruimte uit het steunkader blijft. Het eventuele teveel wordt *voor ondernemingen* afgetrokken van de gevraagde subsidie.

Niet-wettelijke taken (economische activiteiten)

Als het gaat om de niet-wettelijke taken (economische activiteiten) kwalificeert het bestuursorgaan voor die activiteiten als een onderneming. De bijdrage hoeft niet verrekend te worden. Wel moet er sprake zijn van een gescheiden boekhouding tussen economische en niet-economische activiteiten.

De rijksoverheid, provincies, gemeentes en WGR kunnen zelf nooit subsidie ontvangen, waterschappen wel (artikel 3, tweede lid, Kaderbesluit nationale EZK- en LNV-subsidies).

In bijlage 3 vindt u meer toelichting op hoe samenloop van DEI+ subsidie met andere overheidsbijdragen kan werken.

Neem contact op met [RVO.nl](https://www.rvo.nl) om te horen wat de bijdrage van een provincie, gemeente of andere overheid voor de subsidie aan uw project betekent. Vul een [projectideeformulier](#) in, stuur een e-mail naar Klantcontact@rvo.nl of bel: 088 042 42 42.

4.4.3 Samenwerkingsovereenkomst

Als er een onderzoeksorganisatie deelneemt in het project, bent u verplicht een samenwerkingsovereenkomst op te stellen én op te sturen vóór de startdatum van het project. Hierin maakt u afspraken over de wijze waarop wordt omgegaan met de bijdrage in de kosten, het delen in de risico's en uitkomsten, de verspreiding van de resultaten en de toegang tot en de regels voor de toewijzing van intellectuele eigendomsrechten. Voorkomen moet worden dat de subsidie aan de onderzoeksorganisatie leidt tot een indirect voordeel voor de onderneming.

In de volgende gevallen is er geen sprake van indirect voordeel:

- de deelnemende ondernemingen dragen de volledige kosten van het project (onderzoeksorganisaties ontvangen geen subsidie);
- de onderzoeksorganisaties krijgen de intellectuele eigendomsrechten over de activiteiten die zij (gaan) uitvoeren;
- de onderzoeksorganisaties krijgen een marktconforme vergoeding voor de intellectuele eigendomsrechten die uit hun activiteiten ontstaan;
- de intellectuele eigendomsrechten worden volgens een passende afspiegeling van activiteiten, bijdragen en belangen verdeeld over de deelnemers.

Een project mag starten na indiening van de subsidieaanvraag bij RVO en moet uiterlijk binnen 6 maanden na de datum van verlening gestart zijn.

Aanleveren samenwerkingsovereenkomst

RVO zal de getekende samenwerkingsovereenkomst opvragen. Als de startdatum van het project vóór de dagtekening van de beschikking ligt, hebben wij de ondertekende overeenkomst al tijdens de behandelperiode nodig: houd daar rekening mee bij de planning van uw project!

- We vragen de getekende samenwerkingsovereenkomst op via uw aanvraag in eLoket als de startdatum van het project gelijk is aan de indieningsdatum. Indien de getekende samenwerkingsovereenkomst ontbreekt, wordt uw aanvraag afgewezen, omdat u niet voldoet aan de verplichtingen van de subsidieregeling.
- Start het project later, maar nog wel vóór de dagtekening van de beschikking, dan vragen we die samenwerkingsovereenkomst op gedurende de beoordelingstermijn. Indien de getekende samenwerkingsovereenkomst niet tijdig aangeleverd is, wordt uw aanvraag afgewezen, omdat u niet voldoet aan de verplichtingen van de subsidieregeling.

Als de startdatum na de datum van verlening van de subsidie ligt, zal er in de beheerfase naar de overeenkomst gevraagd worden. Blijkt die er na de startdatum niet te zijn, dan zal RVO de betaling van de voorschotten opschorten. Als binnen drie maanden daarna nog geen getekende overeenkomst is overlegd, dan is RVO genoodzaakt het project stop te zetten en de subsidie vast te stellen. Daarbij kunnen verleende voorschotten teruggevorderd worden. Voor samenwerkingsverbanden zonder onderzoeksorganisatie is het ook verstandig een overeenkomst af te sluiten. Een voorbeeldovereenkomst vindt u hier: <https://www.rvo.nl/subsidiespelregels>.

4.4.4 Ben ik een onderzoeksorganisatie?

Een onderzoeksorganisatie is een organisatie voor onderzoek en kennisverspreiding als bedoeld in artikel 2, onderdeel 83, van de algemene groepsvrijstellingsverordening en paragraaf 1.3, onderdeel ee, van het O&O&I-steunkader, bestaande uit:

- a. onder a, b, g of h van de bijlage van de [Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek](#) genoemde instelling voor hoger onderwijs;
- b. andere dan onder subonderdeel a bedoelde geheel of gedeeltelijk meerjarig door de rijksoverheid gefinancierde onderzoeksorganisatie die activiteiten verricht met als doel de algemene wetenschappelijke en technische kennis uit te breiden;
- c. geheel of gedeeltelijk door een andere staat gefinancierde openbare instelling voor hoger onderwijs gelijkwaardig aan een instelling als bedoeld onder subonderdeel a; of
- d. geheel of gedeeltelijk door een andere staat meerjarig gefinancierde onderzoeksorganisatie die activiteiten verricht met als doel de algemene wetenschappelijke en technische kennis uit te breiden gelijkwaardig aan een instelling als bedoeld onder subonderdeel b.⁹

Deze definitie betekent voor de DEI+ dat alleen de universiteiten, hogescholen en organisaties voor toegepast onderzoek (de zogeheten TO2-instellingen) en soortgelijke organisaties uit het buitenland kwalificeren als onderzoeksorganisatie. De TO2-instellingen zijn Deltares, MARIN, NLR, TNO, en Wageningen Research.

4.4.5 Benodigde vergunningen

DEI+ projecten moeten binnen 6 maanden na de subsidieverlening starten en vervolgens binnen 4 jaar afgerond zijn. Vaak hebt u voor de realisatie van een DEI+ project één of meer vergunningen nodig. Het gaat dan zowel om de bouw als ingebruikname. In het model projectplan moet u aangeven hoe ver u daarmee bent. Als het onaannemelijk lijkt dat deze activiteiten binnen de gestelde termijn kunnen worden voltooid, bijvoorbeeld omdat vertragingen bij de vergunningverlening te verwachten zijn, wordt de aanvraag afgewezen. Dus begin hier tijdig mee. Dat geldt niet als start van het project zoals in paragraaf 3.1 is toegelicht.

⁹ Artikel 4.1.1 van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies.

DEI+ thema Vergassing van reststromen

Voor het DEI+ thema 'Vergassing van reststromen' geldt dat u de benodigde vergunningen voor de realisatie van de installatie (bouw en ingebruikname) al moet hebben. U moet deze als een verplichte bijlage meesturen bij de aanvraag. Als u de benodigde vergunningen nog niet heeft, is de aanvraag niet compleet en wordt deze niet in behandeling genomen. Deze verplichting is in het DEI+ thema 'Vergassing van reststromen' opgenomen om meer zekerheid te hebben over de (tijdige) realisatie van het project. De ervaring leert dat het wel of niet hebben van de benodigde vergunningen bij dit type projecten vaak doorslaggevend is voor de uitvoerbaarheid van het project. Denk in ieder geval aan de omgevingsvergunning(en) voor een omgevingsplanactiviteit, een bouwactiviteit en een milieubelastende activiteit. Als er voor uw project geen vergunning nodig zou zijn, onderbouw dat dan in het projectplan.

5. De aanvraagprocedure in vijf stappen

Stap 1 – Dien uw projectidee in of stel ons uw vraag

Als u nog niet goed weet of u voor subsidie in aanmerking komt, dan is het verstandig om dit te toetsen. Hiervoor kunt u een projectideeformulier indienen via de website. Het formulier vindt u [hier](#). U krijgt dan advies of uw project aansluit bij de DEI+ of een andere subsidieregeling. Ook kunt u contact opnemen met Klantcontact van RVO, telefoon: 088 0424242.

Stap 2 – Dien uw subsidieaanvraag op tijd in

U kunt een subsidieaanvraag indienen tijdens de openstellingstermijn. U dient uw subsidieaanvraag in via het eLoket: www.rvo.nl/eloket. Om in te kunnen dienen heeft u een eHerkenningmiddel nodig. U heeft minimaal betrouwbaarheidsniveau 3 nodig. Vraag dit tijdig aan! Dit kost een aantal werkdagen. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/over-ons/zaken-regelen/inloggen#eherkenning>.

Stap 3 – Is uw aanvraag volledig?

Als uw aanvraag binnenkomt, controleren wij of alle benodigde stukken aangeleverd zijn (zie [hoofdstuk 6](#)). Als uw aanvraag compleet is, nemen we uw aanvraag in behandeling. Is dit niet het geval, dan ontvangt u een verzoek om de aanvraag aan te vullen. Aanvragen die we ontvangen op de sluitingsdag worden alleen in behandeling genomen als ze compleet zijn. Na de sluitingsdag is er geen mogelijkheid meer om uw aanvraag aan te vullen. RVO stuurt alle correspondentie die op uw subsidieaanvraag volgt naar de penvoerder of, indien u dat heeft aangegeven, naar een intermediair.

Stap 4 – Beoordeling van de aanvraag

RVO beoordeelt de aanvragen op volgorde van binnenkomst van de aanvragen. Daarbij geldt de datum dat uw aanvraag compleet is. In deze fase toetsen we of er inhoudelijke of financiële redenen zijn om uw subsidieaanvraag af te wijzen. Als uw project aan de inhoudelijke vereisten voldoet, dan kunt u subsidie krijgen als het beschikbare budget nog niet is uitgeput.

Stap 5 – Uitsluitel over toekenning of afwijzing

De termijn voor beoordeling op volgorde van binnenkomst is acht weken. Binnen deze termijn laten we u weten of uw aanvraag is toegekend of afgewezen. Deze termijn kan verlengd worden.

6. Onderdelen van de subsidieaanvraag

Een subsidieaanvraag bestaat uit de volgende onderdelen:

Onderdeel	Toelichting
Het aanvraagformulier	Eventueel machtiging intermediair als bijlage
Bijlage 1: Machtigingsformulier	Voor deelnemers in een samenwerkingsverband
Bijlage 2: Projectplan	
Bijlage 3: Begroting	
Bijlage 4: Financieringsplan	Onderdeel van het projectplan en de begroting
Bijlage 5: Exploitatieberekening	Voor demonstratieprojecten en voor pilotprojecten waarbij de installaties bedoeld zijn om na afloop van het DEI+ project in gebruik te blijven
Bijlage 6: Plan voor de kennisverspreiding	Als aparte bijlage of als bijlage in het projectplan
Bijlage 7: De-minimisverklaring	Eventueel binnen het DEI+ thema 'Aardgasloos'
Bijlage 8: Overige bijlage(n)	

U dient uw aanvraag in via eLoket (<https://www.rvo.nl/eloket>) en voegt de gevraagde bijlagen toe. De formats daarvoor vindt u op <https://mijn.rvo.nl/tse-demonstratie-energie-en-klimaatinnovatie-dei>. Uw aanvraag is compleet als alle onderdelen door RVO ontvangen zijn.

Het aanvraagformulier

Uzelf of een intermediair vult in eLoket het aanvraagformulier in en ondertekent dit met een digitale handtekening (eHerkenning). Indien een intermediair de aanvraag voor u indient, moet de penvoerder de machtiging van de intermediair als aparte bijlage bijvoegen.

Bijlage 1: Deelnemersformulier (aanmelding en machtiging)

Als er sprake is van een samenwerkingsverband, dan stuurt u van elke deelnemer een machtigingsformulier mee. Iedere deelnemer ondertekent dit formulier en machtigt hiermee de penvoerder voor de subsidieaanvraag en verdere correspondentie hierover. Vul de naam in zoals deze geregistreerd is bij de Kamer van Koophandel!

Bijlage 2: Projectplan

Uw subsidieaanvraag beoordelen we inhoudelijk op basis van het projectplan. Hiervoor is een modelprojectplan beschikbaar op <https://mijn.rvo.nl/tse-demonstratie-energie-en-klimaatinnovatie-dei>.

Bijlage 3: Begroting

Op <https://mijn.rvo.nl/tse-demonstratie-energie-innovatie> is een begrotingsmodel beschikbaar. Vul de relevante werkbladen in de begroting in.

Bijlage 4: Financieringsplan (onderdeel van het modelprojectplan en de model begroting)

In het projectplan vragen we u aan te geven hoe u de eigen bijdrage gaat financieren. Dit kan bijvoorbeeld onderbouwd worden met een verklaring van uw bank of investeerder, een (recent) jaarverslag en/of een businessplan. In de modelbegroting vult u op het tabblad financiering de samenvattende tabel over de financiering in. Zie voor meer informatie en spelregels: www.rvo.nl/subsidies-regelingen/subsidiespelregels/aanvraag-indienen/financiering-subsidieproject.

Bijlage 5: Exploitatieberekening (voor demonstratieprojecten en voor pilotprojecten waarbij de installaties naar verwachting in gebruik blijven)

De exploitatieberekening bevat tenminste:

- een specificatie van de investeringskosten;
- een overzicht van alle kosten en baten;
- een berekening van het projectrendement (NCW, IRR) en de terugverdientijd.

De gehanteerde uitgangspunten, bijvoorbeeld over de gehanteerde WACC, dienen duidelijk te zijn. RVO gaat ervan uit dat u voor dit type projecten een dergelijke berekening al gemaakt heeft. Daarom wordt hiervoor geen apart format ter beschikking gesteld.

Bijlage 6: Plan voor de kennisverspreiding

Verspreiding van kennis over de resultaten van het project en de opgedane leerervaringen is belangrijk in de DEI+ en is een apart beoordelingscriterium.

Bijlage 7: De-minimisverklaring

Vraagt u een subsidie aan voor randvoorwaardelijke innovaties in het DEI+ thema ‘Aardgasloze gebouwde omgeving’? Dan is een Verklaring De-minimissteun verplicht. U kunt deze verklaring online invullen en printen. Daarna stuurt u hem ondertekend mee met uw aanvraag. Het formulier vindt u hier:

<https://www.rvo.nl/onderwerpen/subsidiespelregels/ezk/standaardformulieren#verklaring-de-minimissteun>

Bijlage 8: Overige bijlagen

Wij raden u aan om stukken die belangrijk zijn voor het project mee te sturen, zoals:

- rapporten die de technische/economische claims die u in het projectplan doet, onderbouwen, zoals een verslag van experimenten die u vooraf heeft uitgevoerd of een businessplan;
- offertes;
- toezeggingen van de bank of investeerder(s);
- uitbestedingsovereenkomst(en);
- Voor het thema ‘Waterstof en groene chemie (GroenvermogenNL)’ moet u voor waterstofproductieprojecten ook het volgende aan te leveren:
  - een verklaring omtrent het volgen van de productie-eisen uit de AGVV (artikel 36 en 41 AGVV);
  - een plan over de beoogde draaiuren en de hoeveelheid waterstofproductie (artikel 36 en 41 AGVV);
- een berekening die aantoonst dat er 70% GHG reductie is t.o.v. een fossiele referentiebrandstof (enkel voor projecten die produceren volgens artikel 36 AGVV);
- Voor het thema ‘Vergassing van reststromen’ moet u ook het volgende aanleveren:
  - de vergunningen die noodzakelijk zijn voor de realisatie van de productie-installatie;
  - een verklaring dat alle in de productie-installatie te verwerken grondstoffen kwalificeren als afval dat niet hoogwaardiger kan worden verwerkt, of als andere producten, materialen of stoffen die niet hoogwaardiger kunnen worden verwerkt;
  - een verklaring dat de in de productie-installatie te verwerken biogene grondstoffen voldoen aan bijlage IX van de Richtlijn hernieuwbare energie en aan de criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie, bedoeld in artikel 29 van de Richtlijn hernieuwbare energie en de uitvoeringshandelingen of gedelegeerde handelingen daarvan;
  - een verklaring dat ten minste 40% van de energetische waarde van de jaarlijks in de productie-installatie te verwerken grondstoffen afkomstig zal zijn uit biogene grondstoffen
- Voor het thema ‘Aardgasloze gebouwde omgeving’ moet u ook een beschrijving aanleveren van de wijze waarop bij de ontwikkeling van de beoogde producten, processen of diensten rekening wordt gehouden met de beschikbaarheid van grondstoffen en de effecten van grootschalige toepassing van die producten, processen of diensten op het milieu en de natuur.

7. Als uw project subsidie krijgt toegekend

Als uw project voor subsidie in aanmerking komt, ontvangt u hiervan schriftelijk bericht in de vorm van een beschikking. Hierin staat hoeveel subsidie u krijgt, welke voorwaarden er mogelijk nog gelden en aan welke bepalingen u moet voldoen. Alle correspondentie verloopt in beginsel per e-mail.

Voorschotten

Het subsidiebedrag krijgt u in delen uitgekeerd. U krijgt automatisch een eerste voorschot binnen twee weken na verlening, tenzij het project later start. Dan krijgt u een eerste voorschot binnen twee weken na aanvang van het project. Er zijn twee manieren van bevoorschotten.

Begroting zonder mijlpalen

U krijgt in totaal 90% van het subsidiebedrag als voorschot binnen de looptijd van het project. De voorschotten worden lineair verdeeld over de gehele projectperiode. De voorschotten worden binnen twee weken na de start van een nieuw kwartaal automatisch uitbetaald. De laatste 10% van het subsidiebedrag wordt na afsluiting, bij de vaststelling van het project uitbetaald.

Begroting met mijlpalen

Als u in het projectplan heeft aangegeven gebruik te maken van een mijlpalenplan, dan worden de voorschotten verdeeld op grond van de mijlpalen. Binnen een mijlpaalperiode worden de kosten lineair verdeeld en binnen twee weken na de start van een nieuw kwartaal uitbetaald. De laatste 10% van het subsidiebedrag wordt na afsluiting, bij de vaststelling van het project uitbetaald. Voor projecten waarvoor € 2 miljoen of meer aan subsidie gevraagd wordt, is een begroting met mijlpalen verplicht.

Een mijlpaal vertegenwoordigt een concreet te behalen resultaat en de daar aan verbonden kosten. Elke mijlpaalperiode dient te worden afgesloten met een concreet definieerbaar resultaat van uitgevoerde activiteiten in het project. Mijlpalen zijn ook belangrijke beslismomenten in uw project, zoals een definitief investeringsbesluit of opdrachtverstrekking. De mijlpalen dienen te worden opgenomen in het tabblad 'mijlpalenbegroting' van de modelbegroting en verder onderbouwd te worden in het projectplan. Alle subsidiabele kosten die u maakt in aanloop naar het te behalen resultaat neemt u op in de mijlpaal. U doet vooraf melding aan RVO als de mijlpalen niet behaald worden en u er langer over doet of de kosten gaan afwijken. Naast de melding dient u dan een wijzigingsverzoek in met een aangepaste planning en aangepaste mijlpalenbegroting. Dit kan gevolgen hebben voor de uitbetaling van uw voorschotten.

Vertraging in het project

Wanneer het project vertraging oploopt, heeft u de plicht dit te melden. U moet dan toestemming vragen voor de nieuwe projectplanning via een wijzigingsverzoek zodat ook de bevoorschotting aangepast kan worden. Indien u langere tijd onterecht voorschotten ontvangt, kan RVO deze voorschotten terugvorderen en u een boete opleggen.

Verplichtingen

Houd er rekening mee dat u aan een aantal verplichtingen moet voldoen als uw project subsidie krijgt. De belangrijkste zijn:

- U houdt een correcte en overzichtelijke projectadministratie bij.
- U voert het project uit volgens het projectplan en de bepalingen in de beschikking;
- U levert een keer per jaar een voortgangsrapportage aan, zowel een versie voor RVO als een openbare voortgangsrapportage. In de beschikking staat wanneer u dit moet doen.
- Voor eventuele wijzigingen in de uitvoering van het project vraagt u vooraf schriftelijk toestemming aan RVO.
- Aan het eind van het project stuurt u ons binnen dertien weken een verzoek om de subsidie vast te stellen en een openbaar en vertrouwelijk eindverslag.
- Voor subsidies van € 25.000 tot € 125.000 wordt bij vaststelling een kostenverklaring gevraagd, voor subsidies van € 125.000 of meer een controleverklaring van de accountant. De subsidie wordt op basis van de werkelijke kosten vastgesteld, maar wordt niet meer dan oorspronkelijk is verleend.
- Voor projecten binnen het subthema 'Productie van waterstof' binnen het DEI+ thema 'Waterstof en

groene chemie' geldt bij de aanvraag voor subsidievaststelling en tot 5 jaar na subsidievaststelling een aantal aanvullende verplichtingen om te waarborgen dat de investering daadwerkelijk bijdraagt aan het reduceren van de CO₂-emissies. Zie [bijlage 8](#).

- Voor projecten binnen het DEI+ thema 'Vergassing van reststromen' geldt bij de aanvraag voor subsidievaststelling en tot 5 jaar na subsidievaststelling een aantal aanvullende verplichtingen om te waarborgen dat projecten aan de voorwaarden (blijven) voldoen. Zie [bijlage 9](#).

Wat gebeurt er als uw aanvraag wordt afgewezen?

Als uw subsidieaanvraag wordt afgewezen, ontvangt u hiervan ook schriftelijk bericht in de vorm van een beschikking. U kunt telefonisch een nadere toelichting krijgen. Afhankelijk van de reden voor afwijzing, bekijken wij samen met u of het indienen van een verbeterde aanvraag zinvol is en of er andere financiële ondersteuningsmogelijkheden zijn bij RVO.

Houd er rekening mee dat kosten die al gemaakt zijn bij een eventuele tweede indiening niet voor ondersteuning in aanmerking komen. Ook kan het zijn dat een herindiening niet mogelijk is, omdat u al gestart bent met het project. Dan heeft de subsidie geen stimulerend effect meer.

Bijlage 1: Factoren CO₂-equivalentie

Naam	Chemische formule	Global Warming Potential (CO ₂ -eq)
Koolstofdio ₂ ide	CO ₂	1
Methaan	CH ₄	25
Distikstofmono ₂ ide	N ₂ O	298
HFK-23	CHF ₃	14.800
HFK-32	CH ₂ F ₂	675
HFK-41	CH ₃ F ₂	92
HFK-125	CHF ₂ CF ₃	3.500
HFK-134	CHF ₂ CHF ₂	1.100
HFK-134a	CH ₂ FCF ₃	1.430
HFK-143	CH ₂ FCHF ₂	353
HFK-143a	CH ₃ CF ₃	4.470
HFK-152	CH ₂ FCH ₂ F	53
HFK-152a	CH ₃ CHF ₂	124
HFK-161	CH ₃ CH ₂ F	12
HFK-227ea	CF ₃ CHFCF ₃	3.220
HFK-236cb	CH ₂ FCF ₂ CF ₃	1.340
HFK-236ea	CHF ₂ CHFCF ₃	1.370
HFK-236fa	CF ₃ CH ₂ CF ₃	9.810
HFK-245ca	CH ₂ FCF ₂ CHF ₂	693
HFK-245fa	CHF ₂ CH ₂ CF ₃	1.030
HFK-365mfc	CH ₃ CF ₂ CH ₂ CF ₃	794
HFK-43-10mee	CF ₃ CHFCHFCF ₂ CF ₃	1.640
PFK-14	CF ₄	7.390
PFK-116	C ₂ F ₆	12.200
PFK-218	C ₃ F ₈	8.830
PFK-318	c-C ₄ F ₈	10.300
PFK-31-10	C ₄ F ₁₀	8.860
PFK-41-12	C ₅ F ₁₂	9.160
PFK-51-14	C ₆ F ₁₄	9.300
PFK-91-18	C ₁₀ F ₁₈	>7.500
Zwavelhexafluoride	SF ₆	22.800

Bijlage 2: Toelichting afwijzingsgronden

In artikel 4.2.69 van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies zijn afwijzingsgronden opgenomen die gelden naast de algemene afwijzingsgronden uit artikel 22 en 23 van het Kaderbesluit nationale EZK- en LNV-subsidies. De toelichting daarop hebben we hier overgenomen (Stcrt 2019, nr. 9113 en 2022, nr. 16443).

Bijdrage aan de doelstelling van de DEI+

Ten eerste wordt een aanvraag afgewezen indien de directe of indirecte bijdrage aan CO₂-reductie uiterlijk binnen 10 jaar na de start van het project onvoldoende is.

De bijdrage wordt beoordeeld op twee niveaus: de duurzaamheidseffecten op projectniveau voor de projectdeelnemers, en het herhalingspotentieel (binnen 5 jaar na implementatie) in andere projecten binnen of buiten de sector. Het duurzaamheidseffect op projectniveau en het (realistische) herhalingspotentieel samen moeten voor de sector waar de aanvraag betrekking op heeft een relevante impact op de klimaatdoelstellingen inhouden. Een goede onderbouwing, waar mogelijk kwantitatief, van de verwachtingen is belangrijk, de aannames en inschattingen dienen expliciet gemaakt te worden. Bij de berekening van de CO₂-reductie mogen andere vermeden broeikasgassen worden meegenomen. Voor de berekening van de equivalentie met CO₂ is in [bijlage 1](#) van deze handleiding een tabel opgenomen met de zogenaamde 'global warming potential' waarden zoals aangegeven door het United Nations Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC 2013).

Tips:

- Houd rekening met eventuele effecten op de CO₂-uitstoot in het energiesysteem buiten uw project.
- De CO₂-reductie wordt berekend aan de hand van de referentieparkmethode. Voor elektriciteit houdt dit in dat in een vermindering of vermeerdering van het elektriciteitsverbruik wordt voorzien door het centrale elektriciteitsproductiepark dat gebruik maakt van fossiele energiebronnen. Dit productiepark wordt gezien als het referentiepark. De te hanteren CO₂-emissiefactoren zijn de factoren zoals berekend door het CBS en PBL.
- U moet volgens de regeling voor uw berekening voor elektriciteit de verwachte emissiefactor van de elektriciteitsmix in 2030 gebruiken. Deze waarde is 0,29 kg CO₂/kWh. (<https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2022-klimaat-en-energieverkenning-4838.pdf>, pag. 231).
- Deze waarde geldt in beginsel ook bij de inkoop van groene stroom. Inkoop van groene stroom betekent dus niet dat de CO₂-uitstoot van extra verbruikte elektriciteit 0 is. De productie van groene waterstof is een uitzondering vanwege de extra voorwaarden en verplichtingen in de regeling om CO₂-reductie te waarborgen.
- Als de CO₂-reductie van uw project afhankelijk is van de samenstelling van de Nederlandse elektriciteitsmix: kijk ook naar de CO₂-reductie over de levensduur van de installatie.

Kwaliteit van het project

Ook een project dat van onvoldoende kwaliteit is, wordt afgewezen (onderdeel b). Er wordt gekeken naar aanpak en methodiek, zoals de beschrijving in het projectplan van de achtergrond van het probleem, de probleemdefinitie, het verrichte vooronderzoek, de doelen, de inhoudelijke aanpak, de per betrokken partij uit te voeren activiteiten, de projectfasen inclusief go/no go momenten, de te gebruiken middelen en de resultaten.

Ook wordt beoordeeld of het projectplan inzicht geeft in de risico's en hoe daarmee omgegaan wordt. Daarnaast is van belang dat de partijen die bij het project betrokken zijn (de aanvrager en eventuele uitbestedingsrelaties) de voor het project noodzakelijke partijen zijn (betrokkenheid van de waardeketen: producent/ontwikkelaar, leverancier en (eind)gebruiker), of de kwaliteit van die partijen voldoende is om het project goed uit te voeren (de partijen beschikken over de benodigde kennis en ervaring), en of de inbreng van de deelnemende partijen duidelijk is. Besteed ook aandacht aan de manier waarop het projectmanagement is ingericht.

Voor de mate waarin de beschikbare middelen effectief of efficiënt ingezet worden, geldt dat de financiële middelen zowel de gevraagde subsidie betreffen als de andere middelen waarmee het project gefinancierd wordt. Om te voorkomen dat er onnodig veel projectkosten opgevoerd worden, wordt bij de beoordeling meegewogen welke invloed het project kan hebben op het bereiken van de doelstellingen en of dat in verhouding staat tot de totale subsidiabele projectkosten die opgevoerd worden.

Slaagkans in de Nederlandse markt en maatschappij

Bij de beoordeling van de slaagkans van het project in de Nederlandse markt en maatschappij (onderdeel c) gaat het om de verwachting of de innovatie uiteindelijk zal leiden tot daadwerkelijke toepassing door afnemers en (eind)gebruikers. Een aanvraag dient de businesscase voor de producent/ontwikkelaar en die voor de (eind)gebruiker inzichtelijk te maken. Die businesscase dient voldoende goed te zijn om kans van slagen in de Nederlandse markt te hebben. Een goede onderbouwing, waar mogelijk kwantitatief, van de verwachtingen is hiervoor belangrijk, de aannames en inschattingen dienen expliciet gemaakt te worden. Hierbij is het ook van belang om:

1. te onderbouwen in welke sectoren/marktsegmenten behoefte is aan deze dienst of technologie, wat de bredere context is van deze technologie;
2. een visie op het implementatietraject neer te zetten door inzicht te geven in de vervolgstappen die bij een positief projectresultaat gezet zullen worden in de verdere ontwikkeling en marketing van de dienst of technologie en door wie, zo mogelijk tot aan introductie op de markt;
3. aannemelijk te maken dat de geleerde lessen gedeeld zullen worden met relevante doelgroepen (tenminste met de achterban van alle betrokken partijen).

Een belangrijke voorwaarde om subsidie aan het project te verlenen, is dat er potentie moet zijn om het project op te schalen of om de technologie of toepassing elders toe te passen. Wanneer het project niet opgeschaald kan worden of elders kan worden toegepast, is de waarde van het project beperkt. Om die reden dient de subsidieaanvrager duidelijk aan te geven wat de vervolgstappen zijn binnen vijf jaar na afloop van het project indien de uitkomsten positief zijn. Voor de aannemelijkheid dat het project binnen vijf jaar na afloop van het project opgeschaald kan worden, of elders herhaald, is het belangrijk om zo vroeg mogelijk in de ontwikkeling van een product of dienst rekening te houden met de niet-technologische aspecten die in de productieketen en bij de marktintroductie een rol kunnen spelen. Denk bijvoorbeeld aan: ruimtebeslag, effecten op landschap en ecologie, esthetiek, lokaal eigenaarschap, mogelijke (maatschappelijke) weerstand tegen de innovatie bij daadwerkelijk gebruik, of nieuwe competenties die nodig zijn bij gebruik van de technologie. In het projectplan dient aangetoond te worden dat er is nagedacht over welke niet-technologische aspecten voor specifieke maatschappelijke actoren van belang zijn en op welke wijze die waar mogelijk en nodig in het project worden meegenomen. Dit zal de kans op een geslaagde innovatie vergroten. Voorstellen dienen:

- a. inzicht te tonen in de belangrijkste niet-technologische aspecten van de relevante maatschappelijke en marktactoren die betrokken zijn bij de productie én de toepassing van de beoogde eindproducten en –diensten
- b. en deze aspecten te vertalen in ontwerpeisen van deze producten en processen.

In het tweede lid wordt verduidelijkt dat onder de slaagkans in de Nederlands markt en maatschappij eveneens de markt en maatschappij van Bonaire, Sint Eustatius of Saba wordt verstaan. Op grond van artikel 4.2.65, derde lid, kan namelijk ook subsidie worden verstrekt aan een ondernemer of deelnemer in een samenwerkingsverband die gevestigd is in het openbaar lichaam Bonaire, Sint Eustatius of Saba.

Mate van nieuwheid

Onderdeel d geeft aan dat een aanvraag afgewezen wordt als er onvoldoende sprake is van vernieuwende technologie of een vernieuwende toepassing van een bestaande technologie. De DEI+ richt zich op nieuwe technologie met betrekking tot producten, processen of diensten, of op wezenlijke vernieuwingen of wezenlijk nieuwe toepassingen van een bestaande technologie. Voor pilotprojecten is de stand van de techniek, internationaal gezien, de maatstaf. Voor DEI+-demonstratieprojecten is de maatstaf de nieuwheid voor Nederland en de technische en economische risico's die een project heeft. De mate van vernieuwing wordt bezien in het spectrum van een marginaal technische verbetering tot een technologische doorbraak. Projecten die marginale technische verbeteringen van bestaande, gangbare technologie betreffen, voldoen niet aan dit criterium.

Tips:

- Over de mate van vernieuwing moeten we vaak vragen stellen. Let op dat u in het projectplan goed aangeeft welk vooronderzoek er gedaan is, wat de resultaten daarvan waren (stuur rapporten mee), en hoe uw project op deze resultaten voortbouwt: welke vragen zijn er, welke risico's zijn er nog, welke knelpunten moeten nog worden opgelost en hoe wil u dat gaan doen?
- In geval van een pilotproject of het doen van experimentele ontwikkeling: onderbouw waarin het project verschilt van andere internationale projecten.
- In geval van een demonstratieproject: wat zijn de technische risico's nog, waarom is het project nieuw voor Nederland, waarin verschilt het project van andere projecten?
- Raadpleeg ook eens <https://cordis.europa.eu> en <https://projecten.topsectorenergie.nl/projecten> voor voorbeelden van lopende en afgeronde projecten.

Subsidie voor soortgelijke projecten

Op grond van onderdeel h wordt een project afgewezen indien er op grond van titel 3.20 of titel 4.2 al subsidie is verstrekt voor drie of meer soortgelijke projecten. Een soortgelijk project is een project dat in doel en activiteiten (en daarmee de resultaten) veel overlap vertoont met het project waarvoor subsidie wordt aangevraagd en waarvan de toegevoegde waarde dus gering is. Voor pilotprojecten geldt dat om te kwalificeren als experimentele ontwikkeling, het project altijd voldoende nieuw moet zijn. Voor demonstratieprojecten betekent dit een uitbreiding van de mogelijkheden ten opzichte van voorheen. Door deze formulering kan meer dan één demonstratieproject van een bepaalde innovatie gehonoreerd worden. Wel geldt dat uit de exploitatieberekening blijkt dat zonder de subsidie de businesscase onvoldoende sluitend is in verband met het stimulerend effect van de subsidie.

Tips:

- Als u subsidie vraagt voor een innovatief demonstratieproject, terwijl er al een soortgelijk project gehonoreerd is, moet u de technische en economische risico's duidelijk beschrijven. Dat volgt uit de definitie van een DEI+ demonstratieproject.
- Om te beoordelen of een project soortgelijk is, kijken we niet alleen naar de technologie die gedemonstreerd wordt. De combinatie van grondstof en eindproduct kan ook relevant zijn. Pyrolyse van hout bijvoorbeeld is niet soortgelijk aan pyrolyse van plastic.

Evenwichtige samenwerking

Tenslotte wordt op grond van onderdeel j een aanvraag afgewezen indien de samenwerking tussen een onderzoeksorganisatie en een onderneming onvoldoende evenwichtig is. Een subsidieaanvraag voor het uitvoeren van een DEI+-project kan worden ingediend door een ondernemer die zelfstandig een DEI+-project zal uitvoeren of een deelnemer in een samenwerkingsverband (artikel 4.2.65, eerste lid). Een samenwerkingsverband bevat ten minste één ondernemer. Een project wordt afgewezen als een onderzoeksorganisatie het merendeel van de kosten maakt. De DEI+ richt zich namelijk niet op pilotprojecten of demonstratieprojecten waarin onderzoeksorganisaties het merendeel van de kosten maken.

Hergebruik van CO₂

Op grond van onderdeel e wordt een subsidieaanvraag afgewezen, indien de aanvrager in het geval van een project dat hergebruik van CO₂ betreft onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt dat het project zonder subsidie niet tot stand zou komen, blijkend uit een beschrijving van de globale kosten en baten van het project. In het geval van hergebruik van CO₂ is het mogelijk dat er baten voortkomen uit dit hergebruik of uit de verkoop van deze CO₂. Om te voorkomen dat subsidie wordt verstrekt aan projecten die ook zonder overheidssteun van de grond zouden kunnen komen, moet de subsidieaanvrager aannemelijk maken dat de business case voor het project onvoldoende sluitend is, zodat subsidie nodig is. Indien dit niet in voldoende mate wordt onderbouwd, zal de subsidieaanvraag worden afgewezen.

Minder dan € 3 miljoen subsidie voor circulaire economieprojecten (Stcrt 2020, nr. 66398)

Een subsidieaanvraag wordt afgewezen indien de te verlenen subsidie minder dan € 3.000.000 zou bedragen, in het geval het een project betreft dat past binnen het in paragraaf 4.5 van [bijlage 4.2.9](#), onderdeel B, opgenomen thema 'Circulaire economie'. Met dit minimumsubsidiebedrag wordt beoogd dat met name de grotere projecten met meer bijdrage aan de CO₂-doelstellingen ondersteund worden.

Plan voor de kennisverspreiding is van onvoldoende kwaliteit

Het plan is kwalitatief beter naarmate het een concretere uitwerking geeft van welke inhoudelijke resultaten en geleerde lessen gedeeld gaan worden met partijen buiten het project tijdens de looptijd van het project en daarna, hoe dat gedaan wordt, zoals welke communicatiekanalen en -methoden worden gebruikt, en wie de doelgroepen zijn met wie deze kennis gedeeld gaat worden.

Daarnaast speelt een rol in hoeverre inhoudelijke resultaten en geleerde lessen gaan worden gedeeld.

Ook is van belang hoeveel doelgroepen en partijen die relevant zijn voor de te testen en demonstreren technologie, met het plan voor kennisverspreiding zouden kunnen worden bereikt. Daarbij is het belangrijk dat het zowel gaat om het verspreiden van inhoudelijke resultaten en geleerde lessen richting andere potentiële toepassers van de geteste en gedemonstreerde technologie als om het delen van resultaten en ervaringen met een relevant R&D programma, zoals in het geval van waterstof van GroenvermogenNL. Op die manier kunnen de resultaten en lessen worden gebruikt in de doorontwikkeling van dergelijke programma's.

Tips:

- Dit is sinds 2023 een apart beoordelingscriterium. We verwachten dan ook meer uitwerking dan in het verleden. Enkel een alinea dat de resultaten gedeeld zullen worden via de website en social mediakanalen van de projectpartners en via congressen, is onvoldoende. Maak heel concreet welke resultaten gedeeld gaan worden tijdens en na afloop van het project, wie de doelgroepen zijn, welke concrete communicatiekanalen ingezet gaan worden (namen van vakbladen, congressen enz.), hoeveel bijeenkomsten u wil gaan organiseren, enz. Geef ook aan welk aandeel van de doelgroep u hiermee denkt te kunnen bereiken.
- De mededeling dat u dit plan later zult gaan uitwerken, is reden voor afwijzing. Het is de bedoeling dat u dit plan al bij het indienen van de subsidieaanvraag voldoende concreet heeft uitgewerkt.

Specifiek voor het thema 'Vergassing van reststromen (Stcrt 2023, nr 35473):

Nominaal thermisch ingangsvermogen minimaal 5 MW

Enkel productie-installaties met een minimaal nominaal thermisch ingangsvermogen van de productie-installatie van 5 MW komen in aanmerking voor subsidie. Om bij te kunnen dragen aan de opschaling van vergassingstechnologie is het nodig dat projecten die op commerciële schaal rendabel zijn, worden gestimuleerd. De hele keten waar de productie-installatie deel van uitmaakt betreft voorbehandeling, vergassing, gasreiniging en gaswaardering. De keten kent daarmee een aantal ingewikkelde stappen die hoge kosten met zich mee brengen. De inschatting is dat het voor productie-installaties met een vermogen van minder dan 5 MW onwaarschijnlijk is dat de gehele keten kosteneffectief kan worden doorlopen. Derhalve zullen die projecten op commerciële schaal niet haalbaar zijn.

Te verwerken grondstoffen: afval dat niet hoogwaardiger kan worden verwerkt, of andere producten, materialen of stoffen die niet hoogwaardiger kunnen worden verwerkt

Artikelen 41 en 47 van de AGVV stellen verschillende eisen aan de te verwerken grondstoffen in de productie-installatie. In de praktijk komt het voor dat een installatie voor beide doelen wordt gebruikt en de verhouding waarin die voor die doelen wordt gebruikt, kan veranderen. Zo kan door middel van vergassing methanol worden geproduceerd, dat zowel als grondstof voor chemische processen in de industrie als voor energiedoeleinden kan worden ingezet. Als het afhankelijk is van het doel van de productie aan welke regels de te verwerken grondstoffen moeten voldoen, dan zouden gedurende het project op verschillende momenten andere regels van toepassing zijn of in een andere verhouding. Voor een installatie die voor

beide doelen wordt gebruikt, is het lastig de processen zo te scheiden dat daarop verschillende regels kunnen worden toegepast. Dat maakt het moeilijk te garanderen dat het project gedurende de gehele looptijd conform de AGVV-eisen wordt uitgevoerd. Subsidieaanvragers en -ontvangers zijn daarnaast gebaat bij zo duidelijk mogelijke subsidievoorwaarden om vooraf te weten waar ze subsidie voor kunnen krijgen en om het project conform de regels uit te kunnen voeren. Dit komt ook ten goede aan de uitvoerbaarheid van deze regeling door de RVO bij de beoordeling van aanvragen en controle op de naleving van de subsidieverplichtingen. Daarom zijn dezelfde regels van toepassing op de te verwerken grondstoffen en gelden dezelfde regels voor het gebruik van de installatie, ongeacht het doel van de productie-installatie.

Dit betekent ten eerste dat vanwege artikel 47 AGVV alle te verwerken grondstoffen moeten kwalificeren als afval dat niet hoogwaardiger kan worden verwerkt of als andere producten, materialen of stoffen die niet hoogwaardiger kunnen worden verwerkt. Die eis voor niet hoogwaardigere verwerking zorgt ervoor dat grondstoffen zo efficiënt mogelijk worden benut, waarvoor artikel 47 verschillende uitgangspunten kent die voor de DEI+ samen onder deze eis zijn gebracht. Relevant is het mogelijke alternatieve gebruik voor de grondstoffen ten opzichte van vergassing. Dit betreft onder andere de vraag of de grondstoffen anders niet zouden worden benut of dan zouden worden verwijderd. Tevens gaat het erom of de verwerkingsmethode van vergassing voor die grondstoffen efficiënter is dan alternatieve verwerkingsmethodes. Hiervoor wordt de methode beoordeeld op basis van de prioritaire volgorde van de afvalhiërarchie, bedoeld in artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 2008/98/EG van het Europees parlement en de Raad van 19 november 2008 betreffende afvalstoffen en tot intrekking van een aantal richtlijnen (PbEU 2008, L312). Bovendien moet vergassing de meest hulpbronnenefficiënte manier van verwerking voor die grondstoffen zijn, of tot de meest kwalitatieve recycling moeten leiden ten opzichte van andere methodes.

Biogene grondstoffen moeten voldoen aan bijlage IX van de Richtlijn hernieuwbare energie

Ten tweede geldt voor alle te verwerken grondstoffen vanwege artikel 41 dat deze alleen als biogene grondstoffen kwalificeren als die zijn opgenomen in bijlage IX van Richtlijn hernieuwbare energie, en die voldoen aan de eerder genoemde criteria voor duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie. Dat grondstoffen op een bepaalde manier bewerkt zijn, getorreceerd bijvoorbeeld, en niet als zodanig in bijlage IX staan, betekent niet dat ze niet kwalificeren als biogene grondstof. Zolang de betreffende grondstof in bijlage IX staat en die aan de criteria voor duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie voldoet, is sprake van een biogene grondstof.

Ten minste 40% van de energetische waarde van te verwerken grondstoffen is afkomstig van biogene grondstoffen

Ten derde geldt in het algemeen dat minimaal 40% van de energetische waarde van de te verwerken grondstoffen uit biogene grondstoffen moet komen. Dit zorgt ervoor dat installaties voor energieproductie minimaal voor 40% hernieuwbare energie produceren. Een project voor uitsluitend energieproductie met een lager percentage energetische waarde uit biogene grondstoffen, zou voor een dusdanig beperkt deel van de investeringskosten in aanmerking komen voor subsidie dat het twijfelachtig is of deze steun nog effectief is voor de stimulering van de productie van hernieuwbare energie. Bovendien wordt met subsidie voor de investering in hernieuwbare energieproductie indirect de productie van niet-hernieuwbare energie gesteund, aangezien het één installatie betreft waarmee zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare energie wordt geproduceerd. Het is onwenselijk indirect de productie van niet-hernieuwbare energie te steunen. Door productie uit grondstoffen met minder dan 40% energetische waarde uit biogene grondstoffen uit te sluiten van subsidie, wordt tevens indirecte steun voor niet-hernieuwbare energie voorkomen. Het percentage 40% is gekozen, omdat dit aansluit bij het gemiddelde minimale aandeel van biogene grondstoffen in de gemiddelde mixstromen van biogene en niet-biogene grondstoffen in de praktijk. Door voor 40% te kiezen is de regel daarom toepasbaar op projecten voor energieproductie als voor productie van stoffen voor gebruik als grondstof voor de industrie waarvoor vaak gebruik wordt gemaakt van mixstromen. Het kiezen van een hoger percentage zou ertoe kunnen leiden dat projecten voor mixstromen in de regel niet in aanmerking kunnen komen voor subsidie. Vergassing van mixstromen kan echter wel bijdragen aan een circulaire economie, dus het zou jammer zijn projecten met mixstromen de facto uit te sluiten door een groter aandeel biogene grondstoffen te eisen. Mixstromen met een lager aandeel biogene grondstoffen dan 40%, kunnen in de regel hoogwaardiger worden verwerkt ten opzichte van vergassing. Die projecten zouden daardoor ook niet in aanmerking komen voor deze subsidie.

Bijlage 3: Samenloop van DEI+ subsidie met andere publieke bijdragen

Deze bijlage licht toe hoe samenloop van DEI+ subsidie met andere publieke bijdragen kan werken, omdat daar vaker vraag naar is. Het is complexe materie en vergt maatwerk per project, dus neem ook vooral contact op met RVO om te horen wat dit voor uw project betekent.

Er is sprake van samenloop (ook wel 'cumulatie' of 'stapelning van subsidies' genoemd) als vanuit twee verschillende regelingen of andere publieke fondsen een bijdrage wordt gegeven voor dezelfde kosten. Zowel bij verlening als bij vaststelling van de subsidie wordt gekeken naar andere steun of bijdragen die voor het project ontvangen is of zijn.

1. **Subsidies van de EU uit Horizon 2020/Europe, het Europese 'Innovation Fund', van de provincie, de gemeente, een waterschap of een openbaar lichaam op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen (zoals bijvoorbeeld het Waddenfonds)¹⁰. Daarnaast alle andere vormen van steun ongeacht het soort overheid, zoals leningen met een rentevoordeel of belastingvoordelen.**

Stap 1: Controle op de maximaal toegestane staatssteun (kortweg: steun)

- Nagegaan moet worden of het totaal aan steun voor het project niet groter is dan de maximaal toegestane steunruimte uit de algemene groepsvrijstellingsverordening (AGVV). De steunruimte is het bedrag aan staatssteun dat op basis van de AGVV maximaal gegeven mag worden.
- Als het totaal aan steun door de gevraagde DEI+ subsidie boven die maximaal toegestane steunruimte komt, dan wordt er zoveel DEI+ subsidie verleend dat het maximum niet overschreden wordt. In praktijk zal korting vaak nodig zijn, omdat de DEI+ over het algemeen de maximale steunpercentages uit de AGVV gebruikt. Zie paragraaf 6 van deze bijlage.
- Subsidies uit Horizon 2020, Horizon Europe en het Innovation Fund zijn centrale Uniefinanciering en zijn geen steun. In deze berekening tellen ze daarom niet mee.

Stap 2: Controle op de maximaal toegestane publieke financiering

- In geval van EU-subsidies uit Horizon 2020, Horizon Europe en het Innovation Fund moet aanvullend nagegaan worden of het totaal aan publieke financiering (= EU subsidie + DEI subsidie) voor dezelfde kosten niet boven het maximaal toegestane percentage van de gunstigste regeling uitkomt. Is dat wel het geval, dan wordt de DEI+ subsidie verminderd.¹¹
- De maximale subsidie per project in de DEI+ is € 30 miljoen.

¹⁰ Artikel 4.2.1 van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies is van toepassing.

¹¹ Artikel 8 AGVV, tweede lid.

Rekenvoorbeeld: een demonstratieproject energie-efficiëntie

Subsidiepercentage DEI+: 50% voor een kleine onderneming, 30% voor een grote onderneming

Subsidiepercentage in Horizon Europe: maximaal 40%.

	Kleine onderneming	Grote onderneming	Grote onderneming
Subsidiabele projectkosten	1.000.000	120.000.000	120.000.000
Subsidie DEI+ regeling	500.000	36.000.000 aftoppen naar 30.000.000	36.000.000 aftoppen naar 30.000.000
Maximale steunruimte AGVV	500.000	30.000.000	30.000.000
Reeds verstrekte subsidie	200.000 provincie	6.000.000 provincie	6.000.000 Horizon Europe
Nog te verlenen DEI+ subsidie	300.000	24.000.000	30.000.000*

* Aanvullend stap 2: een controle op het totaal aan publieke financiering. Het gunstigste percentage is de 40% uit Horizon Europe. Het totaal aan publieke financiering mag dan € 48 miljoen zijn. Het totaal aan publieke financiering is € 36 miljoen, dus deze cumulatie is toegestaan.

2. SDE++ subsidie¹²

SDE++ subsidie kan samengaan met DEI+ subsidie. Het aanvragen van SDE++ subsidie heeft geen gevolgen voor de hoogte van de DEI+ subsidie, niet bij verlening en ook niet bij vaststelling. De DEI+ subsidie kan in sommige gevallen wel gevolgen hebben voor de SDE++ subsidie. Een jaar na ingebruikname van de installatie voert de SDE++ een zogenaamde MSK-toets uit.¹² Daarmee wordt nagegaan hoeveel steunruimte er is, dat wil zeggen: hoeveel steun het project op basis van Europese regelgeving maximaal mag ontvangen. Wordt er teveel steun verleend, dan zal de SDE++ dat verrekenen door een correctie te doen op het bedrag in €/ton CO₂ of €/MWh waarvoor u bij de SDE++ ingediend heeft of dat verleend is.

3. OWE-subsidie (Opschaling volledig hernieuwbare waterstofproductie via elektrolyse)

OWE-subsidie kan samengaan met DEI+ subsidie. Als u al OWE-subsidie ontvangen heeft, zal voor de DEI+ nagegaan worden of het totaal aan investeringssteun binnen de maxima blijft die toegestaan zijn op grond van de AGVV. Als het totaal aan steun door de gevraagde DEI+ subsidie boven die maximaal toegestane steunruimte komt, dan wordt er zoveel DEI+ subsidie verleend dat het maximum niet overschreden wordt.

Heeft u al DEI+ subsidie en vraagt u daarna OWE-subsidie aan? Let dan op dat op grond van de OWE het totaal aan investeringssteun vanuit DEI+ en OWE samen niet meer dan 40% van de subsidiabele kosten mag zijn (exclusief de MKB-opslag van de OWE) en dat bij vaststelling van de DEI+ subsidie (na afloop van het project) gecontroleerd wordt of de maxima uit de AGVV niet alsnog overschreden zijn.

4. Andere ontvangen subsidies dan genoemd onder punt 1, 2 en 3¹³

Alle andere ontvangen subsidies, die niet genoemd zijn onder punt 1 of 2, worden afgetrokken van de te verlenen DEI+ subsidie, los van de vraag of er nog steunruimte is of niet. Dit betreft in ieder geval alle andere rijksoverheidssubsidies, zoals bijvoorbeeld de IPCEI-, WIS- en DKTI-subsidie. Soms bevat het project waarvoor eerder subsidie verstrekt is ook kosten die niet in de DEI+ opgevoerd worden. In dat geval wordt de toegekende subsidie naar rato van de projectkosten waarvoor ook DEI+ subsidie gevraagd wordt, verrekend.

Let op:

IPCEI-subsidie is geen Europese, maar een nationale subsidie. IPCEI-subsidie aan bedrijven zal dus altijd staatssteun zijn. Is de IPCEI-subsidie wel aangevraagd, maar wordt die later verstrekt dan de DEI+ subsidie, dan zal bij de vaststelling van de DEI+ subsidie definitief beoordeeld moeten worden of de maximaal toegestane steunruimte uit de AGVV overschreden wordt. Als dat het geval is, is dat een reden om de DEI+ subsidie niet te verlenen. Het IPCEI-steunkader biedt wel ruimte voor andere subsidies, maar de AGVV en artikel 6 van het Kaderbesluit nationale EZK- en LNV-subsidies belemmeren het samengaan van beiden wel.

¹² <https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/stimulering-duurzame-energieproductie-en-klimaattransitie-sde/aanvragen-sde/na-de-sde-beschikking/msk-toets>

¹³ Artikel 6 van het Kaderbesluit nationale EZK- en LNV-subsidies is van toepassing.

Rekenvoorbeeld: een demonstratieproject hernieuwbare energie in het DEI+ thema aardgasloos.
 Subsidiepercentage DEI+: 55% voor een middelgrote onderneming; € 9 miljoen subsidie in de pot.

	Middelgrote onderneming	Middelgrote onderneming
Subsidiabele projectkosten	20.000.000	20.000.000
Subsidie DEI+ regeling	11.000.000 aftoppen naar 9.000.000	11.000.000 aftoppen naar 9.000.000
Maximale steunruimte AGVV	11.000.000	11.000.000
Reeds verstrekte subsidie	Rijksoverheid 2.000.000	Gemeente* 2.000.000
Nog te verlenen DEI+ subsidie	7.000.000	9.000.000

* De bijdrage van de gemeente valt onder het regime van paragraaf 1. Daarom wordt deze niet gekort.

5. Deelname aan projecten door bestuursorganen

Het gaat hier om de situatie dat een bestuursorgaan deelneemt in een project en kosten maakt (in-kind-bijdrage; uren). Bestuursorganen zijn de rijksoverheid, provincie, gemeenten, waterschappen. Deze hebben wettelijke taken (publiek) en kunnen niet-wettelijke taken uitvoeren. Gemeenten, provincie en rijksoverheid kunnen nooit zelf DEI+ subsidie ontvangen.¹⁴ Subsidie is wel toegestaan voor waterschappen, zowel voor hun wettelijke als hun niet-wettelijke taken. Het waterschap verklaart zelf (via eLoket) of het om de wettelijke taken gaat of niet.

Wettelijke taak van een bestuursorgaan (niet-economische activiteiten)

- Als het gaat om de wettelijke taken van een bestuursorgaan levert de in-kind bijdrage een voordeel op voor de andere projectdeelnemers dat andere marktpartijen niet hebben en dat met publiek geld bekostigd wordt. Dat is staatssteun.
- Hoe groot het voordeel per projectdeelnemer is, wordt bepaald door dit voordeel naar rato te verdelen over de andere projectdeelnemers.
- Per deelnemer wordt de totale steun voor het project bepaald (DEI+ subsidie + voordeel).
- Gaat het totaal over de maximaal toegestane steunruimte uit de AGVV heen, dan wordt het teveel in mindering gebracht op de nog te verstrekken DEI+ subsidie.

Niet-wettelijke taak van een bestuursorgaan (economische activiteiten)

- Voor deze activiteiten kwalificeert het bestuursorgaan als onderneming, de in-kind bijdrage is geen staatssteun. Er hoeft niks verrekend te worden, omdat er geen cumulatie van steun is.

¹⁴ Artikel 3 van het Kaderbesluit nationale EZK- en LNV-subsidies.

Voorbeeld:

Een project waarin een waterschap samen met bedrijf A en onderzoeksorganisatie B een project wil uitvoeren. Het waterschap doet mee vanuit haar wettelijke taak, heeft € 100.000 aan loonkosten en vraagt € 20.000 subsidie voor zichzelf.

	Projectkosten
Waterschap (wettelijke taak)	€ 100.000
Bedrijf A	€ 500.000
Onderzoeksorganisatie B (niet-economische activiteiten)	€ 300.000
Totaal	€ 900.000

- De bijdrage van het waterschap aan het project van € 100.000 betekent een voordeel voor de overige projectdeelnemers en is steun. Dat moet verrekend worden.
- Voordeel bedrijf A: $(500.000/800.000) * 100.000 = € 62.500$
- Als gevraagde subsidie + € 62.500 binnen de maximaal toegestane steunruimte blijft: DEI+ subsidie kan toegekend worden.
- Gaat dat over de maximaal toegestane steunruimte heen: het teveel wordt in mindering gebracht op de nog te verstrekken DEI+ subsidie.
- Voordeel onderzoeksorganisatie B: $(300.000/800.000) * 100.000 = € 37.500$
- Dit voordeel is geen subsidie en geen staatssteun, omdat het om de niet-economische activiteiten van een onderzoeksorganisatie gaat. Er hoeft niet verrekenend te worden.
- Zou het waterschap € 0 subsidie vragen, dan is de verrekening hetzelfde.

6. Fiscale regelingen: EIA en MIA/VAMIL

DEI+ subsidie kan gecombineerd worden met EIA en MIA/VAMIL, maar op verschillende manieren.

EIA

EIA is een belastingvoordeel en geen staatssteun, maar heeft bij de vaststelling van de definitieve DEI+ subsidie (na afloop van het project) wel effect. EIA zal (bijna) altijd later aangevraagd worden dan de DEI+ subsidie. Daarom houden we bij verlening van de DEI+ subsidie geen rekening met een eventuele EIA-aanvraag. Bij de EIA-aanvraag worden alleen definitief vastgestelde subsidies in mindering gebracht op het investeringsbedrag. Toegezegde of toegekende (verleende) subsidies waarvan de hoogte op een later moment nog definitief wordt vastgesteld, hoeft u in uw EIA-aanvraag niet te vermelden. Dat geldt ook voor aangevraagde of nog aan te vragen subsidies.

Omdat het EIA-voordeel wel de investeringskosten van een demonstratieproject verlaagt, dient u het ontvangen EIA-voordeel bij de vaststelling van de DEI+ subsidie wel in mindering te brengen op de subsidiabele kosten van de DEI+. Het betreft het EIA-voordeel dat u tot en met de einddatum van het project heeft genoten.

MIA/VAMIL

MIA/VAMIL is staatssteun, maar in een andere vorm dan subsidie (ook een belastingvoordeel). Dat wordt verrekend zoals beschreven onder paragraaf 1 van deze bijlage. Dat betekent dat de DEI+ subsidie voor een demonstratieproject en MIA/VAMIL-voordeel samen niet boven de maximaal toegestane staatssteunruimte mogen uitkomen. Degene die als tweede steun toekent, zal rekening moeten houden met de eerder verleende steun. Dit is in praktijk meestal de MIA/VAMIL, omdat die pas kan worden aangevraagd nadat een investeringsverplichting is aangegaan terwijl subsidie vanuit de DEI+ voorafgaand aan een investeringsverplichting moet worden aangevraagd.

EIA en MIA/VAMIL: bestaande machines en apparatuur

Bij een pilotproject levert het gebruik van een machine kosten op voor de aanvrager. Vandaar dat de afschrijvingskosten van de inzet van de machine gedurende het project opgevoerd mogen worden als subsidiabele kosten. Dat geeft geen cumulatie met EIA en MIA/VAMIL, omdat het een andersoortige activiteit is. Wel dient u ontvangen EIA of MIA/VAMIL op de aanschafkosten in mindering te brengen bij het berekenen van de voor de DEI+ op te voeren afschrijvingskosten, conform de richtlijnen van de Belastingdienst.

7. De maximale steunruimte uit de AGVV

Onderstaande tabel geeft de maximaal toegestane (staats)steunruimte uit de AGVV. Zie [hoofdstuk 4.2](#) van deze handleiding voor de DEI+ subsidiepercentages.

Soort project of activiteit	Artikel AGV	Groot bedrijf	Midden bedrijf	Klein bedrijf	Onderzoeks-organisatie (niet-ec. activiteiten)	Overig	Max. steun per onderneming per project	
Pilotproject / experimentele ontwikkeling (EO)	25	25%	35%	45%	100%	25%		
Pilotprojecten als er sprake is van samenwerking*	25	40%	50%	60%	100%	25%	€ 25 miljoen	
Pilotprojecten in een steungebied**	25	30%	40%	50%	100%	30%		
Test- en experimenteerinfrastructuurproject	26 bis	25%	35%	45%	N.v.t.	25%	€ 25 miljoen	
Demonstratieprojecten:								
Milieuproject, installaties die zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof produceren, overige CO ₂ -reducerende maatregelen: basispercentage	36	40%	50%	60%		40%		
• CCS/CCU	36	30%	40%	50%		30%	€ 30 miljoen en € 25 miljoen voor specifieke infrastructuur en opslag	
• 100% reductie directe broeikasgasemissies (m.u.v. biomassa)	36	50%	60%	70%		50%		
• In geval van een steungebied**	36	+ 5 procentpunten				+ 5 punten		
• Als geen nulscenario wordt vastgesteld	36	Alle percentages worden gehalveerd				Halvering		
Energie-efficiëntie maatregelen: basis	38	30%	40%	50%		30%		
• Energie-efficiëntie in een steungebied**	38	35%	45%	55%		35%	€ 30 miljoen	
• Als geen nulscenario wordt vastgesteld	38	Alle percentages worden gehalveerd				Halvering		
Bevorderen energie uit hernieuwbare bronnen en hernieuwbare waterstof								
• Voor investeringen in de productie van energie uit hernieuwbare bronnen en de productie van hernieuwbare waterstof.	41	45%	55%	65%		45%	€ 30 miljoen	
• Voor elke andere onder dit artikel vallende investering, zoals opslag van energie en specifieke infrastructuur voor waterstof	41	30%	40%	50%		30%	€ 30 miljoen	
Circulaire economie	47	40%	50%	60%		40%	€30 miljoen	
• Circulaire economie in een steungebied**	47	45%	55%	65%		45%		
Infrastructuur: energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling (ook voor industriële netwerken)	46	30%	40%	50%		30%	€ 50 miljoen	
• Investerings die uitsluitend hernieuwbare energiebronnen, afvalwarmte of een combinatie daarvan, incl hernieuwbare WKK, gebruiken	46	45%	55%	65%		45%		
Infrastructuur: lokale infrastructuur	56	Steunbedrag is ≤ (subsidiabele kosten – exploitatiewinst). De exploitatiewinst wordt in mindering gebracht op de subsidiabele kosten.					Idem	€ 11 miljoen en niet meer dan € 22 miljoen aan kosten toegestaan
Randvoorwaardelijke innovaties in het thema 'Aardgasloos' (de-minimis)	N.v.t.	100%	100%	100%		100%	€ 200.000 per onderneming over lopende boekjaar en de 2 voorgaande	

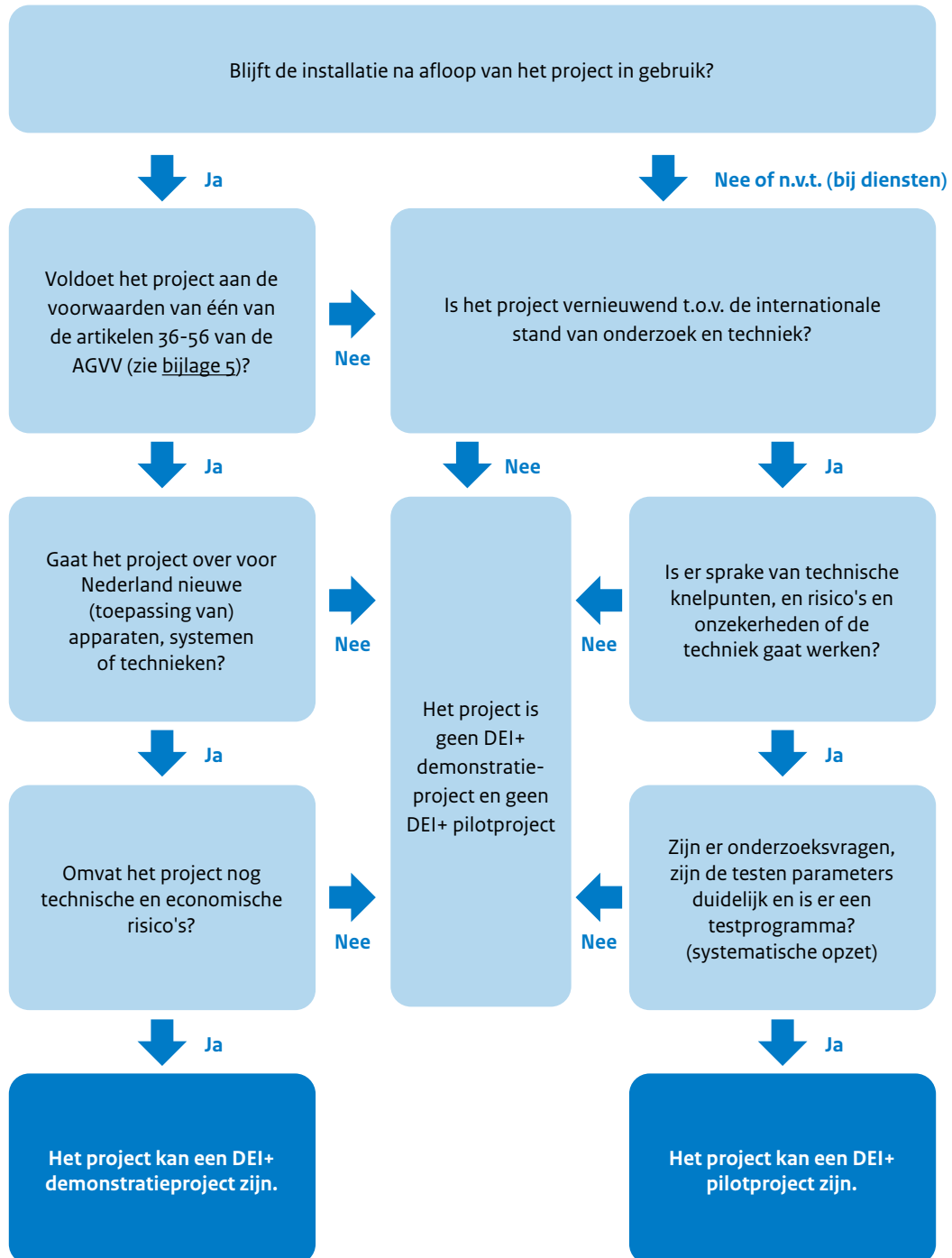
* Alleen van toepassing als in het project sprake is van samenwerking:

1. tussen ondernemingen (deelnemers, geen inhuur/derden!) waarvan er ten minste één een MKB-ondernemer is, of wordt uitgevoerd in ten minste twee lidstaten van de EU, en geen van de ondernemingen neemt meer dan 70 % van de in aanmerking komende kosten voor haar rekening, of
2. tussen een onderneming en één of meer onderzoeksorganisaties, waarbij deze onderzoeksorganisaties ten minste 10 % van de in aanmerking komende kosten dragen en het recht hebben hun eigen onderzoeksresultaten te publiceren.

In theorie mag de max. 15 procentpunten-opslag ook toegepast worden als de projectresultaten ruim worden verspreid via conferenties, publicaties, open access-repositories, of gratis of opensource-software. In verband met zaken als IP-afspraken en het achterhouden van bedrijfsgevoelige informatie voldoen de DEI+ projecten hier niet aan.

** Dit zijn de steungebieden in Nederland die aan de voorwaarden van artikel 107, lid 3, onder c), van het Verdrag voldoen. Zie https://ec.europa.eu/competition/state_aid/cases1/202309/SA_105305_30889D86-0100-CD69-A415-667C093783E1_31_1.pdf pag. 7 en verder.

Bijlage 4: Is mijn project een DEI+ pilotproject of een demonstratieproject?

Figuur 1: Schema om een inschatting te maken of een subsidieaanvraag voor een beoogd project onder de DEI+ regeling in aanmerking komt voor subsidie en in welke categorie het project kan vallen - een pilotproject of een demonstratieproject.

Bijlage 5: Uitleg bij de verschillende artikelen uit de AGVV

Inleiding

Staatssteun aan ondernemingen is verboden in de EU, tenzij de Europese Commissie daar toestemming voor heeft gegeven of de steun vooraf is vrijgesteld. De Europese Commissie heeft in verschillende staatssteunkaders uitgewerkt onder welke voorwaarden steun op een bepaald gebied wel toegestaan is. Voorbeelden zijn de Kaderregeling betreffende staatssteun voor onderzoek, ontwikkeling en innovatie en de Richtsnoeren staatssteun ten behoeve van milieubescherming en energie (=MESK).

In de [algemene groepsvrijstellingsverordening](#) (=AGVV) zijn onderdelen uit deze steunkaders gehaald waarvoor steun verleend mag worden zonder voorafgaande toestemming van de Europese Commissie. Daarbij worden ook de voorwaarden en subsidiepercentages genoemd die dan van toepassing zijn. De DEI+ regeling verwijst naar een aantal artikelen uit de AGVV. We mogen alleen subsidie geven voor activiteiten die in die artikelen genoemd zijn. Past uw project niet binnen één van die artikelen dan mogen we geen subsidie geven en wijzen we uw aanvraag af.

De DEI+ ondersteunt pilotprojecten en demonstratieprojecten. Een project valt in één van beide categorieën. Hieronder wordt per categorie project uit de DEI+ en per AGVV-artikel een checklist gegeven die u helpt te beoordelen of uw project in de DEI+ zou kunnen passen.

1. Pilotprojecten (artikel 25 agvv over onderzoek en ontwikkeling)

- Een pilotproject valt binnen de definitie van experimentele ontwikkeling (EO).
- Een experimenteel prototype product, procedé of dienst wordt getest in een omgeving die representatief is voor het functioneren onder reële omstandigheden, met als hoofddoel verdere technische verbeteringen aan te brengen aan één of meer producten, processen en/of diensten die niet grotendeels vast staan. De schaalgrootte is dus niet de beslissende factor.
- Een prototype is een origineel model dat is gebouwd om alle technische en prestatiekenmerken van het nieuwe product te omvatten. Er bestaat een feedbacklus in het project zodat, als het prototype niet succesvol is, de resultaten kunnen worden gebruikt voor de verdere ontwikkeling van het nieuwe product.
- De constructie en de exploitatie van een proeffabriek/pilot plant zijn mogelijk zolang de hoofddoelen zijn om ervaring op te doen en om technische en andere gegevens te verzamelen om hypothesen te evalueren, de nieuwe specificaties van het eindproduct vast te stellen en eventueel nog bedieningsinstructies of handleidingen voor het proces op te stellen.
- Een pilotproject:
  - is vernieuwend ten opzichte van de internationale stand van onderzoek en techniek,
  - is creatief: het te ontwikkelen product, proces of de dienst kan met bestaande kennis en methoden niet ontwikkeld worden (er zijn knelpunten die opgelost moeten worden en de oplossing ligt niet voor de hand);
  - heeft als kenmerk dat de uitkomsten onzeker zijn (in termen van tijd, geld en of de gewenste resultaten überhaupt behaald kunnen worden in verband met de technische risico's en de kans op mislukking),
  - heeft een systematische aanpak (denk aan onderzoeksvragen/hypothesen, te toetsen parameters, een vooraf opgezet testprogramma), en
  - leidt tot het vastleggen en verspreiden van de resultaten.
- Routinematige of periodieke wijziging van bestaande producten of processen is uitgesloten, zelfs indien die wijzigingen verbeteringen inhouden.
- De ontwikkeling van programmatuur komt alleen in aanmerking voor subsidie indien:
  - deze onderdeel is van de ontwikkeling van een innovatief fysiek proces (besturingssoftware) of
  - de ontwikkeling van de software een technisch risico inhoudt, de beoogde functionaliteit niet met bestaande technieken te realiseren is en de toepassing van de software direct leidt tot meer recycling, hergebruik, duurzame energieproductie of energiebesparing.
  - Softwaregerelateerde activiteiten die niet subsidiabel zijn in een pilotproject zijn onder andere:
  - de ontwikkeling van zakelijke applicatiesoftware en informatiesystemen gebruikmakend van bekende methoden en bestaande softwaretools;

- het toevoegen van gebruikersfunctionaliteit aan bestaande applicatieprogramma's;
- het maken van websites of software met behulp van bestaande tools.
- Het fundamentele criterium om experimentele ontwikkeling te onderscheiden van aanverwante (niet-subsidiabele) activiteiten is de aanwezigheid bij EO van een waarneembaar element van nieuwheid, alsmede het wegnemen van wetenschappelijke en/of technologische onzekerheid, d.w.z. in gevallen waarin de oplossing voor een probleem niet onmiddellijk duidelijk is voor iemand die vertrouwd is met de algemeen gebruikte kennis en technieken op het betrokken gebied. Het gaat er dus niet om dat de output van het project een product of proces is dat nog niet bestaat, maar wat er voor nodig is om dat te realiseren.
- Voor pilotprojecten maakt het niet uit of de CO₂-reductie wordt bereikt bij de subsidieaanvrager of elders in de keten (maar de eventuele toekomstige opschaling naar een demonstratieproject moet wel leiden tot CO₂-reductie in Nederland).

Subsidiabele kosten (zie ook [hoofdstuk 4.1](#))

- Activeert u de installatie, machines en/of apparatuur op de balans, dan zijn de afschrijvingskosten gedurende het project subsidiabel. De te hanteren afschrijvingstermijn is gelijk aan de termijn die u in uw boekhouding hanteert met een minimum van 5 jaar.
- U kunt zowel de afschrijving van nieuwe installaties opvoeren als de afschrijving van bestaande installaties. Voor bestaande installaties geldt uiteraard wel dat die nog niet volledig mogen zijn afgeschreven.
- Volledig subsidiabel zijn de kosten voor verbruikte materialen en hulpmiddelen. Onder verbruikte materialen worden stoffen verstaan die bestemd zijn voor eenmalig gebruik ten behoeve van het project en na bewerking geen zelfstandige zaak meer zijn. Hulpmiddelen zijn zelfstandige zaken die speciaal voor het project worden aangeschaft, niet langer dan gedurende het project worden gebruikt en na afloop van het project niet meer bruikbaar zijn.
- In ieder geval niet subsidiabel zijn:
  - kosten voor het aanvragen van patenten, licenties en het certificeren van het nieuwe product;
  - kosten voor een accountant om de controleverklaring op te stellen;
  - kosten voor administratief projectmanagement, zoals voortgangsmonitoring, contracten opstellen tussen samenwerkingspartijen, de voortgangsrapportages voor RVO, planning, budgettering, escaleren naar stuurgroep, projectbesturing, projectbewaking;
  - binnenlandse reiskosten;
  - kosten voor kennisverspreidingsactiviteiten / communicatie over de voortgang en resultaten van het project.

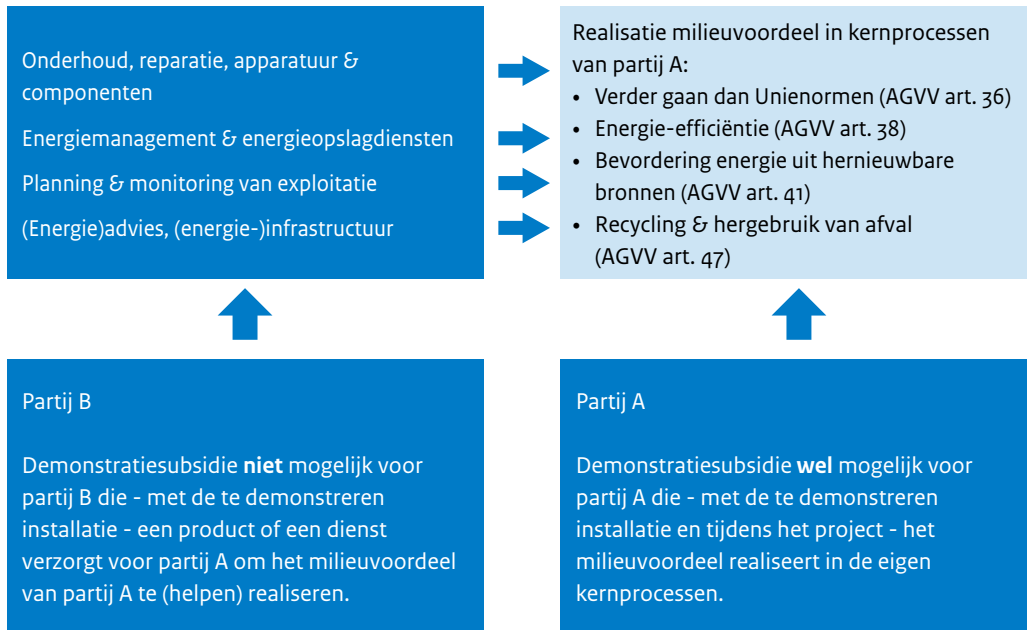
2. Demonstratieprojecten (artikel 36, 38 (bis), 41, 46, 47 en 56 agvv)

Algemeen

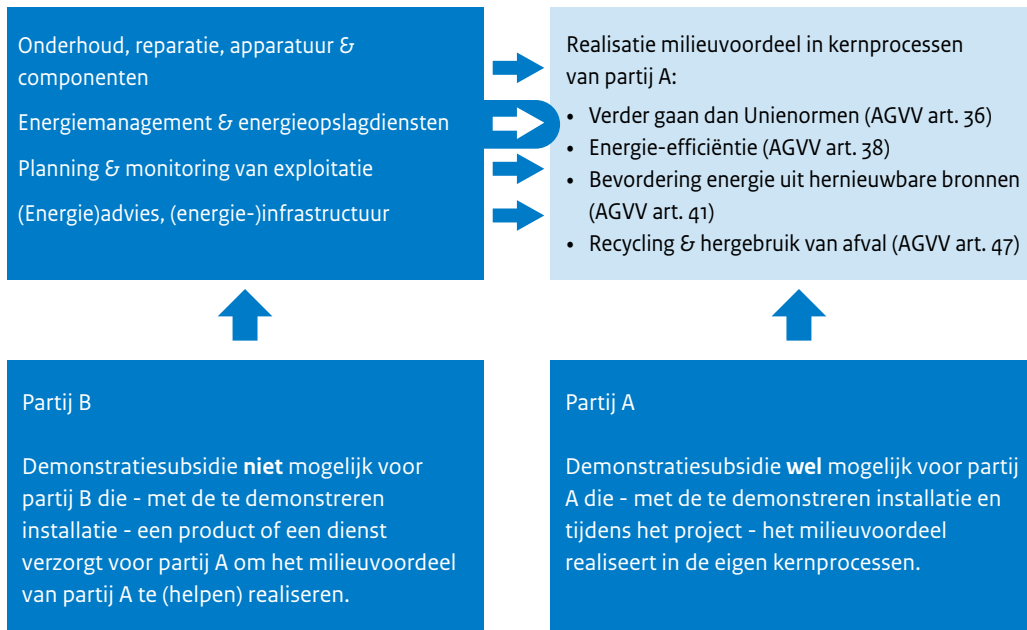
- Een DEI+ demonstratieproject is:
  - een op bescherming van het milieu gericht samenhangend geheel van activiteiten
  - die een technisch en economisch risico inhouden,
  - waarbij die activiteiten bestaan uit het door de aanvrager treffen van CO₂-reducerende maatregelen die passen in de beschrijving van de DEI+ bijlage
  - met behulp van:
    - a. voor Nederland nieuwe apparaten, systemen of technieken, of
    - b. een voor Nederland nieuwe toepassing van apparaten, systemen of technieken.
- De werking van de installatie wordt binnen de projectperiode gedemonstreerd.
- Bij een demonstratieproject blijft de installatie ook na het project in gebruik. Is dat niet het geval, omdat de installatie gedemonteerd wordt of stil komt te staan, dan is er mogelijk sprake van een pilotproject.
- In het DEI+ demonstratieproject mogen nog uren opgevoerd worden voor experimentele ontwikkeling om de te demonstreren installatie te onderzoeken. Deze activiteiten worden getoetst aan de eisen van artikel 25 van de AGVV (zie paragraaf 1 van deze bijlage).
- Een project is nog nieuw genoeg als er niet meer dan twee keer eerder DEI+ subsidie is verstrekt voor een soortgelijk project en de techniek nog niet gangbaar is in Nederland. De voorwaarde dat het moet gaan om nieuwe technologie is een beleidswens, voor de EU is de mate van innovatie van de investering niet relevant. Wel geldt dat uit de exploitatieberekening blijkt dat zonder de subsidie de businesscase onvoldoende sluitend is.

- We onderscheiden twee typen demonstratieprojecten (zie ook [hoofdstuk 4.3.2](#)):
- Projecten die geen infrastructuur betreffen (art. 36, 38 (bis), 41 en 47 van de AGVV)
- Projecten die wel infrastructuur betreffen (art. 46 en 56 van de AGVV).
- Artikel 36 (verder gaan dan Unienormen inzake milieubescherming), artikel 38 (bis) (energie-efficiëntiemaatregelen), artikel 41 (bevordering van energie uit hernieuwbare energiebronnen) en artikel 47 (recycling en hergebruik van afval) van de AGVV betreffen investeringssteun voor milieubescherming, waarbij “milieubescherming” is gedefinieerd in artikel 2 van de AGVV (definities), definitie nummer 101. Meer milieubescherming noemen we ook wel milieuvoordeel.
- Milieubescherming: elke maatregel of activiteit die is gericht op beperking of preventie van verontreiniging, negatieve milieueffecten of andere aantastingen van de natuurlijke omgeving (met inbegrip van lucht, water en bodem), ecosystemen of natuurlijke hulpbronnen door menselijk toedoen (...).
- De partij, die demonstratiesubsidie krijgt, dient met zijn eigen (kern)activiteiten een milieuvoordeel te realiseren dankzij de te demonstreren installatie tijdens de looptijd van het project (dat wil zeggen: uiterlijk bij ingebruikname van de installatie). Deze partij is de investeerder, die eigenaar is en blijft van hetgeen waarin wordt geïnvesteerd - de te demonstreren installatie. Het gaat dus om investeringssteun voor praktijktoepassingen door een eindgebruiker/exploitant. Het idee is dat de investeerder zijn gedrag verandert waardoor het niveau van milieubescherming toeneemt, een gedragsverandering die hij zonder de steun niet zou doorvoeren.
- Een holding (moederbedrijf) die investeert in installaties bij een 100% dochteronderneming kan in beginsel gezien worden als één onderneming.
- Voor elke projectdeelnemer die demonstratiesubsidie aanvraagt, wordt individueel beoordeeld of er sprake is van een milieuvoordeel en welk artikel uit de AGVV dan van toepassing is.

Figuur 1 en 2 geven een illustratie van deze kerngedachtes aan de hand van twee situaties.

Figuur 1: Een project waarin partij A (rechts) het milieuvoordeel realiseert en partij B (links) een product of dienst verzorgt om het milieuvoordeel van partij A te (helpen) realiseren, bijvoorbeeld doordat partij B investeert in een energieopslagsysteem.

Figuur 2: Een project waarin partij A (rechts) door te investeren in een nieuwe installatie zelf het milieuvoordeel realiseert en tegelijkertijd zelf investeert in een installatie voor een dienst om een milieuvoordeel in eigen kernprocessen te realiseren, bijvoorbeeld een energieopslagsysteem (zie stippellijn boven in de figuur). Partij A kan in aanmerking komen voor demonstratiesubsidie.

- Het ontwerp en de vervaardiging van milieuvriendelijke producten, machines of vervoermiddelen komt niet voor steun in aanmerking. Het gaat om de gebruiker van milieuvriendelijke producten.
Als voorbeeld: Een nieuwe productielijn voor zonnepanelen of elektrische auto's valt niet onder de DEI+, de demonstratie van een nieuw type zonnepaneel wel (zie artikel 41), evenals energie-efficiëntie maatregelen in deze fabriek (zie artikel 38).
- De subsidiabele kosten zijn de extra kosten van de investeringen in immateriële en/of materiële activa die rechtstreeks verband houden met het bereiken van een hoger niveau van milieubescherming.
De installatie wordt dus geactiveerd op de balans.
- Leaseconstructies zijn ook mogelijk.
- Is er sprake van een op te richten joint venture in relatie tot zogeheten "off balance" investeringen, neem contact op met RVO of er mogelijkheden voor uw project zijn.
- In demonstratieprojecten binnen het [thema 'Aardgasloze gebouwde omgeving'](#) kunt u ook subsidie aanvragen voor zogenoemde [randvoorwaardelijke innovaties](#). Deze activiteiten worden gerechtvaardigd door de algemene de-minimisverordening (verordening (EU) nr. 1407/2013).
Daarom gelden voor dit type activiteiten de hiervoor genoemde regels over het milieuvoordeel niet.
Zie [hoofdstuk 2.1](#) voor meer informatie over deze randvoorwaardelijke innovaties.

[Checklist per specifiek agvv-artikel voor demonstratieprojecten](#)

Hierna volgt per type DEI+ demonstratieproject aan de hand van de AGVV-artikelen een checklist.
Uw demonstratieproject moet dus passen binnen één (of meerdere) van ondergenoemde artikelen.
Voor pilotprojecten is dit niet van toepassing, daarvoor leest u paragraaf 1 van deze bijlage.

Artikel 36 AGVV

Investeringssteun voor milieubescherming, met inbegrip van decarbonisatie

- Het gaat niet om maatregelen waarvoor specifiekere regels in artikelen 36 bis (oplaad- of tankinfrastructuur), 36 ter (schone of emissievrije voertuigen), 38 tot en met 48 (onder andere energie-efficiëntie, bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen en hernieuwbare waterstof) van de AGVV.
- Uit de definitie van milieubescherming (zie onder 'Algemeen') volgt dat de investering moet leiden tot een reductie van de CO₂-uitstoot binnen (het productieproces van) de onderneming die subsidie aanvraagt. Als het gaat om demonstratieprojecten die verband houden met of betrekking hebben op specifieke infrastructuur voor waterstof, afvalwarmte of CO₂, of die een verbinding met energie-infrastructuur voor waterstof, afvalwarmte of CO₂ omvatten, kan de toename van het niveau van milieubescherming ook het gevolg zijn van de activiteiten van een andere entiteit in de infrastructuurketen.
- Dit artikel is ook van toepassing op investeringen in uitrusting, machines en infrastructuur die waterstof gebruiken of vervoeren, voor zover de gebruikte of vervoerde waterstof als hernieuwbare waterstof kwalificeert.
- Dit artikel is ook van toepassing op investeringen in uitrusting en machines die brandstoffen op basis van waterstof gebruiken waarvan de energie-inhoud afkomstig is van andere hernieuwbare bronnen dan biomassa en die zijn geproduceerd overeenkomstig de methoden voor hernieuwbare vloeibare en gasvormige vervoersbrandstoffen van niet-biologische oorsprong van Richtlijn (EU) 2018/2001 en de uitvoeringshandelingen of gedelegeerde handelingen ervan.
- Dit artikel is ook van toepassing op steun voor investeringen in installaties, uitrusting en machines die waterstof op basis van elektriciteit produceren of gebruiken, en in specifieke infrastructuur als bedoeld in artikel 2, punt 130, laatste zin, voor het vervoer daarvan en die niet als hernieuwbare waterstof kwalificeert, voor zover kan worden aangetoond dat de waterstof op basis van elektriciteit die wordt geproduceerd, gebruikt of vervoerd, over de levenscyclus broeikasgasemissiereducties behaalt van ten minste 70 % in vergelijking met een fossiele referentiebrandstof van 94 g CO₂eq/MJ. Om de broeikasgasemissiereducties over de levenscyclus overeenkomstig deze alinea te bepalen, worden de broeikasgasemissies in verband met de productie van elektriciteit die wordt gebruikt om waterstof te produceren, bepaald door de marginale centrale-eenheid in de biedzone waar de elektrolyse-installatie is gevestigd tijdens perioden van onbalansverrekening waarin de elektrolyse-installatie elektriciteit van het net verbruikt.
- Gedurende de gehele levensduur van de investering wordt uitsluitend waterstof gebruikt, vervoerd of — in voorkomend geval — geproduceerd die aan de hiervoor genoemde voorwaarden voldoet.
- Investeringsprojecten in CO₂-afvang en -vervoer moeten voldoen aan elk van de volgende voorwaarden:
  - a. de afvang en/of het vervoer van CO₂, met inbegrip van individuele onderdelen van de CCS- of CCU-keten, zijn geïntegreerd in een volledige CCS- en/of CCU-keten;
  - b. de netto contante waarde ("NPV") van het investeringsproject over de levensduur ervan is negatief. Om de NPV van het project te berekenen worden de vermeden kosten van CO₂-emissies in aanmerking genomen;
  - c. de in aanmerking komende kosten zijn uitsluitend de extra investeringskosten die voortvloeien uit het afvangen van CO₂ uit een CO₂ uitstotende installatie (industriële installatie of energiecentrale) of rechtstreeks uit de omgevingslucht, alsook uit de bufferopslag en het vervoer van afgevangen CO₂-emissies.
- Niet toegestaan zijn projecten die zich richten op het verminderen of vermijden van directe emissies, maar er voor zorgen dat emissies van de ene naar de andere sector verschuiven. De emissies moeten in zijn geheel verminderen.
- Niet toegestaan zijn projecten die investeren in uitrusting, machines en industriële productiefaciliteiten die van fossiele brandstoffen gebruikmaken, met inbegrip van die welke van aardgas gebruikmaken. Wel is het mogelijk om steun te verlenen voor de installatie van uitbreidingen die het niveau van milieubescherming van bestaande uitrusting, machines en industriële productie-installaties verbeteren. In dat geval mag de investering niet leiden tot een uitbreiding van de productiecapaciteit noch tot een hoger verbruik van fossiele brandstoffen.
- In ieder geval geen steun onder dit artikel voor:
  - het vervangen van fossiele grondstoffen door biobased grondstoffen (dit is bewust door de Europese Commissie niet overgenomen uit het milieu- en energiesteunkader)

- projecten die het bouwen of upgraden van opslagvoorzieningen betreffen (inclusief batterijsystemen), met uitzondering van opslagvoorzieningen voor waterstof.
- Geen steun om te voldoen aan van kracht zijnde Unienormen. In geval van Unienormen die zijn vastgesteld maar nog niet van kracht zijn, kan steun worden verleend mits de investering waarvoor de steun wordt toegekend, ten minste 18 maanden vóór de datum van inwerkingtreding van de betrokken norm is uitgevoerd en voltooid.

Een Unienorm is:

- een verplichte Europese norm, waarin de op milieugebied te bereiken normen per onderneming zijn vastgesteld.
- de verplichting op grond van de Richtlijn Industriële emissies (2010/75/EU) om de beste beschikbare technieken (BAT's) te gebruiken en ervoor te zorgen dat de emissieniveaus van verontreinigde stoffen niet hoger zijn dan bij de toepassing van de BAT's.
- De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van milieubescherming, komen niet in aanmerking voor subsidie.
- Voor de subsidiabele kosten en de wijze van berekenen, zie bijlage 6.

[Artikel 38 AGVV](#)

Investeringssteun voor andere energie-efficiëntiemaatregelen dan in gebouwen

- energie-efficiëntie:** een onderneming gaat minder energie verbruiken binnen (het productieproces van) zijn onderneming dan voorafgaand aan de beoogde investering.
- Bij voorzieningen in een productieproces moet het project leiden tot een lager energieverbruik van het bedrijf. Bij uitbreiding van de productiecapaciteit moet het energieverbruik lager zijn dan een vergelijkbaar bestaand productieproces dat volgens de laatste stand van techniek gebouwd is.
- Bij een productieproces wordt het energieverbruik eveneens vergeleken met een bestaand productieproces dat volgens de laatste stand van techniek gebouwd is. Bij vergelijking moet gekeken worden naar het energieverbruik per eenheid geproduceerde goederen of per m² oppervlak.
- In ieder geval geen steun voor:
  - verbeteringen die worden uitgevoerd om ervoor te zorgen dat ondernemingen voldoen aan reeds vastgestelde Unienormen. Wel kan steun worden verleend voor investeringen die uitgevoerd worden om te voldoen aan vastgestelde maar nog niet van kracht zijnde Unienormen, op voorwaarde dat de investering ten minste 18 maanden voordat de norm in werking treedt, wordt uitgevoerd en voltooid;
  - warmtekrachtkoppeling en stadsverwarming en/of stadskoeling
  - energiebesparingen in de keten, d.w.z. bij andere partijen dan de partij die investeert;
  - investeringen in de installatie van energieapparatuur die werkt op fossiele brandstoffen, waaronder aardgas.

Een Unienorm is:

- een verplichte Europese norm, waarin de op milieugebied te bereiken normen per onderneming zijn vastgesteld.
- de verplichting op grond van de Richtlijn Industriële emissies (2010/75/EU) om de beste beschikbare technieken (BAT's) te gebruiken en ervoor te zorgen dat de emissieniveaus van verontreinigde stoffen niet hoger zijn dan bij de toepassing van de BAT's.
- Steun aan zogeheten ESCo's (Energy Service Companies) is niet mogelijk, alleen de onderneming die zelf in zijn activiteiten energie-efficiënter wordt, kan subsidie krijgen. Dat is de onderneming waarin de ESCo de maatregelen uitvoert.
- De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van energie-efficiëntie, komen niet in aanmerking voor subsidie.
- Voor de subsidiabele kosten en de wijze van berekenen, zie [bijlage 6](#).

Artikel 38 bis (van toepassing op het thema 'Aardgasloos' dat nog niet geopend is)

Investeringssteun voor energie-efficiëntiemaatregelen in gebouwen

- In ieder geval geen steun voor:
  - investeringen om te voldoen aan Unienormen die zijn vastgesteld en van kracht zijn. Wel is steun toegestaan voor investeringen om te voldoen aan Unienormen die zijn vastgesteld maar nog niet van kracht zijn. Wanneer de relevante Unienormen minimumnormen inzake energieprestaties zijn, moet de steun worden verleend voordat de normen voor de betrokken onderneming bindend worden. In dat geval moet de lidstaat ervoor zorgen dat de begunstigden een nauwkeurig renovatieplan en -tijdschema indienen waaruit blijkt dat de gesteunde renovatie ten minste volstaat om de naleving van de minimumnormen inzake energieprestaties te garanderen. Wanneer de relevante Unienormen afwijken van de minimumnormen inzake energieprestaties, moet de investering ten minste 18 maanden vóór de inwerkingtreding van de Unienorm zijn uitgevoerd en voltooid;
  - warmtekrachtkoppeling en stadsverwarming en/of stadskoeling;
  - de installatie van met fossiele brandstoffen gestookte energie-uitrusting, met inbegrip van aardgas.
- De steun moet leiden tot een verbetering van de energieprestatie van het gebouw, gemeten in primaire energie, van ten minste:
  - i. 20 % ten opzichte van de situatie vóór de investering in het geval van renovatie van bestaande gebouwen, of
  - ii. 10 % ten opzichte van de situatie vóór de investering in het geval van renovatiemaatregelen met betrekking tot de installatie of vervanging van slechts één type onderdeel van een gebouw zoals gedefinieerd in artikel 2, lid 9, van Richtlijn 2010/31/EU en deze gerichte renovatiemaatregelen niet meer dan 30 % vertegenwoordigen van het deel van het budget van de regeling dat bestemd is voor energie-efficiëntiemaatregelen, of
  - iii. 10 % ten opzichte van de drempel die is vastgesteld voor de vereisten van bijna-energieneutrale gebouwen in nationale maatregelen ter omzetting van Richtlijn 2010/31/EU in het geval van nieuwe gebouwen.

De initiële vraag naar primaire energie en de geraamde verbetering worden vastgesteld aan de hand van een energieprestatiecertificaat zoals gedefinieerd in artikel 2, punt 12, van Richtlijn 2010/31/EU.

- De steun kan worden toegekend aan de eigenaar of eigenaren van het gebouw of aan de huurder of huurders, afhankelijk van wie de opdracht geeft voor de energie-efficiëntiemaatregelen.
- Steun kan ook worden toegekend om de energie-efficiëntie van de verwarmings- of koelingsuitrusting in het gebouw te verbeteren.
- De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van energie-efficiëntie in het gebouw, komen niet in aanmerking voor subsidie.

Artikel 41 AGVV

Investeringssteun ter bevordering van energie uit hernieuwbare bronnen en uit hernieuwbare waterstof

- Energie uit hernieuwbare energiebronnen:
- energie geproduceerd met installaties waarbij uitsluitend van hernieuwbare energiebronnen wordt gebruikgemaakt, alsmede het aandeel in calorische waarde van de energie die met hernieuwbare energiebronnen wordt opgewekt in hybride installaties die ook met conventionele energiebronnen werken. Hieronder valt ook voor accu's of batterijen gebruikte hernieuwbare elektriciteit, maar niet elektriciteit die van dergelijke systemen afkomstig is.
- Hernieuwbare energiebronnen: de volgende hernieuwbare, niet-fossiele energiebronnen: windenergie, zonne-energie (thermische zonne-energie en fotovoltaïsche energie) en geothermische energie, omgevingsenergie(energie uit de omgevingslucht en oppervlakte- of rioolwater), getijdenenergie, golfslagenergie een andere energie uit de oceanen, waterkracht, en energie uit biomassa, stortgas, rioolwaterzuiveringsgas en biogas.
- De productie van (pyrolyse)olie, pellets en biogas uit biomassa valt ook onder energie uit hernieuwbare bronnen. Biogene CO₂ wordt echter niet aangemerkt als biomassa.

- Projecten voor elektriciteitsopslag komen alleen in aanmerking voor subsidie als het gaat om gecombineerde projecten voor hernieuwbare energie en opslag (achter de meter), waarbij beide elementen deel uitmaken van één investering of waarbij de opslag gekoppeld wordt aan een bestaande installatie voor de opwekking van hernieuwbare energie. De opslagcomponent haalt op jaarbasis ten minste 75 % van zijn energie uit rechtstreeks aangesloten installaties voor de opwekking van hernieuwbare energie. Bij verificatie van de naleving van de in artikel 4 van de AGVV genoemde drempelwaarden (de maximaal toegestane steun onder de AGVV) worden alle investeringscomponenten (opwekking en opslag) als één geïntegreerd project beschouwd. Dezelfde regels zijn van toepassing op thermische opslag die rechtstreeks is aangesloten op een installatie voor de productie van hernieuwbare energie.
- Projecten voor de productie en opslag van biobrandstof, vloeibare biomassa, biogas (met inbegrip van biomethaan) en biomassabrandstof komen alleen in aanmerking voor subsidie voor zover de gesteunde brandstoffen voldoen aan de criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie van Richtlijn (EU) 2018/2001 en de uitvoeringshandelingen of gedelegeerde handelingen ervan, en die worden geproduceerd uit de in bijlage IX bij die richtlijn genoemde grondstoffen. De opslagcomponent haalt op jaarbasis ten minste 75 % van zijn brandstofinhoud uit rechtstreeks aangesloten installaties voor de productie van biobrandstoffen, vloeibare biomassa, biogas (met inbegrip van biomethaan) en biomassabrandstoffen. Bij verificatie van de naleving van de in artikel 4 van de AGVV genoemde drempelwaarden ((de maximaal toegestane steun onder de AGVV) worden alle investeringscomponenten (productie en opslag) als één geïntegreerd project beschouwd.
- Projecten voor de productie van waterstof komen alleen in aanmerking voor subsidie als het gaat om installaties die uitsluitend hernieuwbare waterstof produceren. Voor projecten met hernieuwbare waterstof die bestaan uit een elektrolyse-installatie en een of meer productie-eenheden voor hernieuwbare energie achter één netaansluitpunt, bedraagt het vermogen van de elektrolyse-installatie niet meer dan het gecombineerde vermogen van de productie-eenheden voor hernieuwbare energie. De investeringssteun kan gaan naar specifieke infrastructuur voor de transmissie of distributie van hernieuwbare waterstof, maar ook naar opslagvoorzieningen voor hernieuwbare waterstof.
- In ieder geval geen steun voor:
  - projecten op het gebied van biobased grondstoffen ter vervanging van fossiele grondstoffen.
  - Als voorbeeld: de productie van pyrolyse-olie voor de productie van stoom komt voor steun in aanmerking. De productie van pyrolyse-olie die gebruikt wordt om bioplastics te produceren echter niet, omdat bioplastics niet bedoeld zijn voor de opwekking van warmte, elektriciteit of groen gas.
- de productie van brandstoffen uit afvalplastics. Omdat de grondstof van fossiele herkomst is, kwalificeert deze niet als hernieuwbaar.
- Uitsluitend steun voor nieuw geïnstalleerd of gerenoveerd vermogen. Het steunbedrag staat los van de output.
- De subsidiabele kosten zijn de totale investeringskosten.

[Artikel 46 AGVV](#)

Investeringssteun voor energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling

- energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling:** (artikel 2 punt 41 van richtlijn 2012/27/EU): een systeem voor stadsverwarming of -koeling dat ten minste 50% hernieuwbare energie, 50% afvalwarmte, 75% warmte uit warmtekrachtkoppeling of 50% uit een combinatie van dergelijke energie en warmte gebruikt; onder deze definitie vallen de verwarmings-/koelingsinstallaties en het netwerk (met inbegrip van de daarmee verband houdende faciliteiten) die nodig zijn om de warmte/koeling van bij de productie-eenheden tot bij de locatie van de klanten te brengen.
- stadsverwarming of stadskoeling:** (artikel 2, punt 19, van Richtlijn 2010/31/EU): de distributie van thermische energie in de vorm van stoom, warm water of gekoelde vloeistoffen vanuit een centrale productie-installatie via een netwerk dat verbonden is met meerdere gebouwen of locaties, voor het verwarmen of koelen van ruimten of processen.

- stadsverwarmings- en stadskoelingsystemen: installaties voor warmte- en/of koudeopwekking en het netwerk voor de opslag en distributie van warmte of koude, bestaande uit zowel primaire transmissienetwerken als secundaire pijpleidingnetwerken voor de levering van warmte of koude aan consumenten. Wanneer hier sprake is van “stadsverwarming”, moet dit worden begrepen als stadsverwarmings- en/of stadskoelingsystemen, al naar gelang de netwerken samen of apart warmte of koude leveren
- Infrastructuur ten behoeve van de industrie kan ook onder dit artikel vallen.
- Steun wordt alleen toegekend voor de bouw, uitbreiding of upgrade van stadsverwarmings- en/of stadskoelingsystemen die energie-efficiënt zijn of het zullen worden, zoals gedefinieerd in artikel 2, punt 41, van Richtlijn 2012/27/EU. Indien het systeem als gevolg van de gesteunde werkzaamheden nog niet energie-efficiënt wordt, beginnen de verdere upgrades die nodig zijn om te voldoen aan de voorwaarden vervat in de definitie van energie-efficiënte stadsverwarming en/of -koeling, voor installaties voor warmte- en/of koudeopwekking waarvoor steun wordt verleend, drie jaar na aanvang van de gesteunde werkzaamheden aan het distributienet
- Steun kan worden verleend voor energieopwekking op basis van hernieuwbare bronnen, met inbegrip van warmtepompen die voldoen aan bijlage VII bij Richtlijn (EU) 2018/2001, afvalwarmte of hoogrenderende warmtekrachtkoppeling, en voor oplossingen voor thermische opslag. Steun voor energieproductie uit afval kan zowel zijn gebaseerd op afval dat voldoet aan de definitie van hernieuwbare energiebron als op afval dat wordt gebruikt als brandstof voor installaties die voldoen aan de definitie van hoogrenderende warmtekrachtkoppeling. Afval dat als brandstof wordt gebruikt, mag het beginsel van de afvalhiërarchie zoals gedefinieerd in artikel 4, punt 1, van Richtlijn 2008/98/EG niet omzeilen.
- Geen steun voor de bouw of upgrade van productiefaciliteiten op basis van fossiele brandstoffen, uitgezonderd voor aardgas. Steun voor de bouw of upgrade van aardgascentrales kan slechts worden toegekend indien inachtneming van de klimaatdoelstellingen voor 2030 en 2050 is gegarandeerd, in overeenstemming met afdeling 4.30 van bijlage 1 bij Gedelegeerde Verordening (EU) 2021/2139.
- Steun voor upgrades van opslag- en distributienetwerken voor de transmissie van op basis van fossiele brandstoffen geproduceerde warmte of koude kan alleen worden toegekend indien elk van de volgende voorwaarden is vervuld:
  - a. het distributienetwerk is geschikt of wordt geschikt gemaakt voor de transmissie van warmte of koude die wordt geproduceerd uit hernieuwbare energiebronnen en/of afvalwarmte;
  - b. de upgrade resulteert in een toegenomen productie van energie uit fossiele brandstoffen met uitzondering van aardgas. In het geval van een upgrade van de opslag of het distributienetwerk voor uit aardgas geproduceerde warmte of koeling, voor zover de upgrade leidt tot een toename van de energieopwekking uit aardgas, moeten die opwekkingsfaciliteiten voldoen aan de klimaatdoelstellingen voor 2030 en 2050, in overeenstemming met afdeling 4.31 van [bijlage 1](#) bij Gedelegeerde Verordening (EU) 2021/2139.
- De subsidiabele kosten zijn de investeringskosten.

[Artikel 47 AGVV](#)

Investeringssteun ten behoeve van recycling en hergebruik van afval

Onder dit artikel vallen de volgende soorten projecten:

- projecten die zich richten op de verbetering van de hulpbronnefficiëntie door middel van een of beide van de volgende manieren:
  - een nettoreductie van de bij de productie van een gegeven hoeveelheid output verbruikte hulpbronnen, vergeleken met een reeds bestaand productieproces dat door de begunstigde wordt gebruikt of vergeleken met alternatieve projecten of activiteiten zoals genoemd in artikel 47, zevende lid, van de AGVV. De verbruikte hulpbronnen omvatten alle verbruikte materiële hulpbronnen, met uitzondering van energie, en de reductie wordt bepaald door het verbruik vóór en na de uitvoering van de steunmaatregel te meten of te ramen, rekening houdende met aanpassingen voor externe omstandigheden die op het hulpbronnenverbruik van invloed kunnen zijn;
  - de vervanging van primaire grondstoffen door secundaire (hergebruikte of teruggewonnen of gerecyclede) grondstoffen; (brandstoffen vallen buiten de reikwijdte van de DEI+ en worden daarom hier niet genoemd);

- projecten die zich richten op de preventie en beperking van afvalproductie, de voorbereiding voor hergebruik, decontaminatie en recycling van door de begunstigde gegenereerd afval of investeringen voor de voorbereiding voor hergebruik, decontaminatie en recycling van afval geproduceerd door derden dat anders niet zou worden benut, verwijderd of verwerkt met een verwerkingsmethode die lager in de prioritair volgorde van de in artikel 4, lid 1, van Richtlijn 2008/98/EG bedoelde afvalhiërarchie staat, of op een minder hulpbronnenefficiënte manier, of tot een minder kwalitatieve recycling zou leiden;
- projecten die zich richten op het inzamelen, sorteren, decontamineren, voorbehandelen en behandelen van andere door de begunstigde of door derden geproduceerde producten, materialen of stoffen die anders niet of op een minder hulpbronnenefficiënte manier zouden worden gebruikt;
- projecten die zich richten op de gescheiden inzameling en sortering van afval met het oog op de voorbereiding ervan voor hergebruik of recycling.

Definities die van toepassing zijn:

- Afval
Elke stof of elk voorwerp waarvan de houder zich ontdoet, voornemens is zich te ontdoen of zich moet ontdoen.
- Hergebruik
Elke handeling waarbij producten of componenten die geen afvalstoffen zijn, opnieuw worden gebruikt voor hetzelfde doel als dat waarvoor zij waren bedoeld.
- Voorbereiding voor hergebruik
Elke nuttige toepassing bestaande uit controleren, schoonmaken of repareren, waarbij producten of componenten van producten, die afvalstoffen zijn geworden, worden klaargemaakt zodat ze zullen worden hergebruikt zonder dat verdere voorbehandeling nodig is.
- Recycling van afval
Elke nuttige toepassing waardoor afvalstoffen opnieuw worden verwerkt tot producten, materialen of stoffen, voor het oorspronkelijke doel of voor een ander doel. Dit omvat het opnieuw bewerken van organisch afval, maar het omvat niet energierecuperatie, noch het opwerken tot materialen die bestemd zijn om te worden gebruikt als brandstof of als opvulmateriaal.
- Andere producten, materialen of stoffen
Andere materialen, producten en stoffen dan afvalstoffen, met inbegrip van bijproducten als bedoeld in artikel 5 van Richtlijn 2008/98/EG, land- en bosbouwresiduen, afvalwater, regenwater en afstromend water, mineralen, nutriënten, restgassen van productieprocessen, en overtollige producten, onderdelen en materialen.
- Overtollige producten, onderdelen en materialen
Producten, onderdelen of materialen die niet noodzakelijk of nuttig meer zijn voor de houder ervan, maar die wel geschikt zijn voor hergebruik.

Overige voorwaarden:

- In ieder geval geen steun voor:
  - investeringen in het vervangen van fossiele grondstoffen door biobased grondstoffen (dit is bewust door de Europese Commissie niet overgenomen uit het milieu- en energiesteunkader), tenzij het gaat om recycling en hergebruik van biomassa-afval;
  - activiteiten inzake afvalverwijdering en nuttige toepassing van afval om energie te produceren;
  - investeringen in technologieën die een reeds winstgevend staande zakelijke praktijk in de hele Unie vormen;
  - investeringen om te voldoen aan Unienormen die zijn vastgesteld en van kracht zijn. Wel kan steun worden toegekend voor investeringen om te voldoen aan reeds vastgestelde maar nog niet van kracht zijnde Unienormen, mits de investering ten minste 18 maanden vóór de inwerkingtreding van de norm is uitgevoerd en voltooid.
- De steun bevrijdt ondernemingen die afval produceren, niet van kosten of verplichtingen met betrekking tot de verwerking van afval waarvoor zij aansprakelijk zijn uit hoofde van Unierecht of nationaal recht, met inbegrip van regelingen inzake uitgebreide producentenverantwoordelijkheid, noch van kosten die als kosten van een normale bedrijfsvoering moeten worden beschouwd.

- De steun mag niet aanzetten tot de productie van afval of tot een intensiever gebruik van hulpbronnen.
- Voor de subsidiabele kosten en de wijze van berekenen, zie [bijlage 6](#).

Artikel 56 AGVV

Investeringssteun voor lokale infrastructuurvoorzieningen

- Het gaat om de bouw of het upgraden van lokale infrastructuur die op het lokale niveau bijdraagt tot het verbeteren van het ondernemings- en consumentenklimaat en het moderniseren en ontwikkelen van de industriële basis. We gebruiken dit artikel voor projecten die bijdragen aan CO₂-reductie, maar het artikel is niet gerelateerd aan het milieusteunkader.
- In ieder geval geen steun voor:
  - specifieke infrastructuur; dit is infrastructuur die is aangelegd voor vooraf identificeerbare ondernemingen en op hun behoeften is toegesneden; het moet juist gaan om open infrastructuur, dat wil zeggen dat ook andere ondernemingen op de infrastructuur kunnen worden aangesloten;
  - infrastructuurvoorzieningen die onder andere delen van de AGVV vallen, met uitzondering van regionale investeringssteun (artikel 14 AGVV). Dus geen steun voor infrastructuur met betrekking tot elektriciteit, aardgas, biogas en CO₂ (zie artikel 48 van de AGVV, dat geen onderdeel van de DEI+ is);
  - energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling (zie artikel 46);
  - luchthaveninfrastructuur en haveninfrastructuur.
- De infrastructuurvoorzieningen worden aan belangstellende partijen op open, transparante en niet-discriminerende basis beschikbaar gesteld. De prijs die voor het gebruik of de verkoop van de infrastructuur wordt berekend, stemt overeen met een marktprijs (dus bijvoorbeeld geen voordeligere prijzen voor bepaalde partijen).
- Iedere concessie of iedere andere vorm van toewijzing aan een derde om de infrastructuur te exploiteren, vindt op open, transparante en niet-discriminerende basis plaats, rekening houdende met de geldende aanbestedingsregels.
- De subsidiabele kosten zijn de kosten van de investeringen in materiële en immateriële activa.
- Het steunbedrag is niet hoger dan het verschil tussen de in aanmerking komende kosten en de exploitatiewinst van de investering.
- De exploitatiewinst van de investering wordt vooraf op basis van redelijke prognoses in mindering gebracht op de subsidiabele kosten, wordt berekend over de (economische) levensduur van de investering en omvat niet de afschrijvingskosten of de financieringskosten.

3. Test- en experimenteerinfrastructuurprojecten (artikel 26bis agv)

Dit type projecten betreft de bouw en het upgraden van test- en experimenteerinfrastructuur voor het testen van (onderdelen van) innovatieve technologie. Beoogde gebruikers van de test- en experimenteerinfrastructuur zijn met name ondernemingen. Voor deze projecten gelden de volgende voorwaarden:

- het gaat om infrastructuur waarop of waarmee getest en geëxperimenteerd kan worden met het oog op de ontwikkeling van nieuwe of verbeterde producten, processen en diensten en het testen en opschalen van technologieën, om vooruitgang te boeken door industrieel onderzoek en experimentele ontwikkeling;
- toegang tot de test- en experimenteerinfrastructuur staat open voor meerdere gebruikers en moet op transparante en niet-discriminerende wijze worden toegekend. Ondernemingen die ten minste 10% van de investeringskosten van de infrastructuur hebben gefinancierd, kunnen tegen gunstiger voorwaarden preferentiële toegang krijgen. Om overcompensatie te voorkomen, is deze toegang evenredig aan de bijdrage van de onderneming aan de investeringskosten en worden deze voorwaarden openbaar gemaakt;
- voor exploitatie of gebruik van de infrastructuur wordt een marktprijs in rekening gebracht, of de kosten inclusief een redelijke marge bij afwezigheid van een marktprijs;
- de subsidiabele kosten zijn de investeringskosten in materiële en immateriële activa.

Bijlage 6: Subsiadiabele kosten en te hanteren referentiesituatie voor artikel 36, 38 en 47 AGVV

Als u een demonstratieproject uitvoert dat valt onder artikel 36, 38 of 47 van de AGVV, dan moet u voor de berekening van de subsidiabele kosten aangeven wat de referentiesituatie is. In de AGVV heet dat het nulscenario. Voor artikel 41 (hernieuwbare energie) is in tegenstelling tot voorheen geen referentie-investering meer nodig om de subsidiabele kosten te berekenen. Hieronder staan de regels uit de AGVV.

Artikel 36

De in aanmerking komende kosten zijn de extra kosten voor investeringen die zijn bepaald door de investeringskosten af te zetten tegen die van een nulscenario dat zonder de steun zou plaatsvinden, en wel als volgt:

- a. indien het nulscenario erin bestaat een minder milieuvriendelijke investering uit te voeren die overeenkomt met de gangbare zakelijke praktijk in de betrokken sector of voor de betrokken activiteit, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil tussen de kosten van de investering waarvoor staatssteun wordt verleend en de kosten van de minder milieuvriendelijke investering;
- b. indien het nulscenario erin bestaat dezelfde investering op een later tijdstip uit te voeren, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil tussen de kosten van de investering waarvoor staatssteun wordt verleend en de netto contante waarde van de kosten van de latere investering, gediscoteerd naar het tijdstip dat de gesteunde investering zou worden verricht;
- c. indien het nulscenario erin bestaat de bestaande installaties en uitrusting in bedrijf te houden, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil tussen de kosten van de investering waarvoor staatssteun wordt verleend en de netto contante waarde van de investeringen in het onderhoud, de reparatie en de modernisering van de bestaande installaties en uitrusting, gediscoteerd naar het tijdstip dat de gesteunde investering zou worden verricht;
- d. in het geval van uitrusting die onder leasingovereenkomsten valt, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil in netto contante waarde tussen de leasing van de uitrusting waarvoor staatssteun wordt verleend en de leasing van de minder milieuvriendelijke uitrusting die zonder de steun zou worden geleased; de leasingkosten omvatten geen kosten met betrekking tot de exploitatie van de uitrusting of installatie (brandstofkosten, verzekering, onderhoud, andere verbruiksgoederen), ongeacht of deze deel uitmaken van het leasingcontract.

In alle in de eerste alinea, punten a) tot en met d) genoemde situaties komt het nulscenario overeen met een investering met een vergelijkbare outputcapaciteit en levensduur die voldoet aan reeds van kracht zijnde Unienormen. Het nulscenario is geloofwaardig in het licht van wettelijke vereisten, marktvoorwaarden en prikkels gegenereerd door het EU ETS-systeem.

Indien de investering waarvoor staatssteun wordt verleend, bestaat in de installatie van een uitbreidingscomponent van een reeds bestaande faciliteit waarvoor geen minder milieuvriendelijke investering in een nulscenario bestaat, zijn de in aanmerking komende kosten de totale investeringskosten.

Indien de investering waarvoor staatssteun wordt verleend, bestaat in de aanleg van specifieke infrastructuur als bedoeld in artikel 2, punt 130, laatste zin, voor waterstof in de zin van lid 1 ter, afvalwarmte of CO₂ die noodzakelijk is om de in de leden 2 en 2 bis bedoelde verhoging van het niveau van milieubescherming mogelijk te maken, zijn de in aanmerking komende kosten de totale investeringskosten. Kosten voor het bouwen of upgraden van opslagvoorzieningen, met uitzondering van opslagvoorzieningen voor hernieuwbare waterstof en waterstof die onder lid 1 ter, tweede alinea, vallen, komen niet in aanmerking.

De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van milieubescherming, komen niet in aanmerking.

Geen referentiescenario vaststellen of er is een andere referentiesituatie

U kunt er ook voor kiezen geen nulscenario vast te stellen. In dat geval halveren de subsidiepercentages die van toepassing zijn.

Als uw referentiesituatie niet past in de beschrijving van de punten a tot en met d, zijn deze verlaagde subsidiepercentages ook van toepassing. Voorbeelden hiervan zijn:

- U zou dezelfde investering later alsnog uitvoeren, maar weet niet wanneer dat zou zijn.
- De levensduur van de referentie-investering is korter dan die van de investering waarvoor u subsidie vraagt. U zou bijvoorbeeld in de referentiesituatie uw bestaande installatie renoveren zodat die nog 10 jaar mee kan, terwijl de nieuwe installatie waarvoor u nu subsidie vraagt een levensduur heeft van 25 jaar.
- U leest een installatie en vraagt daarvoor subsidie aan. In de referentiesituatie had u dezelfde installatie op een later moment in de tijd gekocht zonder deze te leasen, of u had in de referentiesituatie de bestaande installatie in gebruik gehouden.

Artikel 38 AGVV

De in aanmerking komende kosten zijn de bijkomende investeringskosten die nodig zijn om het hogere niveau aan energie-efficiëntie te behalen. Zij worden vastgesteld door de investeringskosten te vergelijken met die van het nulscenario dat zich zonder de steun zou voordoen, en wel als volgt:

- a. indien het nulscenario erin bestaat een minder energie-efficiënte investering uit te voeren die overeenkomt met de gangbare zakelijke praktijk in de betrokken sector of voor de betrokken activiteit, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil tussen de kosten van de investering waarvoor staatssteun wordt verleend en de kosten van de minder energie-efficiënte investering;
- b. indien het nulscenario erin bestaat dezelfde investering op een later tijdstip uit te voeren, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil tussen de kosten van de investering waarvoor staatssteun wordt verleend en de netto contante waarde van de kosten van de latere investering, gedisconteerd naar het tijdstip dat de gesteunde investering zou worden verricht;
- c. indien het nulscenario erin bestaat de bestaande installaties en uitrusting in bedrijf te houden, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil tussen de kosten van de investering waarvoor staatssteun wordt verleend en de netto contante waarde van de investering in het onderhoud, de reparatie en de modernisering van de bestaande installaties en uitrusting, gedisconteerd naar het tijdstip dat de gesteunde investering zou worden verricht;
- d. in het geval van uitrusting die onder leasingovereenkomsten valt, bestaan de in aanmerking komende kosten uit het verschil in netto contante waarde tussen de leasing van de uitrusting waarvoor staatssteun wordt verleend en de leasing van de minder energie-efficiënte uitrusting die zonder de steun zou worden geleased; de leasingkosten omvatten geen kosten met betrekking tot de exploitatie van de uitrusting of installatie (brandstofkosten, verzekering, onderhoud, andere verbruiksgoederen), ongeacht of deze deel uitmaken van het leasingcontract.

In alle in de eerste alinea genoemde situaties komt het nulscenario overeen met een investering met een vergelijkbare outputcapaciteit en levensduur die voldoet aan reeds van kracht zijnde Unienormen. Het nulscenario is geloofwaardig in het licht van wettelijke vereisten, marktvoorwaarden en prikkels gegenereerd door het EU ETS-systeem.

Indien de investering bestaat in een duidelijk te identificeren investering met uitsluitend als doel het verbeteren van de energie-efficiëntie (d.w.z. een uitbreiding/add-on) waarvoor er geen minder energie-efficiënte investering in een nulscenario is, zijn de in aanmerking komende kosten de totale investeringskosten.

De kosten die niet rechtstreeks verband houden met het behalen van een hoger niveau van energie-efficiëntie, komen niet in aanmerking.

Geen referentiescenario vaststellen of er is een andere referentiesituatie

U kunt er ook voor kiezen geen nulscenario vast te stellen. In dat geval halveren de subsidiepercentages die van toepassing zijn.

Als uw referentiesituatie niet past in de beschrijving van de punten a tot en met d, zijn deze verlaagde subsidiepercentages ook van toepassing. Voorbeelden hiervan zijn:

- U zou dezelfde investering later alsnog uitvoeren, maar weet niet wanneer dat zou zijn.
- De levensduur van de referentie-investering is korter dan die van de investering waarvoor u subsidie vraagt. U zou bijvoorbeeld in de referentiesituatie uw bestaande installatie renoveren zodat die nog 10 jaar mee kan, terwijl de nieuwe installatie waarvoor u nu subsidie vraagt een levensduur heeft van 25 jaar.
- U leest een installatie en vraagt daarvoor subsidie aan. In de referentiesituatie had u dezelfde installatie op een later moment in de tijd gekocht zonder deze te leasen, of u had in de referentiesituatie de bestaande installatie in gebruik gehouden.

Onderstaande tabel geeft de samenvatting voor artikelen 36 en 38 AGVV:

Nulscenario voor een investering op t = 0	Subsidiabele kosten
1. Nu een minder milieuvriendelijke investering doen	Investeringskosten – kosten referentie-investering
2. Dezelfde investering op een later tijdstip doen	Investeringskosten – (NCW van de kosten van de latere investering, gediscoteerd naar t = 0)
3. Bestaande installatie in bedrijf houden	Investeringskosten – (NCW van de investeringen in het onderhoud, de reparatie en de modernisering van de bestaande installaties en uitrusting, gediscoteerd naar t = 0)
4. Leasing van de minder milieuvriendelijke installatie: als de investering een leaseovereenkomst betreft.	NCW van de leasing van de investering – NCW van de leasing van de minder milieuvriendelijke uitrusting de leasingkosten omvatten geen kosten met betrekking tot de exploitatie van de uitrusting of installatie (brandstofkosten, verzekering, onderhoud, andere verbruiksgoederen), ongeacht of deze deel uitmaken van het leasingcontract.
5. Geen referentie-investering: als de investering een uitbreidingscomponent van een reeds bestaande faciliteit is waarvoor geen minder milieuvriendelijke investering in een nulscenario bestaat (add-on op een bestaand proces)	De totale investeringskosten.
6. Specifieke infrastructuur (alleen art. 36 AGVV)	De totale investeringskosten. Kosten voor opslag zijn niet subsidiabel, m.u.v. de opslag van waterstof
7. Aanvrager kiest ervoor geen nulscenario vast te stellen	Halvering van de subsidiepercentages
8. Nulscenario is er wel, maar past niet onder 1 t/m 4	Halvering van de subsidiepercentages Voorbeelden: <ul style="list-style-type: none"> • Dezelfde investering later alsnog uitvoeren, maar onbekend wanneer. • Referentiesituatie is de bestaande installatie renoveren zodat die nog 10 jaar mee kan, terwijl de nieuwe installatie waarvoor subsidie gevraagd wordt een levensduur heeft van 25 jaar. • Leasing van de installatie waarvoor subsidie gevraagd, in de referentiesituatie dezelfde installatie op een later moment kopen of bestaande installatie in gebruik houden.

Artikel 47 AGVV

De in aanmerking komende kosten zijn de extra investeringskosten die worden bepaald door de totale investeringskosten van het project af te zetten tegen die van minder milieuvriendelijke projecten of activiteiten, die een van de volgende zijn:

- a. een nulscenario bestaande uit een vergelijkbare investering die geloofwaardig zou zijn verwezenlijkt in een nieuw of reeds bestaand productieproces zonder steun en dat niet hetzelfde niveau van hulpbronnenefficiëntie behaalt;
- b. een nulscenario bestaande uit de behandeling van afval op basis van een verwerkingsmethode die lager in de prioritaire volgorde van de in artikel 4, lid 1, van Richtlijn 2008/98/EG bedoelde afvalhiërarchie staat, of de behandeling van afval, andere producten, materialen of stoffen op een minder hulpbronnenefficiënte manier;
- c. een nulscenario bestaande uit een vergelijkbare investering in een conventioneel productieproces waarbij primaire grondstoffen of feedstock worden gebruikt, indien het verkregen secundaire (hergebruikte of teruggewonnen) product technisch en economisch substitueerbaar is met het primaire product.

In alle in de punten a) en c) genoemde situaties komt het nulscenario overeen met een investering met een vergelijkbare outputcapaciteit en levensduur die voldoet aan reeds van kracht zijnde Unienormen. Het nulscenario is geloofwaardig in het licht van wettelijke vereisten, marktvoorwaarden en prikkels.

Indien de investering bestaat in de installatie van een uitbreiding van een reeds bestaande faciliteit waarvoor geen minder milieuvriendelijk equivalent bestaat, of indien de aanvrager van de steun kan aantonen dat zonder steun geen investering zou worden gedaan, zijn de in aanmerking komende kosten de totale investeringskosten.

Onderstaande tabel geeft de samenvatting voor artikel 47 AGVV:

Nulscenario voor een investering op $t = 0$	Subsidiabele kosten
Nu een vergelijkbare investering doen in een geloofwaardig nieuw of reeds bestaand productieproces dat niet hetzelfde niveau van hulpbronnenefficiëntie behaalt.	Investeringskosten – referentiekosten
Afval behandelen op basis van een verwerkingsmethode die lager in de afvalhiërarchie staat, of de behandeling van afval, andere producten, materialen of stoffen op een minder hulpbronnenefficiënte manier.	Investeringskosten – referentiekosten
Een vergelijkbare investering in een conventioneel productieproces doen waarbij primaire grondstoffen of feedstock worden gebruikt: indien het verkregen secundaire (hergebruikte of teruggewonnen) product technisch en economisch substitueerbaar is met het primaire product.	Investeringskosten – referentiekosten
Geen referentie-investering: als de investering een uitbreiding van een reeds bestaande faciliteit is waarvoor geen minder milieuvriendelijk equivalent bestaat (add-on op een bestaand proces).	De totale investeringskosten
Geen referentie-investering: als de aanvrager kan aantonen dat zonder steun geen investering zou worden gedaan.	De totale investeringskosten

Bijlage 7: Inhoudelijke voorwaarden productie van waterstof via elektrolyse

Deze voorwaarden zijn van toepassing op demonstratieprojecten en op pilotprojecten die naar verwachting na afloop van het project in gebruik blijven.

Met een directe lijn aangesloten elektrolyzers	Op het net aangesloten elektrolyzers	Zowel met een directe lijn als op het net aangesloten elektrolyzers
<p>Dit betreft elektrolyzers die hun elektriciteit via een directe lijn betrekken van een productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit uit wind- en/of zonne-energie. Een directe lijn houdt in dat de elektrolyser fysiek aangesloten is op de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit zonder tussenkomst van het net; een zogenoemde aansluiting “achter de meter”.</p>	<p>Dit betreft elektrolyzers die hun benodigde elektriciteit (uit wind- en/of zonne-energie) van het net betrekken en voor 1 januari 2028 in gebruik worden genomen.</p>	<p>Dit betreft elektrolyzers die hun benodigde elektriciteit (uit wind- en/of zonne-energie) zowel met een directe lijn als van het net betrekken en voor 1 januari 2028 in gebruik worden genomen.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 1. Het vermogen van de elektrolyser bedraagt niet meer dan het vermogen van de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit. 2. De productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit is niet meer dan drie jaar voor de elektrolyser in gebruik genomen. 3. Het moet gaan om een productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit in Nederland. 4. Als de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit niet van de subsidieontvanger is, wordt de elektriciteit van deze productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit ingekocht via een ‘power purchase agreement’ en de hoeveelheid ingekochte elektriciteit is tenminste gelijk aan de hoeveelheid elektriciteit die de elektrolyser verbruikt. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De elektrolyser produceert enkel hernieuwbare waterstof <ol style="list-style-type: none"> a. de elektriciteit wordt ingekocht via een stroomafnameovereenkomst en de hoeveelheid ingekochte elektriciteit is tenminste gelijk aan de hoeveelheid elektriciteit die de elektrolyser verbruikt. Het gaat om stroomafnameovereenkomsten met een productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit uit wind- of zonne-energie; b. temporele correlatie: de elektrolyser produceert alleen waterstof in dezelfde maand dat de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit ook elektriciteit produceert. De elektrolyser verbruikt ook niet meer elektriciteit dan de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit in die maand produceert; c. geografische correlatie: het moet gaan om een productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit in Nederland. 2. De elektrolyser produceert zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof of enkel niet-hernieuwbare waterstof. <ol style="list-style-type: none"> a. De geproduceerde waterstof moet gedurende de levenscyclus een broeikasgasemissiereductie van ten minste 70% bewerkstelligen ten opzichte van een fossiele referentiebrandstof van 94 g CO₂eq/MJ (2,256 tCO₂eq/tH₂). Om de broeikasgasemissiereductie gedurende de levenscyclus te bepalen, worden de broeikasgasemissies die verband houden met de productie van elektriciteit die wordt gebruikt om waterstof te produceren, bepaald door de marginale opwekkingseenheid in de biedzone¹⁵ waar de elektrolyser zich bevindt (Nederland) in de onbalansverrekeningsperioden¹⁶ b. Voor de hernieuwbaar geproduceerde waterstof gelden ook de voorwaarden hierboven beschreven onder “1. De elektrolyser produceert enkel hernieuwbare waterstof”. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. De elektrolyser produceert enkel hernieuwbare waterstof <ol style="list-style-type: none"> a. De elektriciteit verkregen uit de directe lijn moet voldoen aan de voorwaarden beschreven in kolom “A. Met een directe lijn aangesloten elektrolyzers”. b. De elektriciteit verkregen van het net moet voldoen aan de voorwaarden beschreven in “Kolom B. Op het net aangesloten elektrolyzers onderdeel 1”. 2. De elektrolyser produceert zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof of enkel niet-hernieuwbare waterstof. <ol style="list-style-type: none"> a. De elektriciteit verkregen uit de directe lijn moet voldoen aan de voorwaarden beschreven in kolom “A. Met een directe lijn aangesloten elektrolyzers”. b. De elektriciteit verkregen van het net moet voldoen aan de voorwaarden beschreven in “Kolom B. Op het net aangesloten elektrolyzers onderdeel 2”.
<p>Een opslagfaciliteit voor hernieuwbare elektriciteit als onderdeel van de elektrolyse-installatie is mogelijk op voorwaarde dat de opslagfaciliteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • deel uitmaakt van de elektrolyser: de opslagfaciliteit bevindt zich dus achter dezelfde aansluiting als de elektrolyser; • enkel wordt geladen met elektriciteit in dezelfde maand dat er elektriciteit wordt geproduceerd door de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit; • met niet meer elektriciteit wordt geladen in die maand dan de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit in die maand¹⁷ produceert. 		

¹⁵ Dit is de biedzone, bedoeld in de Begrippencode elektriciteit: gebied als bedoeld in artikel 2, derde lid, van de Verordening (EU) 543/2013 voor Nederland, omvattende het geografische gebied van Nederland en de Nederlandse exclusieve economische zone.

¹⁶ Dit is de onbalansverrekeningsperiode, bedoeld in de Begrippencode elektriciteit: tijdseenheid waarmee de onbalansverrekening plaatsvindt, te weten 15 minuten, ofwel per kwartier.

¹⁷ Vanaf 1 januari 2030 moet deze correlatie op uurbasis worden aangetoond. Lidstaten kunnen ervoor kiezen om deze wijziging eerder in te laten gaan.

Bijlage 8: Informatieverplichtingen productie van waterstof via elektrolyse

Fase in het subsidieproces	Met een directe lijn aangesloten elektrolyzers		Op het net aangesloten elektrolyzers (ingebruikname voor 1-1-2028)	Zowel met een directe lijn als op het net aangesloten elektrolyzers
	Producent waterstof = producent hernieuwbare elektriciteit	Producent waterstof is een ander dan de producent hernieuwbare elektriciteit	(Gedeeltelijke) inkoop van hernieuwbare elektriciteit	
Aanvraag om subsidie	Een gedetailleerd plan over de beoogde draaiuren en de hoeveelheid waterstofproductie per jaar gedurende de economische levensduur van de elektrolyser.			
	Een verklaring dat waterstof gedurende de economische levensduur van de elektrolyser enkel zal worden geproduceerd overeenkomstig artikel 36 of 41 van de algemene groepsvrijstellingsverordening.			
	<p>Voor het deel van de geproduceerde waterstof dat kwalificeert als hernieuwbare waterstof: Een onderbouwing dat de elektrolyser alleen hernieuwbare waterstof zal produceren in dezelfde kalendermaand dat elektriciteit zal worden geproduceerd door de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit en de elektrolyser daarbij in die kalendermaand niet meer elektriciteit zal verbruiken dan de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit in die maand zal produceren en een onderbouwing hoe deze temporele correlatie technisch wordt gewaarborgd.</p> <p>Waterstof mag geproduceerd worden op andere momenten als een opslagfaciliteit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • deel uitmaakt van de elektrolyser (die bevindt zich dus achter dezelfde aansluiting als de elektrolyser); • enkel wordt geladen met elektriciteit in dezelfde kalendermaand dat er elektriciteit wordt geproduceerd door de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit; en • met niet meer elektriciteit wordt geladen in die kalendermaand dan de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit in die maand produceert. <p>In dat geval is tevens een onderbouwing noodzakelijk van de wijze waarop technisch wordt gewaarborgd dat wordt voldaan aan deze voorwaarden.</p>			
			<p>Indien de elektrolyser zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof of enkel niet-hernieuwbare waterstof produceert:</p> <p>Een onderbouwing dat de geproduceerde waterstof gedurende de levenscyclus een broeikasgasemissiereductie van ten minste 70% bewerkstelligt ten opzichte van een fossiele referentiebrandstof van 94 g CO₂eq/MJ (2,256 tCO₂eq/tH₂). De belangrijkste factor is gebruik van elektriciteit van het net, die niet aan bovenstaande voorwaarden voor elektriciteit van hernieuwbare waterstof kan voldoen. Voor deze elektriciteit gebruikt u een emissie intensiteit van 99.9 g CO₂eq/MJ. Daarnaast dient u emissies in andere delen van de keten, zoals compressie, transport en opslag mee te nemen in de berekening van de broeikasgasemissiereductie.</p>	
Een beschrijving van de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit, het vermogen daarvan en de voorziene datum van ingebruikname.		Een verklaring dat de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit zich in Nederland bevindt.	<p>Voor elektriciteit uit de directe lijn: Een beschrijving van de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit, het vermogen daarvan en de voorziene datum van ingebruikname.</p> <p>Voor elektriciteit van het net: Een verklaring dat de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit zich in Nederland bevindt.</p>	

Fase in het subsidieproces	Met een directe lijn aangesloten elektrolyzers		Op het net aangesloten elektrolyzers (ingebruikname voor 1-1-2028)	Zowel met een directe lijn als op het net aangesloten elektrolyzers
	Producent waterstof = producent hernieuwbare elektriciteit	Producent waterstof is een ander dan de producent hernieuwbare elektriciteit	(Gedeeltelijke) inkoop van hernieuwbare elektriciteit	
Aanvraag voor subsidievaststelling ¹⁸ :	De registratie van de draaiuren van de elektrolyser.			
+	De hoeveelheid elektriciteit die de elektrolyser heeft verbruikt ten behoeve van de waterstofproductie en de hoeveelheid waterstof die daarmee is geproduceerd aan de hand van meetgegevens die zijn gebaseerd op een meetprotocol en meetrapport die zijn goedgekeurd door een meetbedrijf.			
Tot 5 jaar na de vaststelling jaarlijks voor 1 april voor het voorafgaande kalenderjaar	<p>Voor het deel van de geproduceerde waterstof dat kwalificeert als hernieuwbare waterstof: Een onderbouwing dat de elektrolyser alleen hernieuwbare waterstof heeft geproduceerd</p> <ul style="list-style-type: none"> in dezelfde kalendermaand waarin elektriciteit is geproduceerd door de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit en de elektrolyser in die kalendermaand niet meer elektriciteit heeft verbruikt dan de productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit in die kalendermaand heeft geproduceerd; indien een opslagfaciliteit deel uitmaakt van de elektrolyser (die zich dus achter dezelfde aansluiting als de elektrolyser bevindt), uit elektriciteit van de opslagfaciliteit die voldoet aan de vereisten in de regeling. 			
U levert per kalendermaand over de periode vanaf ingebruikname de volgende gegevens aan:				Indien de elektrolyser zowel hernieuwbare als niet-hernieuwbare waterstof of enkel niet-hernieuwbare waterstof produceert: Een onderbouwing dat de geproduceerde waterstof per kalendermaand een broeikasgasemissiereductie van ten minste 70% heeft bewerkstelligd gedurende de levenscyclus ten opzichte van een fossiele referentiebrandstof van 94 g CO ₂ eq/MJ (2,256 tCO ₂ eq/tH ₂). U dient dus emissies in andere delen van de keten, zoals compressie, transport en opslag mee te nemen in de berekening van de broeikasgasemissiereductie.
		Een of meerdere overeenkomsten voor de afname van elektriciteit van een productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit (uit wind- en/of zonne-energie door de elektrolyser die in hoeveelheid overeenkomen met minimaal de hoeveelheid elektriciteit die de elektrolyser verbruikt heeft voor de productie van waterstof.		
Informatieverplichtingen bij subsidievaststelling en tot 5 jaar daarna niet van toepassing	<p>De verplichtingen gelden niet indien:</p> <ul style="list-style-type: none"> de minister een exploitatiesubsidie verstrekt: vanaf de datum van het verstrekken van de exploitatiesubsidie; de elektrolyser niet in gebruik is genomen; of het een pilotproject betreft en de elektrolyser bij de aanvraag voor subsidievaststelling definitief uit gebruik is genomen. In dat geval verstrekt de aanvrager bij de aanvraag om subsidievaststelling een bewijs dat de elektrolyser definitief uit gebruik is genomen. 			

¹⁸ Wanneer er door de Europese Commissie goedgekeurde vrijwillig certificeringsschema's komen, zal de regeling aangepast worden zodat u ook met certificaten kan aantonen aan de vereisten te voldoen. Tot die tijd gelden de hier genoemde verplichtingen.

Bijlage 9: Subsidie- en informatieverplichtingen thema ‘Vergassing van reststromen’

Subsidieverplichtingen

De productie-installatie waarop een DEI+-project binnen het thema ‘Vergassing van reststromen’ betrekking heeft, wordt vanaf ingebruikname tot vijf jaar na de subsidievaststelling uitsluitend gebruikt voor verwerking van grondstoffen:

- a. die kwalificeren als afval dat niet hoogwaardiger kan worden verwerkt, of als andere producten, materialen of stoffen die niet hoogwaardiger kunnen worden verwerkt;
- b. die voldoen aan bijlage IX van de Richtlijn hernieuwbare energie en aan de criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie, bedoeld in artikel 29 van de Richtlijn hernieuwbare energie en de uitvoeringshandelingen of gedelegeerde handelingen daarvan, voor zover het biogene grondstoffen betreft;
- c. waarvan de energetische waarde jaarlijks voor ten minste 40% afkomstig is uit biogene grondstoffen.

Informatieverplichtingen bij de aanvraag voor subsidievaststelling

Om te kunnen beoordelen of u het project conform de voorwaarden uitgevoerd heeft, moet de volgende informatie worden verstrekt bij de aanvraag voor de subsidievaststelling. Hiermee moet ook vastgesteld worden welk deel van de subsidie gerechtvaardigd wordt door artikel 41 AGVV en welk deel door artikel 47 AGVV. Het betreft de volgende informatie per kalenderjaar voor de periode vanaf ingebruikname van de productie-installatie tot de aanvraag voor de subsidievaststelling:

- a. de hoeveelheid, aard, verhouding en energetische waarde van de in de productie-installatie verwerkte grondstoffen en het percentage van de energetische waarde dat afkomstig is van biogene grondstoffen;
- b. een onderbouwing dat alle in de productie-installatie verwerkte grondstoffen kwalificeren als afval dat niet hoogwaardiger kan worden verwerkt, of als andere producten, materialen of stoffen die niet hoogwaardiger kunnen worden verwerkt;
- c. een onderbouwing dat de in de productie-installatie verwerkte biogene grondstoffen voldoen aan bijlage IX van de Richtlijn hernieuwbare energie en aan de criteria inzake duurzaamheid en broeikasgasemissiereductie, bedoeld in artikel 29 van de Richtlijn hernieuwbare energie en de uitvoeringshandelingen of gedelegeerde handelingen daarvan;
- d. een onderbouwing dat ten minste 40% van de energetische waarde van de in de productie-installatie verwerkte grondstoffen afkomstig is uit biogene grondstoffen;
- e. een conformiteitsbeoordelingsverklaring met betrekking tot de gegevens, bedoeld in de onderdelen a, c en d, afgegeven door een conformiteitsbeoordelingsinstantie die is erkend op grond van artikel 63a, vierde lid, van het Besluit stimulering duurzame energieproductie en klimaattransitie of artikel 2 van het Besluit conformiteitsbeoordeling vaste biomassa voor energietoepassingen, op grond van een door de minister aangewezen verificatieprotocol dat op de website van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland zal worden geplaatst zodra het beschikbaar is;
- f. een onderbouwing van de toepassing van de productie-installatie waaruit blijkt in welke verhouding die is gebruikt voor de productie van hernieuwbare energiebronnen en voor een circulaire economie.

Informatieverplichtingen gedurende vijf jaar na subsidievaststelling

U verstrekt ook per kalenderjaar gedurende vijf jaar na de subsidievaststelling jaarlijks voor 1 mei aan de minister de gegevens bedoeld in onderdelen a tot en met e (dus niet f) uit de opsomming hierboven. De termijn van vijf jaar sluit aan bij de termijn van de Algemene wet bestuursrecht waarin het nog mogelijk is om de beschikking tot subsidievaststelling te wijzigen of in te trekken.

Artikel 14 van het Besluit conformiteitsbeoordeling vaste biomassa voor energietoepassingen is van toepassing op het verificatieprotocol, bedoeld in onderdeel e. Dat betekent dat ook een instantie die niet door de minister is erkend maar voldoet aan de eisen voor wederzijdse erkenning, een conformiteitsbeoordelingsverklaring kan afgeven. Daarom is het ook mogelijk dat de gegevens voor de verificatie worden beoordeeld aan de hand van een document dat gelijk kan worden gesteld aan het aangewezen verificatieprotocol, omdat dat minimaal hetzelfde beschermingsniveau biedt als het protocol.

Bijlage 10: Is een aanvrager een onderneming in moeilijkheden?

Op het aanvraagformulier in eLoket moet de aanvrager verklaren géén ‘onderneming in moeilijkheden’ te zijn als bedoeld in artikel 22, eerste lid, onderdeel d, van het Kaderbesluit nationale EZK en LNV-subsidies. Wat houdt dit in?

RVO mag geen subsidie verlenen als aan een onderneming die op het moment van verlenen van de subsidie een onderneming in moeilijkheden is. Een ‘onderneming in moeilijkheden’ (hierna: OIM) is volgens de algemene groepsvrijstellingsverordening (artikel 2, punt 18) een onderneming waarbij zich ten minste één van de volgende omstandigheden voordoet:

- a. in het geval van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid, niet zijnde een MKB-onderneming die minder dan drie jaar bestaat:¹⁹
wanneer meer dan de helft van haar geplaatste aandelenkapitaal door de opgebouwde verliezen is verdwenen. Dat is het geval wanneer het in mindering brengen van de opgebouwde verliezen op de reserves (en alle andere elementen die doorgaans worden beschouwd als een onderdeel van het eigen vermogen van de onderneming) een negatieve gecumuleerde uitkomst oplevert die groter is dan de helft van het geplaatste aandelenkapitaal. Voor de toepassing van deze bepaling worden met “vennootschap met beperkte aansprakelijkheid” met name de rechtsvormen van ondernemingen bedoeld die zijn vermeld in bijlage I bij Richtlijn 2013/34/EU van het Europees Parlement en de Raad (voor Nederland: de naamloze vennootschap en de besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid), en omvat “aandelenkapitaal” ook het eventuele agio;
- b. in het geval van een onderneming waarin ten minste een aantal van de vennoten onbeperkt aansprakelijk is voor de schulden van de onderneming, niet zijnde een MKB-onderneming die minder dan drie jaar bestaat:
wanneer meer dan de helft van het kapitaal van de onderneming zoals dat in de boeken van de onderneming is vermeld, door de gecumuleerde verliezen is verdwenen. Voor de toepassing van deze bepaling worden met “een onderneming waarin ten minste een aantal van de vennoten onbeperkt aansprakelijk is voor de schulden van de onderneming” met name de in bijlage II bij Richtlijn 2013/34/EU bedoelde rechtsvormen van ondernemingen bedoeld (voor Nederland: de vennootschap onder firma en de commanditaire vennootschap);
- c. wanneer tegen de onderneming een collectieve insolventieprocedure loopt of de onderneming volgens het nationale recht aan de criteria voldoet om, op verzoek van haar schuldeisers, aan een collectieve insolventieprocedure te worden onderworpen;
- d. wanneer de onderneming reddingssteun heeft ontvangen en de lening nog niet heeft terugbetaald of de garantie nog niet heeft beëindigd, dan wel herstructureringssteun heeft ontvangen en nog steeds in een herstructureringsplan zit; dit betreft steun op grond van de Richtsnoeren voor reddings- en herstructureringssteun aan niet-financiële ondernemingen in moeilijkheden (2014/C 249/01); de regelingen in het kader van COVID-19 vallen daar niet onder;
- e. in het geval van een onderneming die geen MKB-onderneming is: wanneer de afgelopen twee jaar:
  1. de verhouding tussen het vreemd vermogen en het eigen vermogen van de onderneming, volgens de boekhouding van de onderneming, meer dan 7,5 bedroeg, en
  2. de op basis van de EBITDA bepaalde rentedekkingsgraad van de onderneming lager lag dan 1,0.

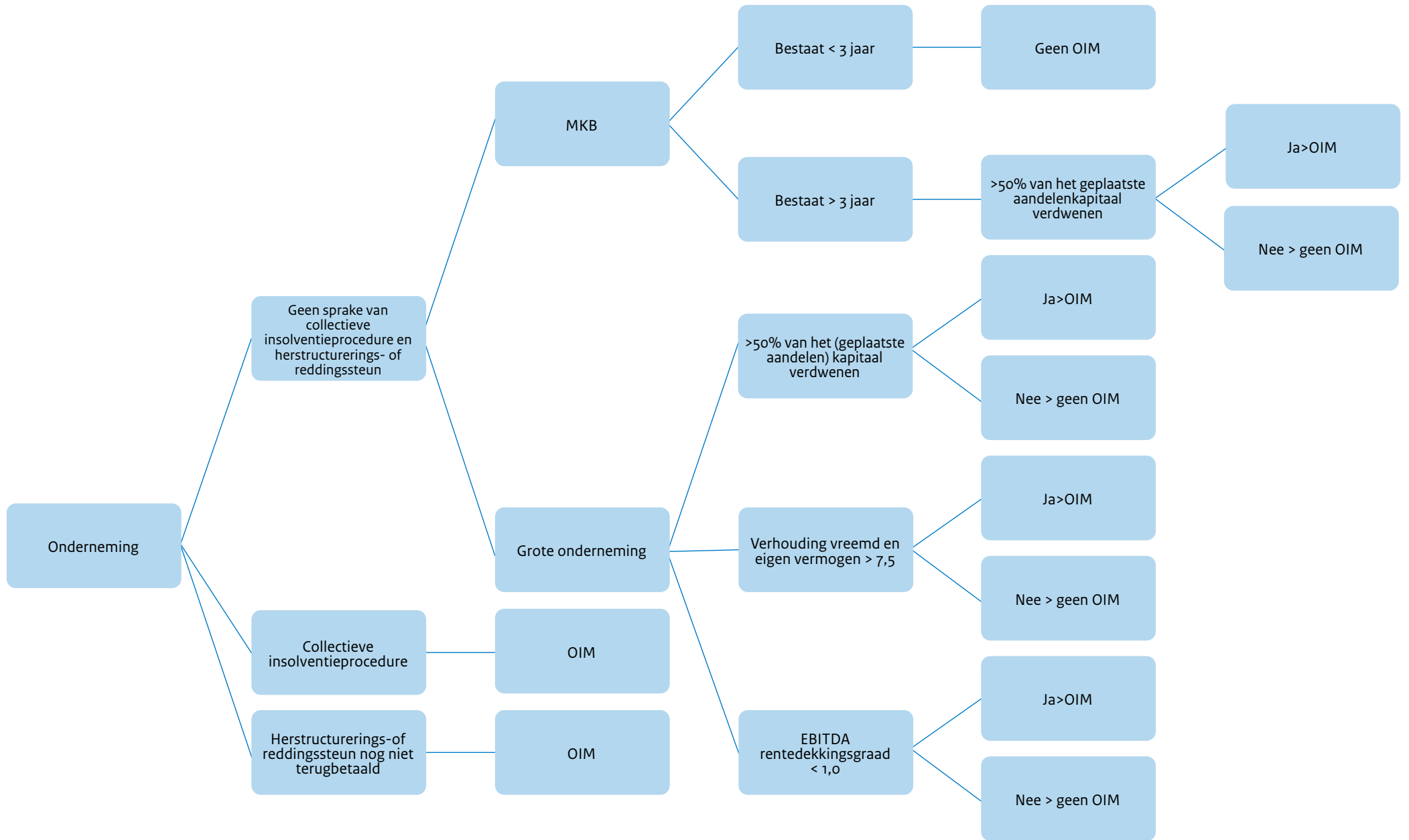
¹⁹ In de OIM-criteria a en b zijn de passages over risicofinancieringssteun weggelaten omdat de DEI+ een subsidieregeling is en geen risicofinancieringssteun betreft. Risicofinancieringssteun betreft steun in de vorm van eigen vermogen, quasi-eigenvermogen, leningen, garanties, of een mix daarvan, in een onderneming met het oog op nieuwe investeringen.

Hoe passen we dit toe?

- De toets wordt uitgevoerd op het niveau van de aanvrager. Als de aanvrager deel uitmaakt van een groep van ondernemingen (een verbonden onderneming), dan wordt de toets uitgevoerd op groepsniveau en wordt ook gekeken naar de aanvrager zelf. Het gaat om de volledige groep, inclusief internationale ondernemingen.
- Uitgangspunt bij de toets is de jaarrekening over het voorafgaande boekjaar. Voor de toets op groepsniveau is de geconsolideerde jaarrekening het uitgangspunt. Wanneer u vrijgesteld bent van het opmaken van een geconsolideerde jaarrekening, verzoeken wij u een consolidatiestaat op te stellen op basis van de enkelvoudige jaarrekeningen van de groepsmaatschappijen.
- Als de aanvrager deel uitmaakt van een groep, zijn er drie situaties mogelijk:
  - a. De aanvrager is in moeilijkheden maar de groep niet: we kunnen de aanvrager in principe subsidie verlenen als de moederonderneming vóór de subsidieverlening aantoonbaar gaat inzetten op de verbetering van de financiële positie van aanvrager. Alleen een verklaring dat ze dat gaat doen, is niet genoeg. De moederonderneming (of andere ondernemingen uit de groep) moet zorgen voor bijvoorbeeld een hoger eigen vermogen of het verminderen van het vreemd vermogen.
  - b. De groep is in moeilijkheden, maar de aanvrager niet: we verlenen geen subsidie..
  - c. De aanvrager en de groep zijn niet in moeilijkheden: we kunnen wel subsidie verlenen.
- Als de aanvrager geen deel uitmaakt van een groep en op basis van de jaarrekening over het voorgaande boekjaar een onderneming in moeilijkheden is, verlenen we in beginsel geen subsidie. Als de aanvrager echter in zijn aanvraag kan aantonen dat hij geen OIM meer is, bijvoorbeeld door een overname, investeringsronde of financiering van derde, dan is het wel mogelijk om subsidie te verlenen. Het moment van subsidieverlening is namelijk bepalend.

Op de [RVO-website](#) vindt u een document met een beslisschema, een stroomschema om te bepalen of u een verbonden onderneming bent en een aantal rekenvoorbeelden voor verschillende organisatietypen (BV, NV, anders).

Een schematische samenvatting vindt u op de volgende pagina.

Bijlage 11: Verklarende woordenlijst

Aanvrager

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon neemt deel aan het project voor eigen kosten en risico. Geen subsidie wordt verstrekt aan een provincie, gemeente of openbaar lichaam als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.

Aardgasloos-ready

Woningen zijn qua bouwkundige en installatietechnische voorzieningen voor verwarming, warm tapwater en koken gereed voor het zonder grote inspanningen en overlast afkoppelen van het aardgasnet, omschakelen naar een duurzame variant van aardgas, en/of het aansluiten op een alternatieve energie-efficiënte energiestructuur.

Algemene groepsvrijstellingsverordening

[Verordening \(EU\) nr. 651/2014](#) van de Commissie waarbij bepaalde categorieën steun op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU 2014, L 187).

CO₂

CO₂ of CO₂-equivalent.

CO₂-equivalent

De hoeveelheid CH₄, N₂O, HFK's, PFK's en SF₆, die overeenkomstig de factoren in [bijlage 1](#) eenzelfde broeikaseffect oplevert als een massa-eenheid CO₂.

Deelnemer (medeaanvrager)

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon neemt deel aan het samenwerkingsverband voor eigen kosten en risico. Geen subsidie wordt verstrekt aan een provincie, gemeente of openbaar lichaam als bedoeld in de Wet gemeenschappelijke regelingen.

De-minimisverklaring

Een onderneming mag maximaal € 200.000 de-minimissteun per lidstaat ontvangen in het lopende boekjaar en de twee voorgaande. Dat bedrag is zo minimaal dat de Europese Commissie vindt dat er geen invloed is op het handelsverkeer tussen landen van de EU en de mededinging. Daarom gelden er weinig regels over het soort activiteiten dat gesteund mag worden.

Derden (subcontractant)

Derden voeren een deel van het project uit in opdracht en op kosten van de aanvrager. Met een derde kan een uitbestedingsovereenkomst gesloten worden.

Demonstratieproject

Een op bescherming van het milieu gericht samenhangend geheel van activiteiten die een technisch en economisch risico inhouden, waarbij die activiteiten bestaan uit het door de aanvrager treffen van CO₂-reducerende maatregelen die passen binnen de thema's *Energie-innovatie, CO₂-reductie industrie (met uitzondering van CCUS)*, en *Ruimtelijke inpassing van grootschalig opgewekte elektriciteit met behulp van zon of wind*, met behulp van:

- voor Nederland nieuwe apparaten, systemen of technieken, of
- been voor Nederland nieuwe toepassing van apparaten, systemen of technieken.

Bij een demonstratieproject gaat het om investeringssteun voor praktijktoepassingen door een eindgebruiker/exploitant. Het betreft investeringen in materiële en eventueel immateriële activa. Leaseconstructies zijn mogelijk voor zover het om financiële lease gaat, waarbij de leaseneer eigenaar wordt van de installatie. Bij een demonstratieproject blijft de installatie ook na het project in gebruik. Is dat niet het geval, omdat de installatie gedemonteerd wordt of stil komt te staan, dan is er mogelijk sprake van een pilotproject.

De werking van de installatie wordt binnen de projectperiode gedemonstreerd.

Voor demonstratieprojecten binnen het thema ‘Aardgasloze gebouwde omgeving’ is breder ruimte voor de daar genoemde randvoorwaardelijke innovaties die gerechtvaardigd worden door de de-minimisverordening. Zie [hoofdstuk 2.1](#) voor meer informatie.

Elektrolyser

Een installatie voor de productie van waterstof door middel van elektrolyse van water.

Energie-efficiëntie

Een hoeveelheid bespaarde energie op het niveau van de onderneming die wordt vastgesteld door het verbruik vóór en ná de invoering van een maatregel ter verbetering van de energie-efficiëntie te meten en/of te ramen, gecorrigeerd voor externe factoren die het energieverbruik beïnvloeden;

Energie-infrastructuur (opgenomen om aan te geven wat niet subsidiabel is)

Energie-infrastructuur die is onderworpen aan volledige tarief- en toegangsregulering overeenkomstig wetgeving inzake de interne energiemarkt. Energie-infrastructuur betreft alle fysieke uitrusting of faciliteit die gelegen is binnen de Unie of die de Unie verbindt met één of meer derde landen en die onder de volgende categorieën valt:

a) wat elektriciteit betreft:

- i. infrastructuur voor transmissie in de zin van artikel 2, lid 3, van Richtlijn 2009/72/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende gemeenschappelijke regels voor de interne markt voor elektriciteit;
- ii. infrastructuur voor distributie in de zin van artikel 2, lid 5, van Richtlijn 2009/72/EG;
- iii. “elektriciteitsopslag”: faciliteiten gebruikt voor de permanente of tijdelijke opslag van elektriciteit in boven of ondergrondse infrastructuur of geologische locaties, mits deze direct zijn aangesloten op hoogspanningstransmissielijnen ontworpen voor een spanning van 110 kV of meer;
- iv. alle uitrusting of installaties die van essentieel belang zijn om de in punten i) tot en met iii) omschreven systemen op een veilige, betrouwbare en efficiënte wijze te laten functioneren, met inbegrip van beschermings-, monitorings- en toezichtssystemen op alle spanningniveaus en onderstations, en
- v. “slimme netten”: alle uitrusting, lijnen, kabels of installaties, zowel op transmissie- als op middenspanningsdistributieniveau, die moet dienen voor digitale tweewegs communicatie, (bijna) realtime, interactieve en intelligente monitoring en sturing van elektriciteitsproductie, -transmissie, -distributie en -verbruik binnen een elektriciteitsnetwerk, met het oog op de ontwikkeling van een netwerk dat op efficiënte wijze het gedrag en de acties van alle op het netwerk aangesloten gebruikers (producenten, verbruikers en producenten- verbruikers) integreert, om zo een economisch doelmatig en duurzaam elektriciteitsnet tot stand te brengen met slechts beperkte verliezen, dat van hoge kwaliteit is, met grote voorzieningszekerheid en goed beveiligd;

b) wat gas betreft:

- vi. transmissie- en distributieleidingen voor het transport van aardgas en biogas die deel uitmaken van een netwerk, met uitsluiting van hogedrukpijpleidingen die worden gebruikt voor de upstreamdistributie van aardgas;
- vii. de met de in punt i) bedoelde hogedrukpijpleidingen verbonden ondergrondse opslagfaciliteiten;
- viii. alle uitrusting of installaties die van essentieel belang zijn voor een veilige, betrouwbare en efficiënte exploitatie van het net of om een bidirectionele capaciteit mogelijk te maken, met inbegrip van compressorstations;

c) wat CO₂ betreft: netwerk van pijpleidingen, met inbegrip van de benodigde boosterpompstations, voor het transport van CO₂ naar opslaglocaties, om het CO₂ daar te injecteren in geschikte ondergrondse geologische formaties met het oog op permanente opslag.

Exploitatiewinst

Het verschil tussen de gediscoteerde inkomsten en de gediscoteerde exploitatiekosten over de betrokken levensduur van de investering, wanneer dit verschil positief is. De exploitatiekosten omvatten kosten zoals personeelskosten, kosten voor materialen, uitbestede diensten, communicatie, energie, onderhoud, huur, administratie, doch, voor de toepassing van deze verordening, niet de afschrijvingslasten of de financieringskosten indien deze werden gedekt door investeringssteun. De levensduur dient minimaal 5 jaar te zijn.

Hernieuwbare energie

Energie opgewekt met behulp van de volgende hernieuwbare, niet-fossiele energiebronnen: windenergie, zonne-energie, aerothermische, geothermische, hydrothermische energie en energie uit de oceanen, waterkracht, biomassa, stortgas, rioolwaterzuiveringsgas en biogas.

Hernieuwbare waterstof

Waterstof als bedoeld in artikel 2, onderdeel 102c, van de algemene groepsvrijstellingsverordening; hernieuwbare waterstof is waterstof geproduceerd vanuit hernieuwbare energie volgens de methodologieën gemaakt voor renewable liquid and gaseous transport fuels of non-biological origin (RFNBO's) in de Directive (EU) 2018/2001.

Industrie

Het geheel van ondernemingen die:

- materiële goederen produceren, waarbij grondstoffen worden verwerkt en waarbij sprake is van een hoge graad van mechanisering en automatisering, genoemd in de Standaardbedrijfsindeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek, hoofdgroep C, of
- energie distribueren, genoemd in de Standaardbedrijfsindeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek, hoofdgroep D, of
- afval en afvalwater verwerken, genoemd in de Standaardbedrijfsindeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek, hoofdgroep E.
-

Via deze link kunt u [de SBI indeling van het CBS raadplegen](#).

Intermediair

U kunt besluiten om iemand anders (een intermediair) in te schakelen om de subsidieaanvraag in te dienen, bijvoorbeeld als uw organisatie niet zelf over een eHerkenningmiddel beschikt. Vaak is dit een (subsidie)adviseur, maar soms ook een moeder- of zusterbedrijf. Uw intermediair heeft dan een machtiging nodig om namens u of uw organisatie op te treden. Als de naam van uw onderneming of het KvK-nummer afwijkt van die van de subsidieaanvrager (penvoerder) dan bent u een intermediair en heeft u een rechtsgeldig ondertekende machtiging nodig.

Kleine onderneming, middelgrote onderneming, MKB onderneming

Onder een MKB-onderneming in de zin van de verordeningen 70/2001 en 364/2004 van de Europese Commissie inzake staatssteun voor kleine of middelgrote onderneming wordt verstaan een onderneming die:

- minder dan 250 (klein: 50) werknemers heeft en
- een jaaromzet heeft van niet meer dan € 50 miljoen (klein: € 10 miljoen) óf
- een jaarlijks balanstotaal heeft van niet meer dan € 43 miljoen (klein: € 10 miljoen), en
- niet voor 25% of meer van het kapitaal of van de stemrechten in handen is van één of meerdere onderneming(en) die niet aan deze definitie voldoen, met uitzondering van openbare participatiemaatschappijen, van ondernemingen van risicokapitaal of van institutionele beleggers, indien deze individueel noch gezamenlijk in enig opzicht zeggenschap over de onderneming hebben.

Indien de onderneming onderdeel is van een groep, telt het totaal van de groep. Zie voor een toets

<https://www.rvo.nl/onderwerpen/subsidiespelregels/ezk/mkb-toets>.

Lokale infrastructuur

Lokale open infrastructuur, zoals bedoeld in artikel 56 van de algemene groepsvrijstellingsverordening. Open infrastructuur wil zeggen dat ook andere ondernemingen op de infrastructuur aangesloten kunnen worden. Energie-infrastructuur (zie aparte definitie) valt hier niet onder. Naast dit type infrastructuur ook energie-efficiënte stadsverwarming en -koeling zoals bedoeld in artikel 46 van de algemene groepsvrijstellingsverordening. Het gaat daarbij om het distributienetwerk. Industriële infrastructuur kan hier ook onder vallen.

Meetbedrijf

Instantie die uitvoering geeft aan de taak van de netbeheerder, bedoeld in artikel 16, eerste lid, onderdeel i, van de Elektriciteitswet 1998 of als bedoeld in artikel 10, vijfde lid, onderdeel d, van de Gaswet.

Meetprotocol

Document waarin de bemetering van een productie-installatie, de wijze van meten en de wijze van kwaliteitsborging van de meetgegevens ten aanzien van de hoeveelheden waterstof die een elektrolyser opwekt en de hoeveelheid elektriciteit die een elektrolyser verbruikt, beschreven zijn.

Meetrapport

Rapport dat alle meetgegevens van het desbetreffende kalenderjaar bevat;

Milieubescherming

Elke maatregel die is gericht op preventie of herstel van *aantastingen van de natuurlijke omgeving of de natuurlijke hulpbronnen door de eigen activiteiten van een begunstigde*, op beperking van het risico op dergelijke aantastingen, dan wel op aanmoediging van een rationeler gebruik van die hulpbronnen, daaronder begrepen energiebesparende maatregelen en het gebruik van hernieuwbare energiebronnen.

Net

Net als bedoeld in artikel 1, eerste lid, onderdeel i, van de Elektriciteitswet 1998.

Ondernemer

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon (niet zijnde een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld) die een onderneming in stand houdt (niet zijnde een onderneming die bij regeling van de Minister van Economische Zaken en Klimaat is uitgesloten).

Onderzoeksorganisatie

Een onderzoeksorganisatie is een organisatie voor onderzoek en kennisverspreiding als bedoeld in artikel 2, onderdeel 83, van de algemene groepsvrijstellingsverordening en paragraaf 1.3, onderdeel ee, van het O&O&I-steunkader, bestaande uit:

- a. onder a, b, g of h van de bijlage van de [Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek](#) genoemde instelling voor hoger onderwijs;
- b. andere dan onder subonderdeel a bedoelde geheel of gedeeltelijk meerjarig door de rijksoverheid gefinancierde onderzoeksorganisatie die activiteiten verricht met als doel de algemene wetenschappelijke en technische kennis uit te breiden;
- c. geheel of gedeeltelijk door een andere staat gefinancierde openbare instelling voor hoger onderwijs gelijkwaardig aan een instelling als bedoeld onder subonderdeel a; of
- d. geheel of gedeeltelijk door een andere staat meerjarig gefinancierde onderzoeksorganisatie die activiteiten verricht met als doel de algemene wetenschappelijke en technische kennis uit te breiden gelijkwaardig aan een instelling als bedoeld onder subonderdeel b.²⁰

Deze definitie betekent voor de DEI+ dat alleen de universiteiten, hogescholen en organisaties voor toegepast onderzoek (de zogeheten TO₂-instellingen) en soortgelijke organisaties uit het buitenland kwalificeren als onderzoeksorganisatie. De TO₂-instellingen zijn Deltares, MARIN, NLR, TNO, en Wageningen Research.

²⁰ Artikel 4.1.1 van de Regeling nationale EZK- en LNV-subsidies.

Penvoerder

De aanvrager is tevens de penvoerder. De penvoerder verzorgt de correspondentie en de rapportages. De penvoerder ontvangt de subsidievoorschotten en voert een deugdelijke administratie van het project.

Pilot(project)

Een project dat past binnen de thema's van de regeling, bestaande uit experimentele ontwikkeling waarbij een experimenteel prototype product, procedé of dienst wordt getest in een omgeving die representatief is voor het functioneren onder reële omstandigheden, met als hoofddoel verdere technische verbeteringen aan te brengen aan producten, procedés of diensten die niet grotendeels vaststaan.

Een pilot valt onder de definitie van experimentele ontwikkeling als bedoeld in artikel 2, onderdeel 86 van de Algemene Groepsvrijstellingsverordening. Het kan gaan om nieuwe producten of processen, of om het aanmerkelijk verbeteren van bestaande producten of processen. De internationale stand van onderzoek en techniek is de maatstaf bij het bepalen van de innovativiteit.

Productie-installatie voor hernieuwbare elektriciteit

Een of meerdere productie-installaties voor hernieuwbare elektriciteit:

- a. waarvoor overeenkomsten worden of zijn gesloten voor afname van elektriciteit ten behoeve van een op het net aangesloten elektrolyser;
- b. van een andere producent dan de subsidieaanvrager of subsidieontvanger waarop een elektrolyser met een directe lijn wordt of is aangesloten en waarvoor overeenkomsten worden of zijn gesloten voor afname van elektriciteit; of
- c. van de subsidieaanvrager of subsidieontvanger waarop een elektrolyser met een directe lijn wordt of is aangesloten.

Projectkosten

Kosten die een subsidieontvanger na de indiening van de aanvraag heeft gemaakt en betaald en die noodzakelijk zijn en rechtstreeks aan de uitvoering van het project zijn toe te rekenen.

Recycling en hergebruik van afval

Recycling van afval betreft elke nuttige toepassing waardoor afvalstoffen opnieuw worden verwerkt tot producten, materialen of stoffen, voor het oorspronkelijke doel of voor een ander doel. Dit omvat het opnieuw bewerken van organisch afval, maar het omvat niet energieteerugwinning, noch het opwerken tot materialen die bestemd zijn om te worden gebruikt als brandstof of als opvulmateriaal.

Met *hergebruik* wordt bedoeld elke handeling waarbij producten of componenten die geen afvalstoffen zijn, opnieuw worden gebruikt voor hetzelfde doel als dat waarvoor zij waren bedoeld.

Het moet gaan om recycling en hergebruik van afval dat door andere ondernemingen geproduceerd is. Het gerecycleerde of hergebruikte materiaal zou anders bij het afval belanden of op een minder milieuvriendelijke wijze worden verwerkt. Steun voor nuttige toepassing van afvalstoffen, niet zijnde recycling, valt hier niet onder. De investering doet niet uitsluitend de vraag naar het te recycleren materiaal toenemen zonder dat de inzameling van dat materiaal toeneemt.

Richtlijn 2000/60/EG (Kaderrichtlijn water)

De Kaderrichtlijn Water (hierna: KRW) is erop gericht de kwaliteit van watersystemen te verbeteren, zoals grondwater en oppervlaktewater. Het moet de vervuiling van waterlichamen verminderen en voorkomen, duurzaam watergebruik bevorderen en de effecten van overstromingen en droogte beperken.

De KRW stelt concrete doelen voor elk oppervlakte- en grondwaterlichaam en voor specifiek beschermde gebieden zoals Natura 2000-gebieden.

- Voor oppervlaktewater stelt de KRW eisen aan de chemische en ecologische kwaliteit. Hierbij mag onder voorwaarden rekening gehouden worden met de functies van het water. De ecologische doelen kunnen per waterlichaam verschillen en zijn dus niet overal in Nederland en de EU hetzelfde.
- Voor grondwater gelden eisen aan de kwantiteit en de chemische kwaliteit van het water.

- Uiterlijk in 2027 moeten de door de KRW aangewezen wateren voldoen aan de vastgestelde doelen. In Nederland zijn dat de stroomgebieden van de Eems, Rijn, Maas en Schelde. Lidstaten maken elke zes jaar voor elk stroomgebiedsdistrict een stroomgebiedbeheerplan (SGBP) met doelstellingen voor het grond- en oppervlaktewater en de maatregelen die ze nemen om die doelen te bereiken.²¹ In Nederland zijn de regels geïmplementeerd in de Waterwet en de Wet milieubeheer.

Uitbesteding

Een relatie tussen de aanvrager, die een project voor eigen rekening en risico uitvoert, en een derde aan wie de aanvrager een deel van de activiteiten van dat project uitbesteedt.

De aanvrager dient zelf werkzaamheden in het project uit te voeren. De aanvrager mag dan overigens niet met de derde in een groep, commanditaire vennootschap, vennootschap onder firma of een maatschap zijn verbonden. De uitbestedingsrelatie moet zijn vastgelegd in een overeenkomst tot uitbesteding.

Essentiële uitbestedingen zijn uitbestedingen die een belangrijke bijdrage leveren aan het slagen van het project. Ook uitbestedingen met een grote omvang (meer dan 10%) ten opzichte van het totale project vallen hieronder. Niet essentiële uitbestedingen worden bij de beoordeling van de samenwerking buiten beschouwing gelaten.

Unienorm

- a. een bindende Unienorm waarbij de op milieugebied te bereiken normen per onderneming zijn vastgesteld, met uitsluiting van op Unieniveau vastgestelde normen of streefdoelen die bindend zijn voor lidstaten, maar niet voor individuele ondernemingen; of
- b. de verplichting om gebruik te maken van de beste beschikbare technieken (BBT), zoals gedefinieerd in Richtlijn 2010/75/EU van het Europees Parlement en de Raad (22), en om ervoor te zorgen dat de emissieniveaus niet hoger liggen dan die welke bij toepassing van de BBT zouden worden bereikt; wanneer de met de BBT samenhangende emissieniveaus zijn bepaald in uitvoeringshandelingen die op grond van Richtlijn 2010/75/EU of op grond van andere toepasselijke richtlijnen zijn vastgesteld, zullen die niveaus gelden voor de toepassing van deze verordening; wanneer die niveaus als een bandbreedte zijn geformuleerd, zal de grens waarvoor de BBT voor de betrokken onderneming het eerst wordt bereikt, van toepassing zijn.

Heeft u vragen, of twijfelt u of uw project binnen het programma past, neem dan contact op met: Klantcontact@rvo.nl of Tel: 088 042 42 42

²¹ <https://europadecentraal.nl/praktijkvraag/voortgang-kaderrichtlijn-water/>

Dit is een publicatie van:

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
Graadt van Roggenweg 200 | 3531 AH | Utrecht
Postbus 8242 | 3503 RE Utrecht
T +31 (0) 88 042 42 42
F +31 (0) 88 602 90 23
E klantcontact@rvo.nl
<https://www.rvo.nl/onderwerpen/innovatie-en-topsectoren/tse>

Deze publicatie is tot stand gekomen in opdracht van de ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

© Rijksdienst voor Ondernemend Nederland | maart 2024
Publicatienummer: RVO-055-2024/RP-DUZA

De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) stimuleert duurzaam, agrarisch, innovatief en internationaal ondernemen. Met subsidies, het vinden van zakenpartners, kennis en het voldoen aan wet- en regelgeving. RVO werkt in opdracht van ministeries en de Europese Unie.

RVO is een onderdeel van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.

Hoewel deze publicatie met de grootste zorg is samengesteld, kan RVO geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele fouten. De teksten zoals gepubliceerd in het Staatsblad en de Staatscourant zijn leidend.